

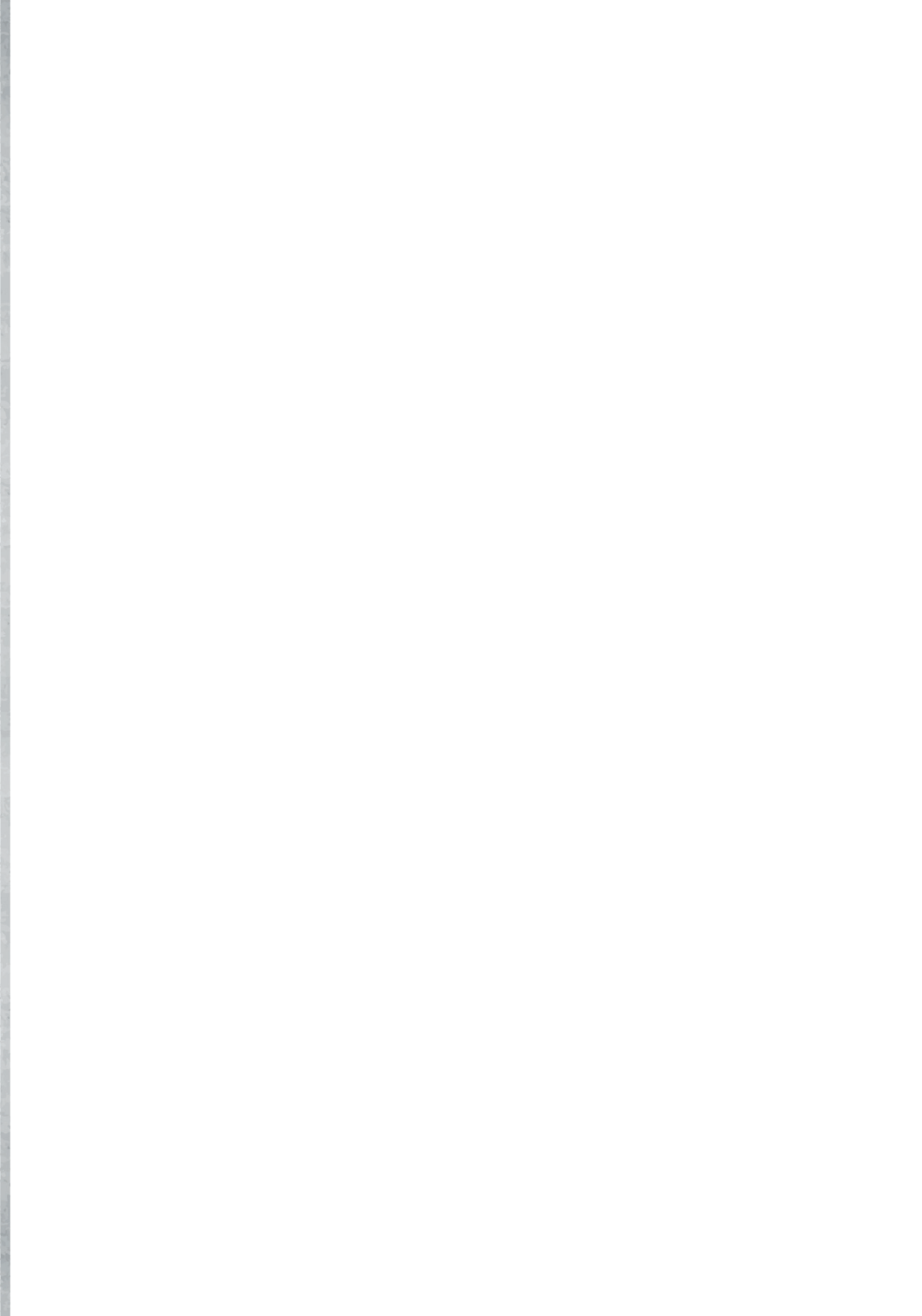
מאמר

ידיחי ביזום השמיני

סימן ע' ליקוטי מוהר"ן

בעניין כוח המושך וכוח המכריח

עם ביאורים, עיונים והוספות

מאמר

'זיהי ביום השמיני'

סימן ע' ליקוטי מוהר"ן

בעניין כוח המושך וכוח המכריח

עם ביאורים, עיונים והוספות

תוכן

ג	טעמו וראו כי טוב ה'
ז	מאמר ויהי ביום השמיני ליקוטי מוהר"ן סי' ע'
יא	מבוא ותמצית המאמר
יב	המאמר עם ביאור משולב
לד	עיונים
לט	ונהר יוצא מעדן
נד	ח"י כללים ודרכים ללימוד וביאור הספר 'ליקוטי מוהר"ן'

יוצא לאור על ידי:

עימוד ועיצוב: פיילנט

054-84-02670

ymp545464@gmail.com

טעמו וראו כי טוב ה'

בחסדי ה', אחר זמן ממושך, שבו רבים וטובים מהיכלי התורה והחסידות, מבקשים ואומרים בצימאון מי יראנו טוב, מתדפקים שוב ושוב על דלתי המכון 'לטייל בתורתו', בבקשה להתחיל ולהוציא ביאורים וקונטרסים שיסייעו לציבור הרחב, ללמוד ולהבין את תורת מוהר"ן בהבנה ובעמקות, נעתרנו ואנו מגישים בפעם הראשונה לפני שוחרי התורה והחסידות, לכבוד חג הפסח הבעל"ט, מאסף ראשון ובו כמה חלקים, ביאורים על תורתו של מוהר"ן מברסלב.

בחלק הראשון, אנו מגישים ביאור על המאמר 'ויהי ביום השמיני' בליקוטי מוהר"ן תורה ע', מאמר העוסק בעניין 'כוח המושך וכוח המכריח בעבודת ה'". מהות הביאור הינו ביאור משולב עם הערות ותוספות. וכן מדור 'עיונים' לאלו המבקשים להעמיק יותר בעין עיונם במאמר זה.

החלק השני עודו סובב סביב מאמר זה, והוא ליקוט קטעים משתי דרושים של מוהרנ"ת מברסלב. בדרושים אלו, מרחיב ומעמיק מוהרנ"ת לבאר את דברי מוהר"ן, אנו לא הבאנו לפניכם את כל אריכות דבריו ב'הלכות' אלו, כי אם ליקוט של קטעים עיקריים הנוגעים בחלקם להערות ולעיונים שעל הביאור המשולב. ביאורים אלו נלקחו מתוך 'ליקוטי הלכות' הלכות יום טוב ה"ה והלכות חזקת מטלטלין ה"ד וכל הרוצה להוסיף תוספת קדושה ולהעמיק בדברי מוהר"ן כפי המבואר בהלכות אלו יעיין שם.

החלק השלישי במאסף זה נוגע בדרכי העיון המיוחדים בעיקר לספר ליקוטי מוהר"ן, שכפי הנודע הינו ספר מיוחד עם דרכי לימוד ועיון שונים, שהתבארו רובם ככולם מתוך דבריו של מוהר"ן בעצמו. בחלק זה מבוארים

ח"י כללים', שהם כעין שמונה עשר שערים ודרכי לימוד, שעל ידיהם יקל ללומד הרוצה להעמיק בדברי מוהר"ן, להבין את תבנית הספר ומעשהו, את דרכי לימודיו השונים, וכיצד עליו לגשת ללימוד הספר ליקוטי מוהר"ן בעיון.

כהקדמה קצרה ללומדי המאמר, נחוץ להדגיש לפני הלימוד כמה נקודות יסודיות בדרכי הלימוד של הספר ליקוטי מוהר"ן, נקודות שיחזרו ויתבארו בחלק השלישי של קובץ זה.

היסוד הראשון: כל תורה בליקוטי מוהר"ן מתבארת בשלמות מתוך עצמה. וכל קושי או חוסר הבנה בדברי מוהר"ן, יתיישבו ויתבהרו היטב על ידי החלקים האחרים של אותה תורה בעצמה. שלא כמו בכל סוגיה או ספר, שבו יש את המושג דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, הרי שבכל תורה ומאמר בליקוטי מוהר"ן ישנה גם את העשירות וגם את העניות באותה תורה. ועל כן יתכן שחלק אחד בתחילת התורה יראה ללומד כבלתי מובן ואף תמוה וסותר, ובהמשך אותה תורה כתוב הביאור או ההקדמה הנחוצה להבנת אותה קושיה או תמיהה.

נקודה זו כבר נאמרה בלשון מוהר"ן בקיצור: "אין מי שיוכל להבין בהספר (הינו בספר לקוטי מוהר"ן) כי אם מי שיכול לומר כל תורה ותורה פנים ואחור" (שיחות הר"ן), והרחיב עליה מוהרנ"ת בהקדמת הספר ליקוטי מוהר"ן: "כל תורה ותורה מדברי התורות הנאמרים בספר הקדוש הזה. הוא בנין גדול נפלא ונורא וחזק מאד. בנוי לתלפיות. תל שהכול פונים בו. כלול מכמה וכמה חדרים. חדר לפנים מחדר. וחדר לפנים מחדר. וחלונות ופתחים פתוחים מזה לזה ומזה לזה..."

וערום יבין לאשורו כי בכל פעם שהוא נכנס ויוצא מפלטין לפלטין ומחדר לחדר ומעניין לעניין באותו ענין. צריך לחזר לאחוריו בכל פעם ולהביט

מאחריו להבין היטב מתיקות עמקות הדברים אחרית דבר מראשיתו וראשיתו מאחריתו. כלו קשור ומחבר ונעוץ סופו בתחלתו ותחלתו בסופו, וכן באמצעיתו ובצדדיו..."

היסוד השני: מוהר"ן התבטא בכמה וכמה פעמים ואופנים שונים, על גודל הדיוק שיש בספריו הקדושים. כל מילה מדודה ושקולה, צופנת בחובה כוונה עמוקה. כל דוגמה ומשל הינם מובאים בדווקא מתוך שלל הדוגמאות, וכן על זה הדרך הראיות הפסוקים והאסמכתות מדברי חז"ל הינם שקולים עד הפרט האחרון.

אין אנו מרהיבים ומעיזים לומר שיש מאן דהו שיוכל לומר שהוא הגיע עד תכונתו, להבין ולהעמיק חקור בכל לשון ולשון של מוהר"ן ולבוא על שלימות כוונתו. אך אין עומד כלל בסתירה לכך שמוהר"ן רצה ואף ביקש שילמדו את ספרו בעיון וידקדקו בו על כל תג ואות, כל אחד כפי שיד שכלו מגעת.

היסוד השלישי: בשונה מהרבה ספרים, מוהר"ן הורה דרך לימוד לתלמידו, שילמד בספרו מתוך שימת לב לקושיות ולשאלות העולים מתוך תורתו על מה שהוא בעצמו כתב. בכל תורה כאשר לומדים בה היטב צפים ועולים שאלות קושיות וסתירות, שהם בעצמם המפתחות להבנת התורה, עד כדי כך שנראה הדבר כאילו ביקש המחבר לטמון קושיות אלו בכוונה תחילה כדי שדרכם יעמדו על כוונתו היטב דרך אותם תמיהות ושאלות.

בהמשך לאמור לעיל, יש להדגיש, הלימוד והעיון בתורת מוהר"ן אינו לימוד שנעשה רק בעזרת שכל מחודד ומוח מעמיק, נדרשת הבנת הלב והתבוננות נפשית, תפילה וחיבור לבבי הינם דרכי לימוד בתורת מוהר"ן לא פחות מאימוץ וריכוז מחשבתי, ואפילו הרבה יותר. כאן הלב מרגיש

וחותר בבינתו לא פחות מהמוח שמבריק בחוכמתו.

ועיקר עיקר התכלית, עיקר הכוונה בתורה זו היא רק לתכלית אחת, לעבדו יתברך שכם אחד בלב שלם.

"כי אך לזה היתה כוננתו הקדושה, לעורר ישנים ולהקיץ נרדמים, להישיר לבות בני אדם אחינו בני ישראל אליו יתברך, לאמר לאסורים צאו לאשר בחשך הגלו, לפקח עינים עורות, ולהוציא אסירים בכושרות, להוציא ממסגר אסיר מבית כלא יושבי חשך, האסורים בתאוותיהן, והלכודים בהבליהם, והנדחים בעוונותיהם, להטות לבכם אליו יתברך להשיבם אל ה' באמת בדרך הישר והנכון לפניהם, בדרך אשר דרכו בו אבותינו מעולם"

"כי לא המדרש הוא העקר אלא המעשה כמבאר כבר כמה פעמים. שכל עקר כוונתו הקדושה בכל תורה ותורה שגלה. ובכל דבור ודבור שיצא מפיו הקדוש הכל היה רק בשביל לזכות את ישראל להביאם לידי מעשה ישרה. לרמז להם מרחוק ומקרוב להורות להם עצות ותחבולות. עמקות ונפלאות. להתקרב להשם יתברך מכל מקום שהוא"

ביקרא דאורייתא

מכון 'לטייל בתורתו'

מאמר ויהי ביום השמיני

ליקוטי מוהר"ן סי' ע'

ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל: (ויקרא ט)

וְכֹל בְּנֵי הָעוֹלָם עוֹמְדִים סְבִיבָה בְּיָדוּעַ, אֶךְ שֵׁשׁ לָהּ כַּח הַמוֹשֵׁף. וְעַל כֵּן כְּשֶׁנִּפְסַק כַּח הַמְּכַרֵּיחַ, וְחוֹזֵר הַדָּבָר וְנוֹפֵל לְמַטָּה לְהָאָרֶץ, כָּל מָה שֶׁמִּתְקַרֵּב יוֹתֵר לְמַטָּה, הוּא פוֹרֵחַ וְנוֹפֵל לְמַטָּה בְּמַהֲרָה יוֹתֵר, זֶה מִחֲמַת שֶׁמִּתְקַרֵּב לְהַכַּח הַמוֹשֵׁף שֶׁל הָאָרֶץ, עַל-כֵּן נוֹפֵל בְּמַהֲרָה יוֹתֵר לְמַטָּה. וְהַצְדִּיק הוּא בְּחִינַת עֶפְרַיִם הַנִּזְלָל, כִּי הַצְדִּיק הוּא יְסוּד עוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי י): וְצְדִיק יְסוּד עוֹלָם; וְכֹל הַדְּבָרִים עוֹמְדִים עָלָיו, וַיֵּשׁ לוֹ כַּח הַמוֹשֵׁף, לְהַמְשִׁיךְ כָּל הַדְּבָרִים אֵלָיו. כִּי זֶה הַצְדִּיק הוּא רֵק יְחִיד בְּעוֹלָם, שֶׁהוּא יְסוּד עוֹלָם, שֶׁכָּל הַדְּבָרִים נִמְשָׁכִים מִמֶּנּוּ, וְאִפְלוּ כָּל הַצְדִּיקִים הֵם רֵק עֲנָפִים מִמֶּנּוּ, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינַתוֹ. וַיֵּשׁ שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲנָף, מִמֶּנּוּ, וַיֵּשׁ שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲנָף מִן הָעֲנָף. כִּי זֶה הַצְדִּיק הַיְחִיד בְּעוֹלָם, הוּא עֲנֵו

כִּי כָּל הַדְּבָרִים הֵם עַל הָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁאֲנֵנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ, שֶׁהַכֵּל גָּדֵל מִן הָאָרֶץ, וְכֹל הַדְּבָרִים וְהַפְּרִיָּוִת הוֹלְכִים וּמְנַחִים עַל הָאָרֶץ, וְאִי אֶפְשֵׁר שֶׁיִּפְסְקוּ וַיִּתְרַחֲקוּ מִהָאָרֶץ. אִם לֹא עַל-יְדֵי כַּח הַמְּכַרֵּיחַ, הֵינּוּ עַל-יְדֵי שֵׁשׁ מִי שֶׁמְכַרֵּיחַ הַדָּבָר, וְנוֹטְלוֹ מִמְּקוֹמוֹ מִהָאָרֶץ, וּמִרְחִיקוֹ מִמֶּנָּה. וְכַפִּי כַּח הַמְּכַרֵּיחַ, בֵּן גִּתְרַחֵק הַדָּבָר מִהָאָרֶץ. וְאַחֲרֵי-כֵן כְּשֶׁנִּפְסַק כַּח הַמְּכַרֵּיחַ, חוֹזֵר הַדָּבָר לְהָאָרֶץ. כְּגוֹן: אִם זוֹרֵק אָדָם דָּבָר לְמַעְלָה, אֲזִי עַל-יְדֵי כַּחוֹ מְכַרֵּיחַ הַדָּבָר וּמִפְּסִיקוֹ מִהָאָרֶץ. וְכַפִּי כַּחוֹ, בֵּן מְכַרֵּיחַ הַדָּבָר וְזוֹרֵקוֹ לְמַעְלָה יוֹתֵר. וְאַחֲרֵי-כֵן כְּשֶׁנִּפְסַק כַּחוֹ, שֶׁהוּא כַּח הַמְּכַרֵּיחַ, חוֹזֵר הַדָּבָר וְנוֹפֵל לְהָאָרֶץ. כִּי הָאָרֶץ יֵשׁ לָהּ כַּח הַמוֹשֵׁף, וּמִמְשַׁכֵּת כָּל הַדְּבָרִים לְעֲצָמָהּ. כִּי אִם לָאוּ, לֹא הָיוּ יְכוּלִים לְהַתְקִים עָלֶיהָ, כִּי הָיָה רְאוּי לְפַל מִמֶּנָּה, מִחֲמַת שֶׁהִיא כְּדוּרִית,

הִינוּ, שְׁיִישׁ בְּנֵי אָדָם, שְׁעַל-יְדֵי דְבוּרָם וּמַעֲשֵׂיהֶם הֵם מְכַרְיִים אֶת בְּנֵי אָדָם לְהַפְסִיקָם וּלְהַרְחִיקָם מֵהַצְדִּיק הַנִּלְוֵה. וּלְפִי כַח הַמְכַרִּים, כֵּן מֵרַחֵק מֵהַצְדִּיק כֵּן"ל, וְאַחֲר־כֵּן, כְּשֵׁיפְסִיק כַּח הַמְכַרִּים, יִחָזֵר וְיִמְשִׁיךְ עַצְמוֹ וְיִתְקַרֵּב לְהַצְדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינַת עֶפֶר כֵּן"ל, כִּי כְּשֵׁיפְסִיק הַמְכַרִּים, יָשׁוּב לְהַעֲפֹר, לְהַצְדִּיק הַנִּלְוֵה, שְׁיִישׁ לוֹ כַּח הַמוֹשֵׁךְ כֵּן"ל. וְעַל-כֵּן יֵשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם רְחוּקִים מְאֹד מֵהַצְדִּיק, מַחְמַת שֶׁהֵם עֲדִין בְּכַח הַמְכַרִּים הַמֵּרַחֵק אוֹתָם, אֲבָל אַחֲר־כֵּן כְּשֵׁיפְסִיק כַּח הַמְכַרִּים, יִחָזְרוּ וְיִתְקַרְבוּ כֵּן"ל. וְזֶה שֶׁאֵינוּ רוֹאִין, כְּשֶׁאָדָם נוֹסֵעַ לְהַצְדִּיק, כָּל מָה שֶׁמֵּתְקַרֵּב לְמָקוֹם הַצְדִּיק יוֹתֵר, יֵשׁ לוֹ חֲשֶׁק יוֹתֵר, מַחְמַת שֶׁמֵּתְקַרֵּב יוֹתֵר לְהַכַּח הַמוֹשֵׁךְ כֵּן"ל:

וְזֶה בְּחִינַת מִשְׁכָּן, כִּי מִשְׁכָּן הָיָה לוֹ כַּח הַמוֹשֵׁךְ, לְהַמְשִׁיךְ אֵלֶיךָ לְמָקוֹם שֶׁהָיָה עוֹמֵד שָׁם, בְּחִינַת (ש"ש א'): מִשְׁכְּנֵי אַחֲרֵיךָ נְרוּצָה. אַחֲרֵיךָ נְרוּצָה דִּיקָא, כִּי כָּל מָה שֶׁמֵּתְקַרֵּב יוֹתֵר אֵלָיו, הוּא רֵץ בְּיוֹתֵר כֵּן"ל, מַחְמַת הַכַּח הַמוֹשֵׁךְ כֵּן"ל. וְכַמוֹבָא בַּמִּדְרָשׁ (שְׁמוֹת פ' לא),

וְשָׁפַל, וּמִשִּׁים עַצְמוֹ כְּעֶפֶר, בְּבַחֲיִנּוֹת (בראשית יח): וְאֵנְכִי עֶפֶר וְאֶפֶר, וְעַל-כֵּן הוּא יְסוּד עוֹלָם, הִינוּ בְּחִינַת עֶפֶר, שָׁפַל הַדְּבָרִים הֵם עָלָיו כֵּן"ל. וְזֶה שֶׁאֵינוּ מְבַקְשִׁים: וְנִפְשֵׁי כְּעֶפֶר לְכָל תְּהִיָּה; הִינוּ שְׁיִהְיֶה לָהּ כַּח הַמוֹשֵׁךְ, לְהַמְשִׁיךְ הַכָּל אֵלָיו כְּעֶפֶר כֵּן"ל. וְזֶה הַצְדִּיק מִמְשִׁיךְ כָּל הַהַשְׁפָּעוֹת לְעוֹלָם, בְּבַחֲיִנּוֹת (איו"ב כח): וְעַפְרוֹת זָהָב; שָׁפַל הַהַשְׁפָּעוֹת נִמְשָׁכִין מִבְּחִינּוֹת עֶפֶר, מֵהַצְדִּיק הַנִּלְוֵה. וְעַל כֵּן אִם נוֹתְנִין צְדָקָה לְזֶה הַצְדִּיק, הוּא מִתְּבַרֵךְ מִיָּד, כִּי הוּא בְּחִינַת זְרִיעָה עַל הָעֶפֶר, שֶׁמִּצְמַחַת כְּפָל כְּפָלִים, בְּבַחֲיִנּוֹת (הוֹשֵׁעַ י'): זָרְעוּ לָכֶם לְצְדָקָה וְקִצְרוּ לְפִי חֶסֶד. אֲבָל אִם נוֹתֵן צְדָקָה לְמִי שֶׁאֵינוּ בְּחִינַת עֶפֶר כְּלָל, אֵינוּ עוֹשֶׂה פְרוֹת. וְזֶה שֶׁקָּלַל יְרֵמְיָה אֶת אֲנָשֵׁי עֲנָתוֹת: בַּעַת אַפְּךָ עֲשֵׂה בָהֶם – הַכְּשִׁילֵם בַּעֲנִיִּים שֶׁאֵינָם מְהַגְנִים (כבא קמא טז:), הִינוּ שֶׁאֵינָם בְּבַחֲיִנַת עֶפֶר כְּלָל, וְעַל כֵּן הַצְדָקָה שְׁנוֹתְנִים לָהֶם אֵינָה בְּחִינַת זְרִיעָה כְּלָל. וְהִנֵּה הָיָה רָאוּי שֶׁיִּמְשָׁכוּ כָּל בְּנֵי אָדָם לְזֶה הַצְדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֶפֶר, שְׁיִישׁ לוֹ כַּח הַמוֹשֵׁךְ כֵּן"ל. אֵךְ עַל-יְדֵי כַּח הַמְכַרִּים, מִפְּסִיקִין וּמֵרַחֵקִין מִמֶּנּוּ.

בְּחִינַת מִשְׁכָּן, שְׁמוּשָׁד הָאֱלֻקוֹת
 בְּנִ"ל, וְעַל־כֵּן חָשַׁק ה' בְּכֶם. וְזֶה
 בְּחִינַת (ישעיה נז): אֲשַׁכֵּן אֶת דְּכָא,
 כִּי עַל־יְדֵי שְׁפִלוּת, שְׁמִשִּׁים עֲצֻמוֹ
 כְּעֶפֶר, עַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ לוֹ כַּח הַמוּשָׁד,
 לְהַמְשִׁיךְ הַשֵּׁם יְתַבְרַךְ אֶצְלוֹ, שֶׁזֶהוּ
 בְּחִינַת הַמִּשְׁכָּן בְּנִ"ל: וְזֶה בְּחִינַת
 הַכְּבוֹד הַנֶּאֱמָר אֶצֶל הַמִּשְׁכָּן, כְּמוֹ
 שְׁפָתוֹב (שמות כט): וְנִקְדַּשׁ בְּכְבוֹדִי,
 וְכִמוֹ שְׁפָתוֹב (שם מ): וְכְבוֹד ה' מָלֵא
 אֶת הַמִּשְׁכָּן. כִּי כָּל הַכְּבוֹד שֵׁיִשׁ לְכָל
 אָדָם שְׁבַעוֹלָם, מִקְטָן וְעַד גְּדוֹל,
 בְּלֵם הֵם מְקַבְּלִים רַק מִזֶּה הַצַּדִּיק,
 שֶׁהוּא בְּחִינַת עֶפֶר, בְּחִינַת מִשְׁכָּן,
 שְׁמִמְנוּ נְמוּשָׁד הַכֹּל. כִּי כָּל הַכְּבוֹד
 וְהַגְּדֻלָּה, הוּא רַק אֶצֶל זֶה הַצַּדִּיק,
 וְכֻלָּם מְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב
 (מגילה לא): כָּל מְקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא
 גְּדֻלָּתוֹ, שֵׁם אַתָּה מוֹצֵא עֲנוּתוֹתָיו.
 נִמְצָא, שֶׁבְּמְקוֹם הַשְּׁפִלוּת וְהַקְטָנוּת,
 שֵׁם שׁוֹרָה כָּל הַכְּבוֹד וְהַגְּדֻלָּה, כְּמוֹ
 שְׁפָתוֹב: אֲשַׁכֵּן אֶת דְּכָא. וְעַל כֵּן כָּל
 הָרְאשִׁים שְׁבַעוֹלָם, מְקַבְּלִים כְּבוֹדָם
 מִזֶּה הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֶפֶר. וְכֵן
 הַתְּחַדְּשׁוֹת הַכְּבוֹד, כִּי בְּכָל פַּעַם
 נִתְחַדֵּשׁ הַכְּבוֹד, שֶׁזֶה הַמְּנַגֵּחַ בָּא
 לְהַתְּמַנּוֹת אַחֵר, וְנִתְחַדֵּשׁ הָרְאשִׁיּוֹת

שֶׁהַמִּשְׁכָּן הוּא לְשׁוֹן מִשְׁכּוֹן, שֶׁהוּא
 מִשְׁכּוֹן לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁתְּשַׁרְרָה שְׁכִינָה
 אֶצְלָם אֶפְלוֹ אִם יַחְטְאוּ, חֵם וְשִׁלּוּם,
 כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (ויקרא כו): וְנִתְתִּי מִשְׁכְּנִי
 בְּתוֹכְכֶם וְלֹא תִגְעַל גִּפְשִׁי אֶתְכֶם.
 נִמְצָא שְׁעַל־יְדֵי הַמִּשְׁכָּן, הַשְּׁכִינָה
 שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל. הֵינּוּ בְּנִ"ל, כִּי מִשְׁכָּן
 לְשׁוֹן מִשְׁכְּנִי וְכוּ', שֵׁיִשׁ לוֹ בְּחִינַת כַּח
 הַמוּשָׁד, לְהַמְשִׁיךְ אֱלֻקוֹת לְמְקוֹם
 שֶׁהִיָּה עוֹמֵד שָׁם בְּנִ"ל. וְעַל כֵּן אִי
 אֶפְשָׁר לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן, אֲלֵא
 הַצַּדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינַת עֶפֶר, בְּחִינַת
 מִשְׁהָ, שֶׁהִיָּה עָנוּ מִכָּל הָאָדָם, כְּמוֹ
 שְׁפָתוֹב (שמות מ): וַיִּקָּם מִשְׁהָ אֶת
 הַמִּשְׁכָּן. וְאַחֵר לֹא הָיָה יָכוֹל לְהַקִּימוֹ,
 כִּי דוֹקָא זֶה הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת
 עֶפֶר, בְּחִינַת כַּח הַמוּשָׁד, יָכוֹל
 לְהַקִּים הַמִּשְׁכָּן, שֶׁהוּא בְּחִינַת כַּח
 הַמוּשָׁד, לְהַמְשִׁיךְ הָאֱלֻקוֹת בְּנִ"ל:
 וְזֶה שְׁפָתוֹב (דברים ז): לֹא מִרְבְּכֶם
 חָשַׁק ה' בְּכֶם כִּי אַתֶּם הַמַּעֲטִים, וְדַרְשׁוּ
 רְבוּתֵינוּ זְכוּרֵנוֹם לְבִרְכָה (חולין פט
 והובא בפירש"י שם): לֹא וְכוּ', רַק מִחֲמַת
 שֶׁאַתֶּם מִמְעִיטִין עֲצֻמְכֶם וְכוּ', חָשַׁק
 ה' בְּכֶם. כִּי מִחֲמַת שֶׁהֵם מִמְעִיטִין
 וּמְקַטְיָנִים עֲצֻמָּן, עַל־יְדֵי־זֶה הֵם
 בְּבִחִינַת עֶפֶר, שֵׁיִשׁ לוֹ כַּח הַמוּשָׁד,

לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם
 כָּלֵל רְאֵשֵׁי הָעָם, מִקְטָן וְעַד גָּדוֹל.
 כִּי עַל-יְדֵי הַקָּמַת הַמִּשְׁכָּן, קָרָא אֶת
 כָּל רְאֵשֵׁי הָעָם, שֶׁהֵם בְּחִינַת אֶהְרֹן
 וּבָנָיו וְכוּ' כַּנ"ל: וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
 זְכוּרֵנוּם לְבִרְכָה (ראש השנה א):
 שְׁנִיָּסֵן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִים, כִּי אִז
 הָיָה הַקָּמַת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ
 הַכְּבוֹד שֶׁל מַלְכִים, שֶׁל כָּל הַמְּמַנִּים
 וְהָרָאשִׁים כַּנ"ל. וְעַל-כֵּן הָיָה הַקָּמַת
 הַמִּשְׁכָּן בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן דְּוָקָא, כִּי
 זֶה בְּחִינַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה
 נִתְחַדְּשִׁים כָּל הָרָאשִׁים כַּנ"ל, וְזֶהוּ
 בְּחִינַת: רֹאשׁ-חֹדֶשׁ נִסָּן רֹאשׁ-
 הַשָּׁנָה לְמַלְכִים כַּנ"ל:

וְהַכְּבוֹד, הוּא הַכֹּל עַל-יְדֵי זֶה הַצַּדִּיק.
 כִּי כָּפִי הַקָּמַתוֹ אֶת הַמִּשְׁכָּן בְּכֹל
 פַּעַם, שֶׁמִּשָּׁם בָּא הַכְּבוֹד, בְּבְחִינּוֹת:
 וְכְבוֹד ה' מֵלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן כַּנ"ל, בֵּן
 נִתְחַדְּשׁ כָּל הַכְּבוֹד וְהָרָאשִׁיּוֹת כַּנ"ל:

וְזֶה: וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא
 מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל.
 כִּי פָשַׁה צַרִּיךְ לְקִרּוֹת אֶת רְאֵשֵׁי
 הָעָם, הוּא קוֹרָא אוֹתָם בְּזֶה שֶׁהוּא
 מְקוֹם אֶת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁשָּׁם הַכְּבוֹד
 כַּנ"ל, וְעַל-יְדֵי-זֶה קוֹרָא אוֹתָם, כִּי
 כָּלָם בָּאִים אֵלָיו לְקַבֵּל הַכְּבוֹד מִמֶּנּוּ.
 וְזֶה: בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי, שֶׁהִקִּים מֹשֶׁה
 אֶת הַמִּשְׁכָּן, עַל-יְדֵי-זֶה: קָרָא מֹשֶׁה

מבוא ותמצית המאמר

תורה זו עוסקת בעיקרה בעניין הכוח המושך וכוח המכריח. שני מושגים אלו מוכרים יותר כמושגים גשמיים, כוח המשיכה שנמצא בארץ הגשמית שמושכת אליה כל חפץ כבד, וכוח אחר שהוא מתנגד לכוח המשיכה, והוא הכוח המופעל על החפץ בעת שזורקים אותו ומכריחים אותו להיפרד ולהתרחק מהארץ.

כמו בגשמיות, כך ברוחניות יש את יסוד הארץ, ששם נמצא כוח המשיכה הרוחני, ולעומתו כוח אחר שמרחיק את כל מי שרוצה להתקרב אל הארץ.

בתורה זו יבאר רבינו מהו הכוח המושך הרוחני המורכב מכמה בחינות, ומהו הכוח המתנגד לכוח המושך הרוחני [כוח המכריח]. כמו כן יתבאר בדבריו מהו הדרך להתגבר על הכוח המכריח ולהימשך אל היסוד הרוחני שמקרב כל אחד להשי"ת.

עוד יבואר בדבריו, מהו התפקיד של הכוח המתנגד לכוח המושך, מדוע הוא נברא, מה שרשו בקדושה וכיצד האדם צריך להשתמש בו באופן הנכון.

בתוך דבריו, מבאר גם את עניין המשכן שהוא כוח המושך להמשיך אלוקות, מה הקשר בין ענווה לבניין המשכן, ומהו הקשר בין כל הצדיקים לצדיק יסוד עולם. כמו כן יבאר גם מהי ענווה וכיצד היא אינה סותרת את הכבוד והגדולה בבחינת כל מקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו.

על תורה זו יש שתי 'הלכות' בספר ליקוטי הלכות למוהרנ"ת, ביאוריו אלו שזורים בביאור המשולב ובהערות שעל הביאור. כמו כן ליקטנו את הקטעים העיקריים והחשובים מתוך הלכות אלו והם מובאים אחרי הביאור המשולב בתוספת הסברים וביאורים קצרים.

כדרכו הקדושה רבינו פותח את התורה בפסוק ואינו מבאר מיד, כי אם אחר שיציע לפני הלומד את כל הקדמות והשגות התורה שעל פיהם יתבאר פסוק זה בסוף התורה.

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל (וַיִּקְרָא ט)

הרחקת כל הדברים מהארץ על ידי 'כוח המכריח'

כִּי כָל הַדְּבָרִים הֵם עַל הָאָרֶץ, כל מה שאנו רואים כאן בעולם, אפילו אותם דברים שאינם ממש סמוכים לארץ, כמו למשל עופות, מכל מקום הם סמוכים לארץ ונמצאים עליה, ואינם נחים במקום אחר מלבד בארץ הזאת. ומכל שכן כל אותם דברים שממש נמצאים על הארץ הם סמוכים ונשענים כביכול עליה. והראיה לדבר הוא כְּמוֹ שְׁאֵנוּ רֹאִין בְּתוֹשׁ דְּהֵינּוּ שְׁאֵנוּ רֹאִים בְּעֵין שְׁנֵי דְבָרִים. הַא' שֶׁהַכֹּל גָּדֵל מִן הָאָרֶץ, כל הצמחים והעצים, ואפילו האדם בעצמו יצירתו הראשונה מהארץ יחד עם כל מעשה בראשית². ואין שום דבר שגדל וצומח ממקום אחר. וזאת מחמת שהכול נמצא על הארץ או בתוך הארץ, דהיינו שגם כל כוחות הטבע ושפע הבריאה מגיעים מהארץ בעצמה, ולכן גם כשהם יוצאים

ביאורים והערות

א ויש לדקדק בלשון רבינו שכל הדברים הם על הארץ, שלכאורה יש דברים שהם בתוך הארץ. אך מדברי רבינו בהמשך מבואר שכל מה שהוא בתוך הארץ ואינו יצא לחוץ הוא נקרא עדיין בשם הארץ בעצמה, ורק כאשר הוא יוצא ונפרד מהארץ הוא נקרא דבר אחר, ואז בהכרח שהוא יהיה על הארץ על ידי הכוח המושך כמבואר לקמן.

ב כמבואר בליקוטי הלכות הלכות יום טוב ה"ה אות ב ויתבאר בהרחבה בדברי מוהרנ"ת לקמן.

וצומחים הם צומחים ממנה? וְכָל הַדְּבָרִים וְהַבְּרִיּוֹת הַדְּבָרִים הם הדוממים כמו אבנים, וכן הצמחים, והבריות הם אלו שיש נשמה באפם, החיות ובני האדם שהם הוֹלְכִים וּמְנַחִים עַל הָאָרֶץ. כי לא די בזה שאחרי כל הליכתם הם נחים על הארץ, אלא אפילו בהליכתם מוכרחים לילך על הארץ או בסמוך אליה. וְאִי אֶפְשָׁר שִׁפְסְקוּ הַדְּבָרִים הַמְּחֻבְּרִים כְּגוֹן הַדְּבָרִים הַגְּדֹלִים מֵהָאָרֶץ וְיִתְרַקְּוּ גַם אוֹתָם שֶׁרַק מוֹנְחִים וְהוֹלְכִים עַל הָאָרֶץ, אִינֵם יְכוּלִים לְהִתְרַחֵק מֵהָאָרֶץ עֲלֵיהֶם עוֹמְדִים. אִם לֹא עַל יְדֵי פֶתַח הַמְּכַרֶּיֶת שֶׁהוּא הַכּוּחַ הַמִּתְנַגֵּד וְהַפְּכִי לְכּוּחַ הַמוֹשֵׁךְ הַטְּבְעִי שֶׁבָאֵרֶץ שֶׁמוֹשֵׁךְ אֵלָיו אֵת כָּל הַדְּבָרִים. וּפְעוּלַת הַכּוּחַ הַמְּכַרֶּיֶת הֵינּוּ עַל יְדֵי שִׁישׁ מִי שֶׁמְכַרֶּיֶת הַדְּבָר אֵפִילוֹ אִם הוּא כּוּחַ מְכֻחָוֹת הַטְּבַע וּמְכַל שֶׁכֵּן הָאָדָם הָעוֹמֵד עֲלֵיהֶם [כְּדֹלְקָמֹן], שֶׁהֵם יְכוּלִים לְהַכְרִיחַ אֵת הַדְּבָרִים וְלְהַרְחִיק מֵהָאָרֶץ עַל יְדֵי שְׂאוֹתוֹ כּוּחַ לֹקַח אֵת הַדָּבָר וְנוֹטְלוֹ מִמְּקוֹמוֹ מֵהָאָרֶץ עַל יְדֵי הַכּוּחַ הַמִּתְנַגֵּד לְכּוּחַ

ביאורים והערות

ג בהמשך התורה יתבאר בדבריו יותר עניין הצמיחה מהארץ, כי לכאורה קצת צריך ביאור, שהרי עצם כוח הגדילה נראה יותר כמו כוח מכריח שמרחיק את הדבר הגדל מהארץ, ואינו דומה כלל לכוח המשיכה שעל ידי כל הדברים נמצאים על הארץ. ואם כן יש להבין איך בתוך הארץ שיש לה כוח המושך נמצא גם בתוכה בעצמה כוח מכריח שמרחיק ממנה את כל מה שגדל וצומח ממנה.

ד כמבואר במסכת מכות יז. שלדברי רבנן רק בריית נשמה חשובה בריה וכל הבריות האחרות אינם חשובים כבריות.

ה גם בפעולת ההליכה אנו רואים כמו שילוב בין כוח המשיכה לכוח המכריח המתנגד לכוח המשיכה. כי מצד אחד כל הליכת ההולכים היא על הארץ, ומצד שני בהליכה עצמה ההולך מתנתק מהארץ וחוזר עליה בכל עת הילוכו. ועל כן יש להבין בהמשך התורה, כיצד אמורים שתי הכוחות הסותרים (גם בעבודת ה' ובהתקרבות לצדיק) להתמזג יחדיו לפעולה אחת.

ו הלשון שיפסקו פירושו חיתוך, כמו קצירה. ועניין זה יתבאר להלן יותר מתוך התורה.

ז כי לכל דבר יש מקום ראשוני ששם הוא מקומו הטבעי, כמבואר בליקוטי הלכות הלכות יום טוב ה"ה אות ז: כָּל הַמְּלָאכּוֹת שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה וְכָלֵם הֵם בְּבַחֲיַנַּת פֶּתַח

המשיכה, וּמְרַחֵקוּ מִמֶּנָּה [מהארץ]. וּכְפִי עוֹצְמָתוֹ שֶׁל הַפֶּתַח הַמְּכַרֵּית, כֵּן נִתְרַחֵק הַדְּבָר מֵהָאָרֶץ שֶׁהָרִי אֵין כֹּחַת הַמְּכַרֵּיחִים שׁוֹוִים, וְכִמוֹ שֶׁבִּין בְּנֵי אָדָם בְּעֵצְמָם יֵשׁ חִלּוּק בֵּין אֶחָד לַרְעוּהוּ כִּמְהָ הוּא יִכּוֹל לַהֲרַחֵק אִיזָה דָבָר מֵהָאָרֶץ, כִּךְ יֵשׁ כִּמְהָ וְכִמְהָ כֹּחַת בְּבִרְיָאָה שֶׁכֹּל אֶחָד שׁוֹנֵה הֵן מִצַּד עוֹצְמָת כֹּחַת וְהֵן מִצַּד הַדֶּרֶךְ שֶׁבָּהּ הַכֹּחַת הַמְּכַרֵּיחִי שֶׁבִּתּוֹכּוֹ פּוֹעֵל. וְאַחֲרַי כֶּךָ אַחֲרֵי שֶׁכֹּחַת הַמְּכַרֵּיחִי מְגִיעַ לְשִׂיא עוֹצְמָתוֹ^ח בְּשִׁנְפֶּסֶק בֵּית הַמְּכַרֵּיחִי שֶׁסּוּף סוּף תָּמִיד נִפְסַק הַכֹּחַת הַמְּכַרֵּיחִי^ט, חֹזֵר הַדְּבָר לְהָאָרֶץ מִמִּילָא עַל יַדֵּי כֹחַת הַמוֹשֵׁךְ, וְאִינוֹ נִשְׁאָר שֵׁם בְּמִקּוּם הַרְחוּק [כַּדְלַקְמָן].

המשל מהאדם הזורק חפץ

ועתה מביא משל ודוגמא לדבריו כַּגֹּן: אִם זֹרֵק אָדָם דְּבָר לְמַעַלָּה שֶׁהָרִי גַם לְאָדָם יֵשׁ יְכוּלָת וְכֹחַת לַהֲכַרֵּיחַ וְלַהֲרַחֵק דְּבָרִים מֵהָאָרֶץ, אֲזִי עַל יַדֵּי פֶתוֹ שֶׁהוּא עֵצְמוֹ כֹּחַת הַמְּכַרֵּיחִי שֶׁבִּתּוֹךְ הָאָדָם, הוּא מְכַרֵּיחִי הַדְּבָר וּמְפָסֵקוֹ מֵהָאָרֶץ כִּי לְאָדָם

❧ ביאורים והערות ❧

הַמְּכַרֵּיחִי שֶׁמְכַרֵּיחִי אֶת הַדְּבָר וּמְשַׁנֵּה אוֹתוֹ מְטַבְּעוֹ וּמְקוֹמוֹ הָרִאשׁוֹן, כַּגֹּן הַחֹרֵשׁ שֶׁמְשַׁנֵּה הָאֲדָמָה וּמְזִיז הָרִגְבִים וְהַצְּרוּרוֹת מִמְּקוֹמָם עַל יַדֵּי הַחֲפִירָה וְהַחֲרִישָׁה, וְכֵן הַזֹּרֵעַ שֶׁלּוֹקַח הַזְּרָעִים מִמְּקוֹם שֶׁמְנַחִים וּמְכַרֵּיחִים לְהַפִּילָם עַל הָאָרֶץ וְכֵן הַקּוֹצֵר וְכוּ'.

ח כִּמְבֹאָר בְּלִיקוּטֵי הַלְכוֹת חֲזַקָת מִטְּלָלִין ד אֹת ה, וַיִּתְּבָאָר בְּהַרְחֵבָה בְּדַבְרֵי מוֹהֲרַנ"ת לְקָמָן.

ט כֹּל עֵנִינּוֹ שֶׁל כֹּחַת הַמְּכַרֵּיחִי הוּא בֹזֵה שִׁנְפֶּסֶק וְאִינוֹ נִצְחִי, לְעוֹמַת הַכֹּחַת הַמוֹשֵׁךְ, עֵנִיין זֶה מְדוּיָק בְּלִשׁוֹן רַבִּינוֹ כִּמְהָ פַעֲמִים בְּתוֹרָה וְכֵן מְבֹאָר בְּהַרְחֵבָה לְקָמָן בְּדַבְרֵי מוֹהֲרַנ"ת. שֶׁגַם אִם בְּעַת פַּעוּלָתוֹ שֶׁל הַכֹּחַת הַמְּכַרֵּיחִי הוּא יוֹתֵר חֲזַק מְכֹחַת הַמוֹשֵׁךְ אֲבָל מַחֲמַת שֶׁאִינוֹ תְּמִידִי עַל כֵּן בּוֹדָאֵי יִתְחַזַּק הַכֹּחַת הַמוֹשֵׁךְ וַיִּנְצַחוֹ כִּמוֹ בְּגִשְׁמִיּוֹת.

י אֶחָד מֵהַכֹּלֵלִים הַיְדוּעִים בְּלִיקוּטֵי מוֹהֲרַן שֶׁבְּכֹל מְקוֹם שֶׁרַבִּינוֹ מְבִיא מִשַׁל וְדוּגְמָא לְדַבְרֵיו, יֵשׁ כּוֹוֵנָה מִיּוֹחַדַת דּוּקָא בְּמִשַׁל וְדוּגְמָה זֹו בְּשׁוֹנֵה מְדֶרֶךְ הָעוֹלָם שֶׁכֹּאֲשֶׁר מְבִיאִים דּוּגְמָא אֵין הַכוֹוֵנָה שֶׁל הַדּוּגְמָה רַק כַּדִּי לְלַמֵּד עַל הַכֹּלָל וְעַל כִּיּוּצָא בּו, וְאֵין כּוֹוֵנָה מִיּוֹחַדַת דּוּקָא בְּדוּגְמָה זֹו. וְעַל כֵּן יֵשׁ לְעִיין כֹּאֵן מְדוּעַ רַבִּינוֹ נִקַּט לְדוּגְמָא דּוּקָא אֶת הָאָדָם.

יש כוח המכריח להרחיק דברים מהארץ, אפילו שגם הוא בעצמו נמשך לארץ ועומד עליה". וכפי פתו אם הרבה אם מעט, בן מְכַרֵּית הַדָּבָר וְזוֹרְקוֹ לְמַעַלָּה יוֹתֵר שֶׁמֵתְרַחֵק יוֹתֵר מִמְקוֹמוֹ שֶׁל הָאָדָם שְׁעוֹמֵד עַל הָאָרֶץ. וְאַחַר כֵּן בְּשִׁנְפָּסֶק פָּחוּ שֶׁהַכְּנִיס בִּזְרִיקַת הַחֶפֶץ, שֶׁהוּא כֹחַ הַמְכַרֵּית לְהַרְחִיק הַדְּבָרִים מֵהָאָרֶץ, חוֹזֵר הַדָּבָר מֵאֵלָיו וְנוֹפֵל לְהָאָרֶץ מִבְּלֵי שִׁישׁ כּוֹחַ אַחַר שֶׁזוֹרֵק הַדָּבָר לְהָאָרֶץ, וְהַדָּבָר אֵינוֹ נִשְׁאָר תְּלוּי שֵׁם בִּמְקוֹמוֹ.

הכוח היסודי הוא כוח המושך

כִּי הָאָרֶץ יֵשׁ לָהּ כֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ בְּתַמִּידוּת², וּמִמְשַׁכֶּת כָּל הַדְּבָרִים לְעִצְמָהּ מִחֲמַת שֶׁהֵם כּוֹלֵם גְּדִלִים מִמֶּנָּה וְהֵם חֵלֶק מִמֶּנָּה בְּעִצְמָהּ. כִּי אִם לֹא הָיוּ שְׁלֵל הֵייתָה מוֹשַׁכֶּת כָּל הַדְּבָרִים לְעִצְמָהּ, לֹא הָיוּ יְכוּלִים לְהִתְקַיֵּם וְלַעֲמוֹד עָלֶיהָ בְּנֵי אָדָם, וְכֵן שְׁאֵר הַדְּבָרִים שֶׁבְּבִרְיָאָהּ. כִּי הָיָה רָאוּי לְפָל מְמֻנָּה מִחֲמַת שֶׁאֵינָה מוֹשַׁכֶּת כָּל הַדְּבָרִים לְעִצְמָהּ. וְגַם אִם אֵין כּוֹחַ אַחַר שֶׁמוֹשֵׁךְ אֶת הַבְּרִיּוֹת לְהִתְנַתֵּק מֵהָאָרֶץ, הָרִי בְּכָל צִיּוֹר שָׁבוּ בְּנֵי אָדָם הוֹלְכִים עַל הָאָרֶץ אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקַיֵּם וְלִלְכַת עַל הָאָרֶץ אִילּוּלֵי כּוֹחַ הַמּוֹשֵׁךְ. מִחֲמַת שֶׁהִיא בְּדוּרִית וְאִם כֵּן בְּהִכְרַח שִׁישׁ אֲנָשִׁים שְׁדָרִים לְמַעַלָּה וִישׁ אֲנָשִׁים שְׁדָרִים לְמַטָּה, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם עוֹמְדִים סְבִיבָה בְּיָדוּעַ דְּהֵינּוּ שְׁלֵל נִמְצָאִים וְתַפּוּסִים בְּתוֹכָהּ אֲלֵא סְבִיבָה, שֶׁלֹּכֵן הִיא רָאוּי לִפְּוֹל מִמֶּנָּה, דְּהֵינּוּ שְׁאֵין שׁוֹם דֶּרֶךְ לְהִתְקַיֵּם עָלֶיהָ. אֲךָ שִׁישׁ לָהּ כֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ בְּעִצְמָתָהּ,

ביאורים והערות

יא כי זה פלא שבעת שהכוח המושך של הארץ עצמה שולט על האדם שעומד עליה ומושכו לארץ, באותה העת ממש יש כוח באדם להרחיק אחרים מהארץ. ועיין בעיונים.

יב כמבואר למעלה. אך עיין בדברי רבינו בסוף המאמר, שם מבואר שבבחינת המשכן, שהוא כוח המושך להמשיך אלוקות, שם יש התחדשות הפסק ושינוי בכוח המושך וצ"ב.

ולכן כל הדברים כולם ואפילו בני אדם נמשכים אליה ועומדים עליה ועל כן לא נופלים ממנה".

מהירות החפץ לארץ הנופל הוא מסיבת הכוח המושך

ועל כן מחמת שיש להארץ כוח המושך והכוח הזה הוא בתמידות כְּשֶׁנִּפְסַק כַּח הַמְּכַרֵּיחַ אחרי שזרקו את הדבר למעלה, וּמִמִּילָא חוּזַר הַדָּבָר וְנוֹפֵל לְמַטָּה לְהָאָרֶץ על ידי כוח המושך, לכן כָּל מָה [כל זמן] שְׁמֵתְקָרֵב יוֹתֵר לְמַטָּה ככל שהדבר חוזר ומתקרב יותר לארץ שיש לה כוח משיכה, הוא פוֹרֵחַ וְנוֹפֵל לְמַטָּה בְּמַהֲרָת יוֹתֵר שהוא צובר תאוצה ומהירות בנפילתו. כי בתחילה כל חפץ שנופל נופל במהירות פחותה אבל תוך כדי נפילתו הוא ממהר ומאיץ את נפילתו. וההסבר לזה הוא מִחֲמַת שְׁמֵתְקָרֵב הַחֲפֵץ הַנוֹפֵל לְהַכַּח הַמוֹשֵׁךְ שֶׁל הָאָרֶץ שכל אותו הזמן ממשיכה להפעיל יותר את הכוח המושך שבה ואינה מפסיקה אפילו לרגע, עַל כֵּן נוֹפֵל בְּמַהֲרָת יוֹתֵר לְמַטָּה מחמת התמידות של פעולה ומחמת שהקרבה והריחוק בין הארץ לחפץ המתרחק או הנופל משפיעים על עוצמתו של כוח המושך".

ביאורים והערות

יג לכאורה יש להקשות שלולא כוח המכריח וכוח המושך, לא היה ראוי ליפול מהארץ הגם שאין לה כוח המושך, כי כל זמן שאין כוח המכריח אין שום דבר שגורם לכך שיהיה ראוי ליפול מהארץ. ולכך לכאורה צריך לומר, שבאמת כוח המכריח הוא כוח יותר קדום ויסודי מהכוח המושך בייחס לבריאה. כי כוח המכריח הוא עצם הצמצום והפרדת הדברים שלא יהיו באחדות אחת. וכל זמן שאין כוח המכריח כל הדברים בעולם הם אחד גמור. ועיין בעיונים ובליקוטי הלכות המובאים בסוף הביאור.

יד והגם שיש לשאול שכל חפץ שנע במהירות הוא צובר תאוצה בלי כל קשר לכוח המשיכה, עם כל זה יש קשר בין המהירות של חפץ שנופל לכוח המושך בהבנת היסוד של צבירת המהירות של כל דבר שנע במהירות מהיכן מגיעה צבירת המהירות זו ואכמ"ל.

עד עתה ביאר רבינו את עניין כוח המשיכה ולעומתו הכוח המכריח שפועל כנגד כוח המשיכה בגשמיות. עתה מגלה רבינו את הכוח הרוחני המקביל אל כוח המשיכה הגשמי

הצדיק הוא כוח המושך

וְהַצְדִּיק הַיְחִיד, שבמדרגותיו הנעלות הוא צדיק יחיד בעולם הוא בְּחִינַת עֶפְרַיִם הַצִּדִּיק דהיינו הארץ הנזכרת לעיל, בִּי הַצְדִּיק הוּא יְסוּד עוֹלָם כַּעֲיֵן הַיְסוּד שֶׁל הַבְּרִיאָה שֶׁהוּא הַכּוּחַ הַמוֹשֵׁךְ שֶׁבִּיְסוּד הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי, כִּךְ הַצְדִּיק הוּא הַיְסוּד הַרוּחָנִי שֶׁעָלָיו הַכּוּל עוֹמֵד וְאֵלָיו הַכּוּל נִמְשָׁךְ וּבִלְעָדָיו אֵין קִיּוּם לְעוֹלָם. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי י): "כַּעֲבוּר סוֹפָה וְאֵין רֶשַׁע וְצְדִיק יְסוּד עוֹלָם". וְכֵן שְׂמוּבָא בַּגְּמָרָא (חֲגִיגָה יב,ב) עַל פְּסוּק זֶה שֶׁהָאָרֶץ עוֹמֵדָת עַל עֲמוּד אֶחָד וְצְדִיק שְׂמוּ כֵּמוֹ שֶׁכָּתוּב וְצְדִיק יְסוּד עוֹלָם. כִּי הַצְדִּיק לְעוֹמֵת הַרְשָׁע, הוּא מְצִיאוֹת הַנְּשֹׂאֲרֵת תְּמִיד וְקִיּוּמָה אֵינָה בְּרֵת חֲלוּף, לְעוֹמֵת הַרְשָׁע שֶׁגַּם אִם כּוּחוֹ גָּדוֹל כְּסוֹפָה וְנִדְמָה שְׂכוּחוֹ יוֹתֵר חֲזָק מֵהַצְדִּיק, הָרִי הוּא עוֹבֵר וְכֹלָה לְאַחַר זְמַן. וְכֵן שְׂרָאֵינוּ לְעֵיל, כֹּל כּוּחַ הַמְּשִׁיכָה בָּא לְיַד בִּיטוּי עַל פְּנֵי כּוּחַ הַמְּכַרֵּחַ, רַק בּוֹזֵה שְׂקִיּוּמוֹ תְּמִידִי וְנִצְחִי עַל פְּנֵי הַכּוּחַ הַמְּכַרֵּחַ שֶׁנִּפְסַק וְאֵינוּ עוֹמֵד לְעַד^{טז}. וְכָל הַדְּבָרִים עוֹמְדִים עָלָיו כַּעֲיֵן מָה שֶׁמְּבֹאֵר בְּאָרֶץ שֶׁהַכּוּל עוֹמֵד עָלֶיהָ בַּגִּשְׁמִיּוֹת, כִּךְ בְּרוּחָנִיּוֹת כֹּל הַדְּבָרִים הַרוּחָנִיִּים עַל כֹּל סוּגִיָּהם וְעֵנִינֵיהֶם עוֹמְדִים עָלָיו, וּבִאֲמַת הוּא יְסוּד הַכּוּל גַּם בַּגִּשְׁמִיּוֹת כִּי הַרוּחָנִיּוֹת הֵיא הַיְסוּד אֶל הַגִּשְׁמִיּוֹת^{טז}. וַיֵּשׁ לוֹ [לְצְדִיק] פֶּתַח הַמּוֹשֵׁךְ, לְהַמְּשִׁיךְ כָּל הַדְּבָרִים אֵלָיו דֵּהֵינּוּ הֵן דְּבָרִים שֶׁהִתְרַחְקוּ מִמֶּנּוּ הֵן עַל יַדֵּי אַחֲרִים, הֵן אֵלוֹ שֶׁמְּצַד טַבְעָם הַרוּחָנִי הַרְּאִשׁוֹנִי

ביאורים והערות

טז אומנם בליקו"ה מבואר שיש עוד בחינה יסודית שבזה שונה הכוח המושך מהכוח המכריח, ובאמת שתי בחינות אלו מתחברים ליסוד אחד. ועיין לקמן במה שהובא מהליקוטי הלכות.

טז כמבואר בליקו"ה הלכות חזקת מטלטלין ד, ז. ועיין לקמן בהרחבה.

הם כביכול רחוקים ממנו, גם אותם הוא ממשיך למרות הכוח המכריח שבהם בעצמם, שכולם יתמזגו איתו לשלמות אחת כמו עפר".

הצדיק שהוא הארץ הוא יחיד בעולם

כִּי [שהרי] זֶה הַצַּדִּיק שֶׁהוּא יסוד העולם והוא ממשיך כל הדברים אליו, הוא בהכרח רק יחיד בעולם מצד זה שֶׁהוּא יסוד עולם שְׁפָל הַדְּבָרִים נְמוֹשִׁים מִמֶּנּוּ כי אם לאו היו כמה כוחות מושכים וסותרים בעולם, שאין זה שייך בגשמיות וממילא גם ברוחניות, כי אם כן לא היה באפשר לקבוע מהו כוח המושך ומהו כוח המכריח¹¹, וְאִפְלוּ כָּל הַצַּדִּיקִים שֶׁגַם הֵם יֵשׁ לֵהֶם בּוֹדָאֵי אִיזָה בַחֲנִינָה שֶׁל כּוֹחַ הַמוֹשֵׁךְ שֶׁהֵרִי גַם הֵם בַּבְּחִינָת עֵפֶר וְגַם הֵם מִצְמִיחִים עֲנָפִים אַחֵרִים מֵהֶם כְּמוֹ הָעֵפֶר, וּמְכַל מִקּוּם הֵם רַק כְּעֵין עֲנָפִים מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא הַגּוֹעַ אוֹ הָעֵפֶר שֶׁמִּמֶּנּוּ צוֹמַח וְגַדֵּל הָאֵילָן. וְלִכֵּן הוּא צַדִּיק יָחִיד אִפְלוּ כֹּאשֶׁר יֵשׁ עוֹד צַדִּיקִים, מַחֲמַת שֶׁהֵם נְמוֹשִׁים מִמֶּנּוּ. כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם עֲנָפִים כָּל אֶתֶר לְפִי בְּחִינָתוֹ דֵּהִינּוּ מִדְּרַגְתּוֹ, וְיֵשׁ שֶׁהוּא בְּחִינָת עֵנָף הַגְּדֵל יֵשׁ מִמֶּנּוּ - מִן הָאֵילָן, וְיֵשׁ שֶׁהוּא בְּחִינָת עֵנָף מִן הָעֵנָף שֶׁהוּא יוֹתֵר רְחוֹק מֵהָאֵילָן עֲצֻמוֹ¹².

ביאורים והערות

יז ההתמזגות וההתאחדות עם העפר, אין פירושה שהאדם בטל לגמרי, אלא הפלא הגדול הוא שהוא נשאר נפרד כמו כוח מכריח, ואף על פי כן הוא נמשך ומשתוקק בחשק גדול לצדיק, כי כל התכלית שכוח המכריח וכוח המושך יתאחדו יחדיו כמבואר באריכות בליקו"ה הלכות יום טוב ה"ה עיי"ש.

יח כי רק כאשר יש כוח אחד יותר יסודי ויותר נצחי מכולם הוא יכולה בשם כוח המושך, וכל הדברים שמושכים אליו הם גם ענפים ממנו, אבל הכוחות המתנגדים ומרחקים ממנו ייקראו בשם כוח המכריח.

יט ועיין בהמשך התורה שם מבואר שיש בצדיקים וראשי העם בחינת אהרן ובניו שהם כמו ענפים וענפים מענפים. ועיין גם בליקוטי תפילות על עניין הצדקה לצדיק המובא בהמשך התורה, שם מבואר שיש ליתן צדקה לצדיקים ולבני הצדיקים.

הצדיק הוא עפר מחמת שהוא שפל

וביאור העניין במה נתייחד צדיק זה יותר משאר הצדיקים: **כִּי זֶה הַצַּדִּיק הַיֵּחִיד בְּעוֹלָם** שהוא הכוח המושך של כל הדברים ואפילו של כל הכוחות המושכים, הוא עָנוּ וְשָׁפַל בתכלית השלמות, כי הוא יותר עניו ושפל מכל הצדיקים, וּמִשָּׂיִם עֲצָמוּ בְּעֶפְרָיִם כי באמת הוא מכובד מכולם וגבוה מכולם ולו שייך הגדולה יותר מכולם [כדלקמן], ואפילו הכי הוא משים עצמו כעפר בְּבַחֲתִינֹתָ מֵהָ שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אֲבִינוּ בַּעַת שְׁבִיקֶשׁ מֵה' רַחֲמִים עַל אֲנָשֵׁי סְדוּם הַרְשָׁעִים^כ, (בְּרֵאשִׁית י"ה): "הֲנָה נָא הוֹאֲלֹתִי לְדַבֵּר אֶל אֲדוֹנָי וְאֲנֹכִי עֶפֶר וְאֶפֶר"^{כב} שמחמת שפלות וענווה הוא משים עצמו ממש כעפר, ולכן יש לו כוח המושך כמו העפר, דהיינו יסוד העפר שהוא יסוד העולם. ועל כן בוודאי הכול נמשך אליו. וְעַל כֵּן הַצַּדִּיק שֶׁמְשִׁיִּם עֲצָמוּ כַּעֲפָר הוּא יִסּוּד עוֹלָם בְּרוּחָנוּת וּבִגְשָׁמִיוּת, הֵינּוּ בַּחֲתִינֹת עֶפֶר, שָׁפַל הַדְּבָרִים הֵם עָלָיו בְּנִלְ אֲפִילוֹ הַדְּבָרִים הַהַפּוּכִים וְרַחוּקִים מִמֶּנּוּ בַּתְּכִלִּית גַּם הֵם עָלָיו וּבִלְעָדָיו אֵינָם יְכוּלִים לְהִתְקִיִּים.

ביאורים והערות

כ עיין לקמן בליקו"ה שהצדיק באמת גדול מאוד והוא רק משים עצמו כעפר. ועיין עוד בגמרא בחולין המובאת לקמן בדברי רבינו, שיש בחינה של שפלות שהיא יותר שפלה מעפר, כי משה רבינו הוא בבחינה של ענווה גמורה כמו שאמר 'ונחנו מה'. ולפי זה יש בחינה שהצדיק משים עצמו כעפר שהוא קצת מגדיל את עצמו יותר מהשפלות הגמורה על ידי שמים עצמו כעפר, ודוק.

כא עיין שם בפנים כל הפסוקים, ועל פי התורה אפשר לבאר שם כל עניין סדום שהיא ארץ טובה כגן ה' ומדוע אברהם ביקש רחמים על אנשי סדום שהם לא נתנו צדקה כלל, ולמה נענשו בעונש כזה נורא.

כב וצ"ב מהו עניין האפר, שהרי האפר אינו מצמיח כלל וכיצד שייך שיש בחינה שהצדיק הוא כמו אפר שאינו מצמיח כלל.

לכל אחד יש כוח המושך

וְזֶה שְׁאֵנוּ מְבַקְשִׁים בתפילת 'אלוקי נצור' שאחר התפילה: 'וְנַפְשִׁי כְּעֶפֶר לְכָל תְּהִיָּה', אפילו שלכאורה כוח המושך הוא ענינו של הצדיק בלבד, ועל כן לו יאה להתפלל תפילה זו, מכל מקום יש באמת בכל אחד בחינה של כוח המושך, ועל כן כל אחד מתפלל ונפשי כעפר, שתהיה שפלה כעפר ועל ידי זה יהיה לה כוח המושך על הכול ממש, כי אף על פי שאינו עפר ממש מכל מקום הרי הוא 'כעפר'^כ, הִינּוּ שִׁיְהִיָּה לָהּ כַּחַם הַמּוֹשֵׁךְ, כעפר, כעין הכוח המושך שיש לצדיק, שעל ידי שהוא ימשך ויתכלל בעפר שהוא הצדיק הוא יקבל בחינה מכוח המושך של הצדיק, שעל ידי זה ימשכו כל אלו שתלויים בו לצדיק, כי הוא מבקש לְהַמְשִׁיךְ הַכֹּל אֵלָיו כְּעֶפֶר כִּנְיָ וְעַל יְדֵי זֶה הוּא יִמְשֵׁךְ אַחֲרָי הַצַּדִּיק וְכֹל מֵה שֶׁנִּמְשָׁךְ אֵלָיו יִמְשֵׁךְ מִמִּילָא לְצַדִּיק^כ.

הצדקה לצדיק משפיעה שפע גדול לנותן הצדקה

וְזֶה הַצַּדִּיק היחיד בעולם שכל הצדיקים הם רק ענפים ממנו, מוֹמְשִׁיךְ כָּל הַהִשְׁפָּעוֹת לְעוֹלָם כי כוח המושך שלו נושא בתוכו שני הפכים, כי הוא מאחד את כוח הקבלה וההמשכה אליו, עם כוח הנתינה וההשפעה לזולת, והוא מוציא מתוכו כעין כוח מכריח שמכריח מתוכו את כל ההשפעות לעולם בְּבְחִינַת (איוב כ"ה): "וְעִפְרוֹת זֶהָב" שהעפר בעצמו שהוא כוח המושך הופך להיות זהב שהוא סמל העשירות והשפע מחמת שְׁכָל הַהִשְׁפָּעוֹת נִמְשָׁכִין מְבַחֲנֵינּוֹת עֶפֶר, מֵהַצַּדִּיק הַנִּיָּל ועל כן העפר בעצמו הופך להיות שפע הזהב. וְעַל כֵּן אִם נֹתֵנִין צְדָקָה לְזֶה הַצַּדִּיק בכל האופנים שמבוארים מתוך המאמר, הן בגשמיות והן ברוחניות.

ביאורים והערות

כג ועיין לעיל מה שהתבאר בעניין הצדיק שמשים עצמו כעפר.

כד ויש לדקדק בלשונו הקדושה מה הפירוש 'להמשיך הכול אליו', הרי אם מדבר על נפשו היה צריך לכתוב להמשיך הכול אליה, ואולי הכוונה שימשוך הכול אל הצדיק כמו שהתבאר למעלה וצ"ב.

אם עושה כן הוא מתברך מיד^כ בכל סוגי השפע שהצדיק ממשיך לעולם, כי הוא עושה בצדקתו בחינת זריעה על העפר שהכול גדל ממנה, כמבואר בתחילת התורה שהכול גדל מן הארץ, וטבעה של הארץ הוא שמצמחת כפול כפלים כי אדם זורע בארץ סאה אבל קוצר ממנה כמה כורים, בבחינות (הושע י): "זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד"^{כז} כמו שהזריעה אינה בערך כמות הקצירה, שהרי אדם זורע קצת וקוצר הרבה, כך הצדקה היא כעין זריעה אבל הקצירה היא באופן של חסד והשפעה בלי גבול, כי השפע שבא בעקבות הצדקה הוא בבחינת חסד.

יש צדקה שחיא קללה ולא ברכה

אבל אם נותן צדקה למי שאינו בחינת עפר כולל כי בוודאי שגם במדרגת העפר יש כמה וכמה מדרגות, אבל הרשעים שמונעים ומרחיקים את העולם מהצדיק [כדלקמן], הם אינם בבחינת עפר כלל, שאז הצדקה שנותנים להם, אינו עושה פרות כי הזריעה היא הזו היא כעין זריעה בארץ לא טובה, שגם הזרע בעצמו כלה ונאבד. ועתה מביא דוגמא לדבר: וזה שקלל ירמיה את אנשי ענתות^{כז} שהם היו בבחינת הרשעים שמדברים דיבורים רעים על הצדיקים [כדלקמן].

ביאורים והערות

כה ויש להבין כיצד הוא מתברך מיד, הרי בזריעה על העפר עד שהתבואה תגדל יעברו כמה חודשים, וכן לכאורה גם בעניין הצדקה לצדיק כמו שמבואר לקמן שהוא כעין זריעה על העפר. ואולי אפשר לבאר שהעפר הוא זה שמתברך מיד וצ"ע. ועיין בעיונים.

כו והנה פעולת הקצירה דומה יותר לפעולה של כוח המכריח, שבפשטות המאמר, כוח זה הוא כוח המגיע מצד הרע, כי הוא הכוח שמרחיק מהצדיק, וכיצד הקצירה מתוארת כברכה ושפע, ועיין בעיונים וכן לקמן בליקו"ה שם מבואר מתוך דברי מוהרנ"ת בהרחבה עניין זה.

כז אנשי ענתות היו כהנים שהרי הייתה עיר הכהנים והיא מקום הולדתו של הנביא ירמיה. ועיין לקמן במאמר שהכהנים אמורים להיות ענפים להצדיק, כי הם בני אהרן העובדים את עבודת המשכן, שכל גדולתם מקבלים מהצדיק שהוא בבחינת העפר.

בבחינת כוח המכריח, שמכריחים ומרחיקים בני אדם מהצדיק, על ידי דיבוריהם ומעשייהם. ולכן ירמיה קיללם: "בַּעַת אַפְּךָ עֲשֵׂה בָהֶם" הַכְּשִׁילֵם בְּעֵינַיִם שְׂאִינָם מְהֵרָה (בְּבֹא קָמָא ט"ז), כי אפילו שהם נדמים לפעמים כעניים הגונים מכל מקום, כיוון שהם מכריחים ומפסיקים בדיבורם או במעשייהם מהצדיק שהוא בחינת עפר הרי הם מרקיבים כל שפע הבא אליהם, תִּינּוּ שְׂאִינָם בְּבַחֲיַיִת עֶפֶר שִׁמְצִמִּיחַ כָּלֵל, כי אדרבה הם מפסיקים ומרחיקים את כולם מהעפר והצדיק יסוד עולם וְעַל כֵּן הִצְדָּקָה שְׁנוֹתָנִים לָהֶם אֵינָה בְּחִינַת זְרִיעָה כָּלֵל שְׂאִינָה מוֹלִידָה שׁוֹם בְּרַכָּה מַחֲמַת שְׁעוֹתָם וְשִׁפְלוֹתָם הִיא כְּמוֹ עֶפֶר הַמְּדַבֵּר שְׂאִינוֹ מִצְמִיחַ כְּלוּם.

כשיפסק הכוח המכריח כולם יתקרבו לצדיק

וְהִנֵּה לְפִי הַמְּבֹאֵר לְעִיל שֶׁהִצְדִּיק הוּא בְּחִינַת כּוֹחַ הַמּוֹשֵׁךְ כִּי הוּא כְּמוֹ הָאָרֶץ תְּהִי רְאוּי שְׂיִמְשְׁכוּ כָּל בְּנֵי אָדָם^כ אֲפִילוֹ אֵלּוֹ הַרְחוֹקִים בְּיוֹתֵר מֵהִצְדִּיק, אֲפִילוֹ הֵם הִיא רְאוּי שְׂיִמְשְׁכוּ לְזֶה הַצְדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֶפֶר כְּמוֹ כָּל הַדְּבָרִים שֶׁנִּמְשָׁכִים לָאָרֶץ וְזֶה מַחֲמַת שְׂיִישׁ לֹ בַּח הַמּוֹשֵׁךְ בְּנִ"ל שֶׁהִצְדִּיק הוּא בְּחִינַת יִסּוּד עוֹלָם. אֲךָ עַל יְדֵי כַח הַמְּכַרֵּיחַ, מִפְּסִיקִין וּמְרַחֲקִין מִפְּנֵי כִּי כְּמוֹ שִׁישׁ כּוֹחַ הַמְּכַרֵּיחַ בְּגַשְׁמִיּוֹת שִׁישׁ כּוֹחַ לְהַפְסִיק וּלְהַרְחִיק מֵהָאָרֶץ כְּמוֹ כֵּן יֵשׁ כּוֹחַ כֹּזֵה גַם בְּרוּחָנִיּוֹת תִּינּוּ, שְׂיִישׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם עֵיקַר הַכּוֹחַ הַמְּכַרֵּיחַ שֶׁהִיא בְּעֵלֵי בַחֲרֵה, עַל אִף שְׁבוֹדָאֵי יֵשׁ עוֹד בְּחִינּוֹת שֶׁל כּוֹחוֹת מְכַרֵּיחִים כְּמוֹ הַיֶּצֶר הָרַע וְשִׁבְעֵי הָעוֹלָם הַגַּשְׁמִיִּים, מְכַל מְקוֹם עֵיקַר הַכּוֹחַ הַמְּכַרֵּיחַ וְהַמְּרַחֲקִים מֵהִצְדִּיק הֵם דּוּקָא בְּנֵי אָדָם^{כט} שְׂעַל יְדֵי

ביאורים והערות

ועל כן צ"ע כיצד הענפים בעצמם הופכים את עצמם לחלוק על הצדיק עד כדי כך שהם בני האדם שמתלבש בהם כוח המכריח.

כח ויש לעיין האם מדוקדק בדברי רבינו שהיה ראוי שימשכו אפילו אותם אלו שהם בעצמם מרחיקים מהצדיק. והאם יש אנשים שהם כבר קרובים אל הצדיק כל כך שכבר אין להם מה להימשך יותר אל הצדיק.

כט ועיין לעיל בתחילת התורה בדוגמא שכתוב שם בעניין הכוח המכריח שאדם זורק

דבורם ומעשיהם הם מכריחים את בני אדם להפסיקם ולהרחיקם מהצדיק הנז"ל כי פועלים הן בכוח הדיבור לשכנע ולחלוק על הצדיק, והן במעשים ממש שמכריחים את בני האדם לא להתקרב לצדיק. ולפי עוצמתו של כח המכריח, כן מרחיק מהצדיק כנ"ל שהרי גם בגשמיות הכל תלוי בכוח המכריח, שיש שמרחיק מרחק מועט ויש שמרחיק מרחק גדול. וכן ברוחניות יש אחד שיש בכוחו להרחיק קצת מהצדיק, ויש אחד שבכוחו להרחיק מרחק עצום מהצדיק. ואחר כך פשיפסיק כח המכריח בוודאי, כי זה כל עניינו של כוח המכריח כמבואר לעיל שהכוח הזה אינו תמידי ואינו בקביעות, ולכן ממילא יחזור האדם וימשיך עצמו ויתקרב להצדיק שהוא בחינת עפר כנ"ל מחמת הכוח המושך של הצדיק. כי פשיפסיק המכריח דהיינו בני האדם המרחיקים מהצדיק, ישוב להעפר להצדיק הנז"ל, שיש לו כח המושך כנ"ל. ועל כן מבואר מדוע יש בני אדם שהם רחוקים מאד מהצדיק על אף הכוח המושך שיש לצדיק, מחמת שהם עדין נמצאים בכח המכריח המרחיק אותם דהיינו שהכוח המכריח עדיין אוחז ושולט בהם, אבל אחר כך פשיפסיק כח המכריח הן מצד הכוח בעצמו והן מצד שהאדם ישתחרר ממנו סוף כל סוף, יחזרו ויתקרבו אותם הרחוקים מהצדיק כנ"ל.

ביאורים והערות

דבר למעלה, ובהערה שם.

ל ויש להבין מה החילוק בין הדיבורים למעשים, ומה ההבנה שמתבארת מתוך דברי רבינו בעצמם בעניין דיבורים ומעשים אלו, מה הם בפרטות

לא והנה לכאורה, אפילו אם אותם בני האדם מסכימים בדעתם לקרב אחרים לאותם הענפים של הצדיק, אך העיקר שאינם מסכימים שיתקרבו לאותו הצדיק שהוא יסוד העולם, גם הם בבחינת בני האדם שהם כוח המכריח.

לב ויש לדקדק בלשונו הקדושה שכתב 'יחזור וימשיך עצמו', שהרי לכאורה אין לאדם מה לפעול ולעשות להמשיך את עצמו, שהרי הכוח המושך מושכו מאליו כמו שהתבאר בפירוש לעיל בדברי רבינו בעניין הארץ הגשמית. ועיין לקמן במה שהובא מליקו"ה בעניין זה.

הנסיעה לצדיק כעין נפילת חפץ

וְזֶה שְׁאֵנוּ רוֹאִין בחוש, את דמיון הכוח המושך של העפר לכוח המושך של הצדיק שהרי בְּשֵׁאֲדָם נֹסֵעַ לְהַצְדִּיק הן מי שהוא מקורב לצדיק והן מי שבכלל היה מרוחק עד עתה ממנו, כִּלְ מַה שְׁמֵתְקָרֵב לְמָקוֹם הַצְדִּיק יוֹתֵר הן למקום משכנו ומגוריו בחיי חיותו והן למקום שכינתו וגניזתו הקדושה לאחר הסתלקותו¹, וַיֵּשׁ לוֹ חֵשֶׁק יוֹתֵר ככל שהוא מתקרב יותר כך חשקו להתקרב לצדיק מתגבר, מִחֲמַת שְׁמֵתְקָרֵב יוֹתֵר לְהַפֵּחַ הַמוֹשֵׁךְ כַּנִּלְכָּה כעין מה שהתבאר אצל הכוח המושך של הארץ, שהחפץ בעת נפילתו ממנה יותר ליפול ככל שהוא סמוך לארץ יותר.

עד כאן התבאר החלק הראשון של התורה, העוסק בעניין הכוח המושך של הצדיק שהוא כעין הכוח המושך של הארץ, וכן התבאר מהו כוח המכריח המרחיק מהצדיק וגודל מעלת נתינת הצדקה לצדיק שעל ידה באה ברכה בכפל כפליים

עתה מבואר עניין ה'משכן' שכל עניינו הוא למשוך את האלוקות מלמעלה למטה, על ידי כוח המושך שהיה במשכן. ויבואר עוד שהקמת המשכן נעשתה רק על ידי הצדיק שהוא הצדיק היחיד בבחינת כוח המושך שהוא עניו ושפל

למשכן יש כוח המושך להמשיך אלוקות

וְזֶה בְּחִינַת מִשְׁכַּן שהצדיק והארץ הם בבחינת המשכן. בִּי מִשְׁכַּן הָיָה לוֹ פֶּתַח הַמִּוֹשֵׁךְ בבחינה שונה ממה שנאמר עד כה, כי הכוח המושך שהיה למשכן הוא, לְהַמְשִׁיךְ אֱלֹקוֹת מלמעלה לִלְמָקוֹם שֶׁהָיָה עוֹמֵד שָׁם בארץ למטה. דהיינו שהוא מושך אלוקות והשראת השכינה לארץ הגשמית אפילו שדרך האלוקות אינה

ביאורים והערות

לג כמבואר בליקו"ה הלכות יום טוב ה"ה, שכוח המושך של הצדיק לאחר הסתלקותו הוא יותר מבחינו הקדושים.

לד לכאורה יש להבין, שאם הארץ בעצמה יש לה כוח המושך להמשיך הכול אליה, מדוע דווקא המשכן ממשיך אלוקות והארץ לבדה לא ממשיכה אלוקות. ועיין לקמן בליקו"ה מה שהובא בעניין זה. וע"ע בעיונים.

להמשך כאן לארץ הגשמית^ל. ומביא בתחילה ראייה לכך שהמשכן הוא בחינת כוח המושך כי הבחינה של הכוח המושך הוא **בְּחִינַת (שיר השירים א): "מִשְׁכְּנִי אֶחְרִיךְ נְרוּצָה"**^ל שזה נאמר על המשכן^ל, ומהלשון הזה מבואר שהמשכן היה לו כוח המושך. מלבד זה, מדוקדק בלשון הפסוק גם אותו רעיון שהוזכר לעיל שככל שהחפץ מתקרב לארץ הוא פורח במהירות יותר, וזה מדוקדק מלשון הפסוק **'אֶחְרִיךְ נְרוּצָה' דִּיקָא** שהלשון 'נרוצה' כוונתה לומר **כִּי כָּל מָה שְׂמַתְקָרֵב יוֹתֵר אֵלָיו** דהיינו אל המשכן, הוא **רִיץ בְּיוֹתֵר בְּנִ"ל** כמו המבואר אצל הארץ והצדיק שככל שמתקרבים יותר המהירות מתעצמת **מִחֲמַת הַפֶּתַח הַמוֹשֵׁךְ בְּנִ"ל**^ל.

המשכן הוא משכון להשראת השכינה

עתה מבאר מהיכן יודעים שהיה למשכן כוח להמשיך אלוקות, כי בתחילה התבאר רק שהיה לו כוח המושך אבל לא התבאר מה הוא מושך. ועתה מבאר שהוא מושך אלוקות: **וְכַמוֹכָא בְּמִדְרָשׁ (שְׁמוֹת פָּרָק ל"א) שְׂהַמֹּשֵׁכֵן הוּא לְשׁוֹן מִשְׁכּוֹן, שְׁהוּא מִשְׁכּוֹן לְיִשְׂרָאֵל** שה' נתן את המשכון לישראל, בעצם בניית המשכון לאחר שחטאו בעגל^ל, **שְׁהַשְּׂרָה שְׂכִינָה אֲצֵלָם אֶפְלוֹ אִם יַחֲטְאוּ חַס**

ביאורים והערות

לה כמבואר לקמן בליקו"ה.

לו ויש לעיין בלשון הפסוק מדוע המשיכה היא 'אחריך', הרי אם המשכן מושך בני אדם אליו כמו הצדיק, היה לו לכתוב משכני 'אליך' נרוצה ומדוע דווקא 'אחריך', ומלשון זה משמע כביכול בעת שמתחיל להימשך ולרוץ המושך מתחיל לברוח, שמחמת כן הריצה מכונה בלשון 'אחריך'. ועיין עוד ב'עיונים' בעניין שינוי הלשון בפסוק מלשון יחיד ללשון רבים.

לו עיי"ש בתרגום ובפירוש רש"י היטב

לה ועניין הריצה הזאת אינה בהכרח בגשמיות, עיין היטב לעיל בדברי רבינו בעניין הנסיעה לצדיק.

לט כי דווקא אחר חטא העגל ציווה להם על בניין המשכן, עיין היטב בדברי רבינו כאן

וְשָׁלוֹם, כי אם יוסיפו לחטוא עוד, ייקח מהם המשכן, שזהו המשכון, ועל ידי זה ירגישו בחסרונה של השראת השכינה ויבקשו לשוב בתשובה וינהו אחרי ה', עד שישלב להם את המשכן שזהו כמו משכון^מ. כְּמוֹ שְׂפָתוֹב (ויקרא כ"ו): "וְנָתַתִּי מִשְׁכְּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם" כי בכוח המשכן יהיה לישראל שני דברים, הא' השראת שכינתו שזה בעצמו גורם שלא יחטאו. ב' שגם כאשר יחטאו ויתרחקו לא יתרחקו לגמרי על ידי הרחקת הכוח המכריח מחמת חיסרון המשכן שהוא בבחינת משכון. נִמְצָא שְׁעַל יְדֵי הַמִּשְׁכָּן, הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל בב' בחינות, הִינּוּ בְּנֵ"ל, בִּי מִשְׁכָּן לְשׁוֹן מִשְׁכְּנֵי וְכוּ' שהוא מושך את כל בני האדם אליו מחמת שִׁישׁ לוֹ בְּחִינַת פֶּתַח הַמּוֹשֵׁךְ לְהַמְשִׁיךְ אֱלֻקוֹת לְמָקוֹם שְׁהִיָּה עוֹמֵד שָׁם בְּנֵ"ל ועל כן כולם נמשכים אליו. נמצא שלמשכן יש ב' בחינות של כוח המושך, הא' שהוא מושך אלוקות למקום שהיה עומד שם, שזה המשכת השכינה מלמעלה למטה וגם יש לו כוח המושך להמשיך את כל ישראל לאלוקות שהיה ממשיך מלמעלה למטה^{מא}.

ביאורים והערות

ועיין לקמן בליקוטי הלכות במה שהובא קצת בעניין זה.

מ זהו אופן אחד לפרש את דברי המדרש, והוא על פי חלק מהמפרשים שם. ועיין היטב בדברי המדרש. אמנם יקשה מהי ההלוואה שניתנה כביכול בעבור המשכון. ואולי אין כוונת המדרש לומר שהוא כמו משכון הניתן בעבור הלוואה, אלא כמו שהמשכון בהלוואה הוא ביטחון לפריעת החוב, כך המשכן הוא ביטחון שישראל יבקשו תמיד את ה' על ידי לקיחת המשכון שהוא החורבן. ואפשר לפרש גם בדרך אחרת, שהמשכן הוא המשכון שישראל נתנו לה', ובעבור זה נתן להם השראת השכינה. וכאשר לא פרעו את החוב, על ידי המצוות והמעשים הטובים שמדבקים את ישראל מלמטה באלוקות, לקח מהם את גוף המשכן והשאיר להם את השראת השכינה.

מא ועיין בליקוטי הלכות הלכות יום טוב ה"ה אות ב' במה שמבאר באריכות את עניין המשכן.

הצדיק שהוא בחינת כוח המושך מקים את המשכן

וְעַל כֵּן אִי אֶפְשָׁר לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא מֵהוּת וּמְצִיאוֹת הַכּוּחַ הַמוֹשֵׁךְ הַרוּחָנִי שֶׁבְּבְרִיאוֹהָ אֵלֶּא הַצְּדִיק שֶׁהוּא בְּחִינַת עֶפֶר שֶׁהוּא גַם בְּבְחִינַת כּוּחַ הַמוֹשֵׁךְ בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁהִיָּה עֵנּוּ מִכָּל הָאָדָם כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּתוֹרָה שֶׁמֹּשֶׁה רִבִּינוּ עֲצָמוּ מֵעֵיד שֶׁהוּא הָעֵנּוּ מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה, שֶׁלֹּכֵן רַק הוּא יְכוּל לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן וְאֶפִּילוֹ הַצְּדִיקִים הָאֲחֵרִים לֹא יְכוּלוּ לְהַקִּימוֹ כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת מ): "וַיִּקָּם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן". וְאַחֵר לֹא תִּיְהִי יְכוּל לְהַקִּימוֹ כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב שֶׁהֵם הִבִּיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה וְכְמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ רַש"י שֶׁמִּחְמַת כּוֹבֵד הַקְּרָשִׁים אֶף אֶחָד לֹא הִיָּה יְכוּל לְזַקֵּפֶם, אֲבָל מֹשֶׁה כֵּן הִקִּימָם בְּעִזְרָתוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ^{מב}. כִּי דְּוָקָא זֶה הַצְּדִיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֶפֶר, בְּחִינַת פֶּתַח הַמִּשְׁכָּן שֶׁמוֹשֵׁךְ אֶת כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם אֵלָיו, יְכוּל לְהַקִּים הַמִּשְׁכָּן, שֶׁהוּא בְּחִינַת פֶּתַח הַמִּשְׁכָּן, לְהַמְשִׁיךְ הָאֱלֻקוֹת כְּנִ"ל כְּמִבּוֹאֵר בַּחז"ל שֶׁמֹּשֶׁה אָמַר לֵה' (כְּמִבּוֹאֵר שֵׁם בְּרַש"י) שֶׁאֶף אֶחָד אֵינּוּ יְכוּל לְזַקֵּף כְּאֵלֶּוּ קְרָשִׁים, וְעַל כֵּן אָמַר לוֹ ה' שִׁיעֲשֵׂה כְּאֵילוֹ הוּא מְקִימָם וּבְאֵמַת מִי שֶׁהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן זֶה ה'. כִּי מֹשֶׁה הִיָּה שֶׁפֵּל וְעֵנּוּ וְהַכִּיר בְּכַךְ שֶׁאֵין בְּאֵמַת יְכוּלַת בִּידֵי אֶף אֶחָד לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁזֹּהוּי גּוֹפֵא הָעֲנוּוָה וְהַשְּׁפִלוּת שֶׁל מֹשֶׁה, לִכֵּן הוּא זֹכֵה לְהַמְשִׁיךְ הַמִּשְׁכַּת אֱלֻקוֹת לְתוֹכּוֹ, שֶׁהוּא כְּבִיכּוּל עוֹשֶׂה בִּידֵיו אֶת הַקַּמַת הַקְּרָשִׁים וְהֵם נִזְקָפִים מֵאֲלֵיהֶם^{מג}.

ביאורים והערות

מב כְּמִבּוֹאֵר בְּרַש"י שְׁמוֹת לט,ג: וַיִּבְיֵאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן וְגו' - שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוּלִין לְהַקִּימוֹ. וְלִפִּי שֶׁלֹּא עָשָׂה מֹשֶׁה שׁוּם מִלְּאֲכָה בַּמִּשְׁכָּן, הִנִּיחַ לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַקַּמַתוֹ, שֶׁלֹּא הִיָּה יְכוּל לְהַקִּימוֹ שׁוּם אָדָם מִחְמַת כּוֹבֵד הַקְּרָשִׁים שֶׁאֵין כַּח בְּאָדָם לְזַקֵּפֵן. וּמֹשֶׁה הָעֲמִידוֹ, אָמַר מֹשֶׁה לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵיךְ אֶפְשָׁר הַקַּמַתוֹ עַל יְדֵי אָדָם, אָמַר לוֹ עֲסוּק אֶתָּה בִּידֶךָ נִרְאָה כְּמִקִּימוֹ וְהוּא נִזְקָף וְקָם מֵאֲלָיו. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן, הוֹקֵם מֵאֲלָיו.

מג עֵינִן בְּהִעָרָה לְעִיל, וְלִכְאוּרָה הַדְּבָרִים צְרִיכִים בִּיאוֹר וְעֵינִן בְּעִיּוֹנִים. וְעוֹד יֵשׁ לְעֵינִן אֵיךְ בְּשֵׂאֵר הַמִּסְעוֹת שֶׁהַקַּמַת הַמִּשְׁכָּן לֹא נַעֲשֵׂתָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה, אֵיךְ הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן עַל יְדֵיהֶם, הִרִי לְכְאוּרָה לֹא יְכוּלוּ לְהַקִּימָם מִחְמַת כּוֹבֵד הַקְּרָשִׁים. וְעוֹד יוֹתֵר מִכֵּךְ יֵשׁ לְעֵינִן הִרִי בּוֹדָאֵי שְׁגָם הַחֲפֵץ הַכְּבֵד בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ הַקְּרָשִׁים הָאֲרוּכִים שֶׁבַּמִּשְׁכָּן, גַּם אִם אֵי אֶפְשָׁר לְהַקִּימָם עַל יְדֵי אָדָם אֶחָד, יוֹכְלוּ לְהַקִּימָם בְּכּוּחַ כְּמֵה אֲנָשִׁים יַחֲדָיו, וּמְדוּעַ

הענווה היא יסוד השראת השכינה בישראל

וְזֶה יִשְׁפָּטוּב (דברים ז): "לֹא מֵרַבְּכֶם חֵשֶׁק ה' בְּכֶם כִּי אַתֶּם הַמַּעֲט" ופשוט הפסוק הוא שאי אפשר לומר שבגלל הגדולה בכמות ובאיכות חשק בכם ה' ונמשך אליכם כמו כוח המושך, שהרי אתם באמת המעט, ואם כן לכאורה אין במה להימשך אליכם וְדַרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ, זְכוֹרֵנוּם לְבָרְכָהּ (הליון פ"ט והובא בפרש"י שם) פסוק זה בדרך שונה: "לֹא וְכוּ' רַק מַחֲמַת שְׂאֵתָם מִמַּעֲיִטִין עֲצָמְכֶם וְכוּ', חֵשֶׁק ה' בְּכֶם". וז"ל שם בגמרא: "לא מרבכם מכל העמים חשק ה' בכם וגו' אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל חושקני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני^מ". דהיינו שהפסוק אומר שסיבת החשק והמשיכה של ה' אל ישראל הוא מחמת שממעטים עצמם, כִּי מַחֲמַת שְׂהֵם מִמַּעֲיִטִין וּמִקְטִינִים עֲצָמָן שֶׁזֶה הַפּוֹךְ מִכּוּחַ הַמְּכַרֵּחַ שֶׁהוּא מִזְדַּקֵּף וּמִתְנַשֵּׂא, עַל יְדֵי זֶה הֵם בְּבַחֲיַנְתָּ עֵפְרָיִם, שְׂיִישׁ לֹא פָתַח הַמּוֹשֵׁךְ בַּחֲיִנְתָּ מִשְׁכָּן, שְׂמוֹשֵׁךְ הַאֲלֻקוֹת כִּנְ"ל, וְעַל כֵּן חֵשֶׁק ה' בְּכֶם דֵּהֵינּוּ שֶׁכִּיכּוֹל הֵם מוֹשְׁכִים בְּכּוּחַ הַמּוֹשֵׁךְ שֶׁבֵהֵם אֵת ה', דֵּהֵינּוּ שֶׁהֵם מִמְּשִׁיכִים אֲלוֹקוֹת כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְעַצְמוֹ וּלְמִקּוּמוֹ עַל יְדֵי שְׁפִלוּתוֹ וְעֵנּוּתוֹ.

ביאורים והערות

באמת לא יכלו להקים את המשכן שאר ישראל לבדם.

מד שם בגמרא הובאו שלושה דוגמאות של גדולה שנתן הקב"ה, לאברהם שאמר ואנוכי עפר ועפר, למשה ואהרן שאמרו ונחנו מה, ולדוד שאמר אנוכי תולעת ולא איש. ועיין בעיונים.

מה מדבר רבינו מבואר שכל אחד מישראל הוא בעצמו בבחינת עפר על ידי שפלותו, ואם כן יש להבין מדוע באמת צריך משכן שיהיה לו כוח המושך להמשיך אלוקות, הרי עצם השפלות והענווה של ישראל היא לבד מושכת ומביאה את השראת השכינה בישראל.

מי שהוא שפל ממשיך אלוקות כמו משכן

וְזֶה בְּחִינַת (יְשִׁיעָה נ"ו): "כי כה אמר רם ונשא שכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אֲשֶׁכֶן וְאֵת דְּכָא ושפל רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים". ומבואר בפסוק שככל שה' גבוה ומרומם מעל העולם הזה וכביכול אין הוא דר ושוכן בתחתונים. עם כל זה הוא שוכן את דכא ושפל רוח דווקא בגלל ענוותו וקטנותו של השפל והמדוכא. **בִּי עַל יְדֵי שְׁפָלוֹת, שֶׁהַצְדִּיק מְשִׁימ עֲצָמוֹ פְּעֶפֶר כַּמְבוּאֵר לְעֵיל, עַל יְדֵי זֶה יֵשׁ לוֹ לְצַדִּיק כֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ** כמו הכוח המבואר במשכן, **לְהַמְשִׁיךְ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ אֶצְלוֹ כַּמְבוּאֵר לְעֵיל בַּפְּסוּק 'עַל כֵּן חִשַּׁק ה' בְּכֶם, שְׂזַחְו בְּחִינַת הַמּוֹשֵׁךְ בְּנ"ל וְעַל כֵּן דּוּוֹקָא הַצְדִּיק שִׁמְשִׁים עֲצָמוֹ כַּעֲפֵר, שֶׁהוּא הַצְדִּיק הַיְחִיד שֶׁמוֹשֵׁךְ אֶת כָּל הָעוֹלָם,** הוא זה שיכול לבנות משכן להמשיך האלוקות לכל מקום^מ.

עד כאן התבאר שלושה סוגים של כוח המושך, הכוח הגשמי שנמצא בארץ, הכוח הרוחני שנמצא אצל הצדיק והכוח הרוחני שנמצא במשכן. עתה מבואר עניין חדש במאמר והוא עניין הכבוד, שלקמן יבואר כיצד הוא נקשר לאותם עניינים המוזכרים לעיל.

הכבוד של המשכן הוא כוח המושך שבמשכן

וְזֶה בְּחִינַת הַכְּבוֹד הַנֶּאֱמָר אֶצְל הַמּוֹשֵׁךְ שֶׁהוּא הַכְּבוֹד שֶׁשׁוֹכֵן יַחַד עִם הָעֲנוּוֹה וְהַשְּׁפָלוֹת, שֶׁהָרִי כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב לְעֵיל עֵיקַר הַמּוֹשֵׁךְ הוּא בְּבַחֲיִנַת אֲשֶׁכֶן אֶת דְּכָא. כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (שְׁמוֹת כ"ט): "וְנִקְדָּשׁ בְּכְבוֹדִי", וְכְמוֹ שְׁפָתוֹב (שְׁם מ): "וְכְבוֹד ה' מִלֵּא אֶת הַמּוֹשֵׁךְ" שֶׁשְׁנֵי פְּסוּקִים אֵלוֹ מוֹרִים עַל הַכְּבוֹד הַנֶּמְצָא בַּמּוֹשֵׁךְ^מ. כִּי כָּל קְדוּשַׁת הַמּוֹשֵׁךְ הוּא מְכוּחַ כְּבוֹד ה' וְכְבוֹד ה' מְמַלֵּא אֶת כָּל מְצִיאוֹת הַמּוֹשֵׁךְ בְּמַהוּתוֹ. בִּי

מזו אפילו לאותם מקומות שהם בבחינת עפר דסטרא אחרא, עפר כזה שאין לו כוח המושך כלל ואין לו כוח לגדל ולהצמיח שום ברכה ושפע. ועיין בעניין זה בליקוטי הלכות הלכות יום טוב ה"ה אות ב'.

מזו עיין בעיונים בעניין ב' ראיות אלו

כָּל הַכְּבוֹד שֵׁישׁ לְכָל אָדָם שֶׁפְּעוֹלָם מְקַטֵּן וְעַד גְּדוֹל כִּי אֵין אָדָם בְּעוֹלָם שֶׁאֵין לוֹ כְּבוֹד, דֵּהֵיִינוּ עֵצִים הוּוִיתוּ כְּמִצִּיאוֹת נִפְרַדְת שֶׁאֵינָה נִכְלָלָת לִגְמָרִי בְּשׁוֹרְשָׁה אֵלֶּא מִתְּכַבֶּדֶת מִזּוֹלָתָה^{מט}, כִּלְּמֵם הֵם מְקַבְּלִים אֶת הַכְּבוֹד רַק מִזֶּה הַצְּדִיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֶפֶר, בְּחִינַת מִשְׁכָּן, שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשָׁךְ הַכֹּל כִּי נִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ גַם הַשְּׁפִלוּת וְגַם הַגְּדוּלָה וְהַכְּבוֹד, כִּי הוּא גַם בְּחִינַת עֶפֶר וְגַם בְּחִינַת מִשְׁכָּן, כִּי הוּא נוֹשֵׂא בְּתוֹכּוֹ ב' הַפְּכִים בְּאוֹפֵן מוֹפְלֵא. מִצֵּד אֶחָד הוּא בְּבְחִינַת עֶפֶר וְאֶפֶר אֶךְ מִצֵּד שֵׁנִי הוּא מְכּוּבָד וּמְפּוֹאָר וְהוּא מְגַלֵּה לְכָל הָעוֹלָם שֶׁהוּא רַק יְחִיד בְּעוֹלָם בְּכוּחוֹ וּבִהַמְשַׁכְת הַאֲלוּקוֹת הַשּׁוֹכְנֵת אֲצֵלוֹ^{מט}.

הכבוד עצמו נמצא בתוך השפלות והענווה

כִּי כָּל הַכְּבוֹד וְהַגְּדוּלָה, הוּא רַק אֲצֵל זֶה הַצְּדִיק, וְכִלְּמֵם מְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ כִּי אֵפִילוּ כָּל הַצְּדִיקִים וְכָל הַמַּלְכִים מְקַבְּלִים רַק מִמֶּנּוּ אֶת הַכְּבוֹד. וְעַל אִף שֶׁהוּא עֵנִי וְשֶׁפֶל וּמִשִּׁים עֵצִמוּ כְּעֶפֶר כָּל הַכְּבוֹד וְהַגְּדוּלָה נִמְצְאִים רַק אֲצֵלוּ כִּמְנוּ שֶׁכְּתוּב (מִגְּלָה ל"א): 'כָּל מְקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְדוּלָתוֹ שֵׁם אֶתָּה מוֹצֵא עֲנוּתוֹתָיו'. שֶׁבְּכָל מְקוֹם שֶׁמִּתְגַּלֶּה כְּבוֹד ה' שֶׁהוּא גְּדוֹל וּמְרוֹמֵם, מִתְגַּלֶּה שֶׁהַכְּבוֹד וְהַגְּדוּלָה בָּאָה לְיָדֵי בִיטוּי בְּעִיקָר בְּזֶה שֶׁהוּא מִשְׁפִּיל אֶת עֵצִמוּ לְמַטָּה וּמוֹרִיד אֶת שְׁכִינָתוֹ לְעֶפֶר הָאָרֶץ הַגְּשֵׁמִית וְלִכְלֵל הַנִּדְכָּאִים וְהָעֲנוּוִים. וּמִמִּילָא נִמְצָא גַם שֶׁעֵנִיִן זֶה מִתְּפָרֵשׁ לְהִיפֵךְ,

מֵחַ שֶׁהַכְּבוֹד הַזֶּה שֵׁיךְ רַק לְאַחַר הַפִּירוּד, כִּי גַם אֲצֵל הַשִּׁי"ת כְּבִיכּוֹל לֹא שֵׁיךְ הַכְּבוֹד רַק אַחַר שֶׁצִּמְצַם אֶת עֵצִמוּ וּבְרָא כְּבִיכּוֹל מִצִּיאוֹת נִפְרַדְת שֶׁתְּכַבֵּד אוֹתוֹ יִתְבַרֵךְ. וְזֶה גּוֹפֵא הָעֲנוּוָה, דֵּהֵיִינוּ הַצִּמְצוּם שֶׁצִּמְצַם אֶת עֵצִמוּ זֶה גּוֹפֵא הָעֲנוּוָה כִּי נִתֵּן מְקוֹם וּמִצִּיאוֹת לְזוֹלָתוֹ כְּבִיכּוֹל, אֶךְ הֵא גּוֹפֵא הִיא גְּדוּלוֹתוֹ וְדוּק. וְעֵיִן הֵיטֵב בְּלִיקוּטֵי הַלְכוּת חִזְקָת מִטְּלָטֵלִין ה"ד אוֹת ח'.

מֵט כְּמִבּוֹאָר מִתּוֹךְ תּוֹרָה זוֹ גּוֹפֵא. עֵנִיִן זֶה צְרִיךְ בִּיאוֹר בְּהַרְחֵבָה וְאֵין כֵּאֵן הַמְּקוֹם לְהַרְחִיב וְעֵיִן הֵיטֵב בְּלִיקוּטֵי הַלְכוּת הַלְכוּת יוֹם טוֹב שֶׁם מִתְּבַאָר קִצַּת עֵנִיִן זֶה, וְהוּא הָעֵנִיִן הַמְּבּוֹאָר כֵּאֵן בְּתוֹרָה שֶׁבְּמְקוֹם גְּדוּלוֹתוֹ שֵׁם אֶתָּה מוֹצֵא עֲנוּתוֹתָיו וּבְמְקוֹם עֲנוּתוֹתָיו שֵׁם אֶתָּה מוֹצֵא גְּדוּלוֹתוֹ.

שְׁבַמְקוֹם הַשְּׁפָלוּת וְהַקְטָנוּת דְהֵיִינוּ הֵיכָן שְׂרֹואִים אֶחָד שֶׁמִּשְׁפִּיל עֲצָמוֹ כַּעֲפָר עֲלֵינוּ לְדַעַת שֵׁשׁם שׁוֹרָה כָּל הַכְּבוֹד וְהַגְּדוּלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שֵׁם בַּגְּמָרָא, שֶׁהָרַאִיהָ לַכֶּךְ שֶׁבְּמִקּוֹם גְּדֻלּוֹתָהּ אֶתָּה מוֹצֵא עֲנוּתָנוֹתָהּ הִיא מֵהַפְּסוֹק "אֲשַׁכֵּן אֶת דְּבָא", שֶׁעַל אָף שֶׁה' הוּא מְרוֹמָם וּמְנוּשָׂא וְהוּא שׁוֹכֵן עַד, מְכַל מִקּוֹם הוּא שׁוֹרָה בְּעִיקָר אֲצֵל אֱלוֹ הַנְּדַכָּאִים וְהַעֲנוּוִים.

כולם מקבלים את כבודם מתוך הצדיק

וְעַל כֵּן כָּל הָרָאשִׁים שְׁפָעוּלָם בְּכָל סוּגִיָּה, הֵן בַּגְּשְׁמִיּוֹת וְהֵן בְּרוּחָנוֹת, הֵן מְלָכִים וְהֵן צְדִיקִים מְקַבְּלִים כְּבוֹדָם מִזֶּה הַצְּדִיק שֶׁאֲצֵלוֹ כָּל הַכְּבוֹד וְהַגְּדוּלָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲפָר שֵׁשׁם יֵשׁ גַּם אֶת הָעֲנוּוָה וְגַם אֶת הַכְּבוֹד וְהַגְּדוּלָה. וְלֹא זֶה בְּלִבְדֵּם שֶׁהֵם מְקַבְּלִים אֶת כָּל מִצִּיאֹת הַכְּבוֹד שֶׁלָּהֶם מֵהַצְּדִיק אֲלֵא כְּמוֹ כֵּן גַּם הַתְּחִדָּשׁוֹת הַכְּבוֹד לֹאֵל שֶׁכָּבֵר קִבְּלוּ רֵאשִׁיּוֹת וְכְבוֹד פֶּעַם אַחַת, מְקַבְּלִים כָּל פֶּעַם מִחֲדָשׁ מֵהַצְּדִיק כְּבוֹד וְגְדוּלָה, כִּי בְּכָל פֶּעַם דְּהֵיִינוּ בְּכֹמָה וְכֹמָה זְמָנִים קוֹרָה שְׁנִתְחַדָּשׁ הַכְּבוֹד, שֶׁזֶּה הַמְּמַנֶּה שֶׁכָּבֵר קִיבֵל גְּדוּלָה וְכְבוֹד בָּא לְהַתְּמַנּוֹת אַחֲרָי שֵׁשׁ בַּה כְּבוֹד וְגְדוּלָה בְּמַדְרָגָה אַחֲרַת גְּדוּלָה יוֹתֵר, אוֹ לְהַפֵּךְ, קִטְנָה מִמְדְּרָגָתוֹ שֶׁל עֲכָשִׁיו, וְכֵן יֵשׁ אוֹפֵן שְׁנִתְחַדָּשׁ הָרָאשִׁיּוֹת וְהַכְּבוֹד שֶׁל אוֹתוֹ רֵאשׁ אֲפִילוֹ מְבַלִּי שְׁבַא לְמַדְרָגָה יוֹתֵר גְּבוּהָה, וְכָל זֶה הוּא הַכָּל עַל יְדֵי זֶה הַצְּדִיק שֶׁאֲצֵלוֹ נִמְצָא כָּל הַגְּדוּלָה וְהַשְּׁפָלוּת שֶׁל הָעוֹלָם. כִּי כְּפִי הַקְּמָתוֹ אֶת הַמְּשַׁכֵּן בְּכָל פֶּעַם, שֶׁמִּשְׁם בָּא הַכְּבוֹד שֶׁזֶה נַעֲשֶׂה בְּכָל פֶּעַם שֶׁהוּא נוֹסְעִים מִמִּקּוֹם לְמִקּוֹם בְּמַדְבָּר שֶׁהוּא מִפְּרָקִים וְכוּנִים אֶת הַמְּשַׁכֵּן מִחֲדָשׁ, הַכָּל בְּבְחִינַת: "וְכְבוֹד ה' מְלֵא אֶת הַמְּשַׁכֵּן" כְּנִ"ל שֶׁכְּבוֹד ה' הִיא נִמְשַׁךְ לְמַטָּה עַל יְדֵי הַקְּמָת הַמְּשַׁכֵּן וְכִפִּי אוֹתָהּ הַבְּחִינָה, כֵּן נִתְחַדָּשׁ עַל יְדֵי זֶה, כָּל הַכְּבוֹד וְהָרָאשִׁיּוֹת כְּנִ"ל.

ג ויש לעיין האם ההתמנות החדשה היא דווקא התמנות וגדולה יותר גבוהה ומרוממת, או שגם הירידה מהתמנות גבוהה להתמנות וראשיות יותר נמוכה, גם היא נעשית בכל פעם מחדש.

נא לעיל רבינו הביא ב' ראיות לעניין הכבוד שיש במשכן, ראייה א' מהפסוק 'ונקדש

הלבשת ההשגה בפסוק ויהי ביום השמיני

עתה מלביש רבינו ומבאר את כל הקדמות המאמר בתוך הפסוק שעליו מיוסד המאמר. וְזֶה, וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל.^ב פסוק זה שמדבר על יום הקמת המשכן אחרי שבעת ימי המילואים שבהם משה היה מפרק ומקים את המשכן כל יום, מדבר על כך שאז משה ממנה את אהרן ובניו לכהונה ולשרת במשכן.

כִּי בִשְׁתַּצְדִּיק צָרִיךְ לְקַרֹּת אֶת רְאִשֵׁי הָעַם^ג כדי לגדל ממנו את הענפים המבוארים למעלה, הוא קורא אותם והיינו שהוא מושך אותם בְּזֶה שֶׁהוּא מְקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן, שֵׁשֶׁם הַכְּבוֹד בְּנִי^ד ומשם כל הראשיות והגדולה של כל אחד ואחד מהם, וְעַל יְדֵי זֶה קוֹרָא אוֹתָם, כִּי בְּלֶם בָּאִים אֵלָיו בְּאוֹפֵן שֶׁל כּוּחַ הַמּוֹשֵׁךְ לְקַבֵּל הַכְּבוֹד מִמֶּנּוּ.^ה

ביאורים והערות

בכבודי, ראייה ב' מהפסוק 'וכבוד ה' מלא את המשכן', והנה כאן רבינו חזר לומר שהכבוד שמתחדש בכל פעם הוא דווקא מהבחינה הזאת שמוזכרת בפסוק 'וכבוד ה' מלא את המשכן'. ויש לעיין מדוע דווקא מהכבוד הזה נעשה התחדשות הכבוד ולא מהבחינה השנייה המוזכרת בפסוק 'ונקדש בכבודי'.

ב בפסוק זה יש קושי מצד הפשט. א' לשם מה קרא משה רבינו לזקני ישראל, הרי הם לא עבדו את עבודת המשכן (ראה רש"י). ב' הרי אהרן ובניו היו לפניו במשכן כל שבעת ימי המילואים, ואם כן מה הפירוש שהוא קרא להם, הרי הם היו לפניו. ג' מדוע באמת משה עבד בתחילה כל שבעת הימים לבדו ורק אחר כך ביום השמיני עברה העבודה לאהרן ובניו. ואת כל השאלות האלו רבינו מתרץ בתוך דבריו על פי כל ההקדמות שביאר עד כה כמבואר למעיין היטב בדבריו.

ג ויש לעיין בדברי רבינו מה הפירוש שהוא צריך לקרות אותם, איזה צורך כביכול יש בדבר מלבד מה שכך ה' ציווהו.

ד ויש לעיין, האם כל מה שהם באים הוא רק בשביל לקבל הכבוד ממנו, והאם כל זמן שהוא לא נתן כבוד יש בחינה שהוא נתן את ההיפך מהכבוד שהוא השפלות, שלכן הם לא נמשכו כביכול לקבל ממנו את השפלות בלי הכבוד.

וְזֶה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁאַחַר שִׁבְעַת יָמֵי הַמִּילּוּאִים בְּהֵם מֹשֶׁה עֶבֶד לִבְדּוֹ אֶת עֲבוֹדַת הַמִּשְׁכָּן, שָׂאז הֵקִים מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן בַּקְּבִיעוֹת יוֹתֵר מִכֹּל שִׁבְעַת הַיָּמִים, שֶׁבִּאֲפֹן הַזֶּה נִמְשַׁךְ אֲלֵקוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּדֶרֶךְ קְבוּעָה, שֶׁבְּכֹל מְקוֹם שִׁיּוּקָם הַמִּשְׁכָּן הוּא יִמְשִׁיךְ אֲלֵקוּתוֹ לִשְׁם - עַל יְדֵי זֶה, 'קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם כָּלֵל רְאִשֵׁי הָעָם כֹּל בַּחֲנִינּוֹת הַצַּדִּיקִים הַמוֹזְכָּרִים לְמַעַלָּה בְּדִבְרֵי הַקְּדוּשִׁים, מְקַטְּנִין וְעַד גְּדוּלָּה הֵן אֵלּוֹ שֶׁהֵם בַּחֲנִינָת עֲנָף וְהֵן אֵלּוֹ שֶׁהֵם בַּחֲנִינָת עֲנָף מִן הָעֵנָף. כִּי עַל יְדֵי הַקְּמַת הַמִּשְׁכָּן שֶׁעַל יְדוֹ כּוֹלֵם מְקַבְּלִים אֶת הַכְּבוֹד כֹּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי בַּחֲנִינָתוֹ. עַל יְדֵי זֶה - קָרָא אֶת כָּל רְאִשֵׁי הָעָם, שֶׁהֵם בַּחֲנִינָת אַהֲרֹן וּבָנָיו וְכוּ' כַּנִּזְכָּר לְפָנָיו.'

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זְכוּרֵנוּם לְבִרְכָּה (ראש השנה א): 'שָׁבֵא בְּנִיסָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִים'. כִּי אֵף עַל פִּי שֶׁבְּרֵאשׁ חוֹדֵשׁ נִיסָן הוּא זְמַן הַקְּמַת הַמִּשְׁכָּן, אֲבָל כֹּל הַחוֹדֵשׁ כּוֹלוֹ הוּא גַם בַּחֲנִינָת זְמַן הַקְּמַת הַמִּשְׁכָּן, כִּי בְּאֲמַת כֹּל חוֹדֵשׁ נִיסָן הוּא רֹאשׁ לְכָלֵל הַחֲדָשִׁים. וְהַקֶּשֶׁר בֵּין רֹאשׁ חוֹדֵשׁ נִיסָן לְמַלְכוּת מִבּוֹאֵר לְפִי הָאֲמוּר לְעֵיל כִּי אִזְ תִּיְהִי הַקְּמַת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁמִּשְׁשׁ נִמְשַׁךְ הַכְּבוֹד שֶׁל מַלְכִים, שֶׁל כָּל הַמְּמַנִּים וְהָרֹאשִׁים כַּנִּזְכָּר. וְעַל כֵּן תִּיְהִי הַקְּמַת הַמִּשְׁכָּן בְּרֹאשׁ חֹדֵשׁ נִיסָן דּוֹקָא, כִּי זֶה בַּחֲנִינָת רֹאשׁ חֹדֵשׁ מַלְשׁוֹן הַתְּחַדְּשׁוֹת הַרֹאשִׁיּוֹת וְהַכְּבוֹד, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִתְּחַדְּשׁוּם כָּל הָרֹאשִׁים כַּנִּזְכָּר. וְזֶהוּ בַּחֲנִינָת רֹאשׁ חֹדֵשׁ נִיסָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכִים כַּנִּזְכָּר שֶׁהַתְּחַדְּשׁוֹת הַרֹאשִׁיּוֹת בַּחֲנִינָת רֹאשׁ הַשָּׁנָה הִיא בְּזְמַן הַקְּמַת הַמִּשְׁכָּן כַּמְּבֹאֵר הַכּוֹל לְמַעַלָּה.

ביאורים והערות

נה והמעייין בדברי רבינו יראה שבתחילה כתב שכל העם מקטון ועד גדול מקבלים את כבודם מהצדיק ואחר כך בהקמת המשכן כתב שהצדיק נותן את הכבוד רק לראשי העם וצ"ב.

עיונים

א] שהכל גדל מן הארץ - רבינו מביא ראיה מכוח הגדילה של הארץ, שהארץ מצמיחה, לכוח המושך שיש בארץ שהיא מושכת לעצמה הכול. ולכאורה הכוח של הצמיחה ממש אינו ראיה לכוח המשיכה ואף סותר אותו, שהרי הכוח של הארץ להוציא ולהצמיח גידולים ממנה דומה יותר לכוח המכריח מאשר לכוח המושך ומדוע רבינו מביא את זה כראיה לכוח המושך שיש בארץ?

ב] אם זורק אדם דבר למעלה - לפי תיאור המציאות, יש אדם שרגליו עומדות על הארץ היצוקה, והוא נוטל דבר מהארץ וזורק למעלה. ולכאורה יש כאן נקודה מעניינת להתבוננות, האדם בעצמו שזורק, עומד על הארץ, דהיינו שכוח המשיכה פועל עליו ומושך אותו לארץ, ובד בבד, כאשר הוא עצמו נמשך לארץ ועומד עליה הוא מרחיק ממנה דברים, וביותר יש כאן דבר פלא שהרי אילולי היה עומד אותו אדם על הארץ, לא היה לו כוח לזרוק דבר כל כך חזק, כי רק היציבות שהארץ מקנה לו היא זו שנותנת לו את הכוח לזרוק ולהרחיק. ואם כן יש להתבונן במה הכוח המושך נותן כוח לכוח המכריח?

ג] בהמשך להערה הקודמת, לפי ההבנה שכל פרט שרבינו מזכיר אצל הארץ שהיא כעין משל, כך אותו הדבר יש גם אצל הצדיק שהוא הנמשל של הארץ. אם כן צריך להתבונן, שיש מציאות שאחד עומד על הארץ, דהיינו שהוא עצמו נמצא אצל הצדיק והצדיק כבר משך אותו אצלו כביכול. ועדיין הוא בעצמו שהוא מקורב לצדיק הוא יכול לזרוק ולהכריח ולהרחיק אחרים שנמצאים אצל הצדיק. מה הביאור בעניין זה וכיצד זה יתכן?

ד] הארץ היא כדורית והיה ראוי ליפול ממנה - מבלי להיכנס לשאלות המציאותיות שיש בעניינים אלו (וכבר נכתבו כמה הערות בעניין זה לעיל בהערות עיין שם), מכל מקום יש להבין, לפי המשל והנמשל שהצדיק הוא בבחינת הארץ שיש לה כוח המושך, איזו בחינה יש בצדיק שאפשר לומר עליו שהוא כדורי והיה ראוי ליפול ממנו כביכול, באיזה בחינה אפשר למצוא אצלו כדוריות כביכול, ולמה הכדוריות הזו אמורה להפיל ולהרחיק אנשים ממנו?

ה] כי זה הצדיק הוא רק יחיד בעולם - לפי דברי רבינו אחר כך שיש הרבה צדיקים והם כולם ענפים ממנו, יותר מדוייק לומר שהוא הצדיק העיקרי, אבל לא הצדיק היחיד, כי ברגע שיש עוד צדיקים הוא כבר לא יחיד, הוא יכול להיות יותר חשוב או יחיד במדרגתו

אבל לא יחיד בעצם?

ו] ואנוכי עפר ואפר - אם כל הרעיון שמוסבר בדברי רבינו, הוא שהעפר יש בו כוח של צמיחה ושפע ושזורעים עליו ומצמיח מיד, מדוע רבינו מביא פסוק כזה לראיה שאברהם אמר על עצמו שהוא אפר, הרי אפר אינו ראוי לזריעה כלל ואדרבה הוא מרקיב ואינו מצמיח כלום?

ז] אם נותנין צדקה לזה הצדיק - ידוע שאין דבר שרבינו מזכיר בתוך תורה שאין לו קשר למהלך הכללי ולרעיון המרכזי שעליו סובבת כל התורה (וכן מובא בכלל י"ז בח"י כללים), ואם כן יש להבין מה הקשר בין עניין הצדקה והברכה, וכן הקללה שירמיה קילל, לכל מהלך התורה העוסק בעניין כוח המושך וכוח המכריח. האם גם הצדקה בעצמה יש בה את אותו מאבק של כוח המושך וכוח המכריח או שרבינו סתם הזכיר אגב אורחא עוד איזה עניין?

ח] אם כל הדברים מגיעים מהארץ, האם יש אפשרות לומר שגם כוח המכריח בעצמו מקורו מהארץ? האם שייך שכוח יותר עוצמתי יהיה מקורו מכוח יותר חלש? שהרי לכאורה כוח המושך חלש בעוצמתו מכוח המכריח, כי בשעה שמתמודדים שתי הכוחות זה מול זה מנצח הכוח המכריח את הכוח המושך ורק כאשר נפסק הכוח המכריח חוזר הכוח המושך להוביל ולמשוך את החפץ שהורחק ממנו?

ט] וכן יש להתבונן, מה באמת קובע וגורם שכוח המושך נקרא כוח המושך וכוח המכריח נקרא כוח המכריח. אולי נהפך את השמות, ונקרא לכוח המכריח כוח המושך ולכוח המושך נקרא כוח המכריח? לפי איזה הבנה אנו מכנים את הכוח הזה בשם הזה ואת הכוח הזה בשם אחר? אולי אלו שני כוחות מושכים או שני כוחות מכריחים?

י] וכן יש להתבונן עוד, אם הכוח המכריח בשעת פעולתו יותר חזק מהכוח המושך, האם זה בעצם מכריח ומבטל את הבחירה שיש לאדם? או שגם בעת שפועל כוח המכריח עדיין באיזו בחינה מסוימת כוח המושך עדין ממשיך לפעול?

יא] כי כל הצדיקים הם רק ענפים ממנו - האם יש קשר בין דברי רבינו בתחילת התורה, שרבינו כותב שהכול גדל מהארץ, למה שרבינו מזכיר אחר כך שהצדיקים הם כמו ענפים, ושהארץ מצמחת כפל כפליים למי שזורע עליה?

יב] בעת אפך עשה בהם - למה ירמיה קילל את אנשי ענתות ולא משך אותם על ידי הכוח המושך שהיה לו? וכן צריך להבין בעניין אברהם אבינו שאמר ואנוכי עפר ואפר בעת שבא ללמד זכות על אנשי סדום, ומדוע ביקש עליהם רחמים ולא קיללם כמו ירמיה שקילל את אנשי ענתות. ואם כן בא להצילם בכוחו שהוא עפר ואפר ויש לו כוח

להמשיך אליו הכול, מדוע באמת אנשי סדום לא יכלו להצילם כלל.

יג] כי משכן היה לו כוח להמשיך אלוקות למקום שהיה עומד שם - האם המשכן רק ממשיך אלוקות או שהוא מושך גם בני אדם? שהרי בפסוק משכני אחריו נרוצה משמע שהוא מושך בני אדם?

יד] מדוע המשכן צריך להמשיך אלוקות למקום שהוא עומד שם, הרי המקום זה הארץ והארץ עצמה יש לה כוח המושך, ובכלל זה לכאורה היא מושכת גם אלוקות?

טו] 'משכני אחריו נרוצה', אחריו נרוצה דייקא כי כל מה שמתקרב יותר אליו הוא רץ ביותר - ויש להבין ב' דברים: א' מהיכן רואים בפסוק שכל מ שהוא מתקרב אליו ביותר הוא רץ יותר? ב' מדוע הפסוק מתחיל בלשון יחיד (משכני) ומסתיים בלשון רבים (נרוצה)? וכן הקשה בליקו"ה נזקי שכנים ד' בסופו.

טז] וכמובא במדרש שהמשכן הוא לשון משכון, שהוא משכון לישראל - הנה כשיש משכון זה בעבור הלוואה, שהמלווה מבקש משכון שיהיה לו לביטחון אם הלווה לא יחזיר את ההלוואה, וכן משמע שם במדרש. וצריך להבין מיהו המלווה ומיהו הלווה (האם ישראל או הקב"ה), מהי ההלוואה, ומהו המשכון. ואם נאמר שה' נתן את המשכון כמשכון לישראל, מה ישראל הלוו לו שבעבור זה הוא נתן להם משכון?

יז] לא מרובכם חשק ה' בכם כי אתם המעט - ומבואר בדברי רבינו שישראל בעבור שיש להם שפלות ה' חושק בהם ונמשך אליהם להשרות שכינתו, ויש להבין אם כן מדוע צריך לבנות משכן, הלא ה' משרה את שכינתו בישראל לבד אפילו בלי משכן? וכן יש להבין מדוע הצדיק שהוא העפר צריך לבנות משכן אם הוא בעצמו עפר שמושך אליו אלוקות? ומה נעשה עם השראת השכינה כאשר המשכן נחרב, האם היא מסתלקת לגמרי מישראל?

יח] עצם המשכת האלוקות למטה על ידי המשכן נדמית יותר לכוח המכריח מאשר לכוח המושך, כי מפשטות דבריו הקדושים נראה, שהאלוקות אינה רוצה כביכול לרדת למטה כאשר ישראל חוטאים, ואדרבה היא נגעלת ממעשיהם כביכול, רק על ידי המשכון מושכים אותה (ומכריחים אותה) גם לשרות בישראל למרות חטאיהם, ומדוע רבינו קורא לזה כוח המושך?

יט] ויקם משה את המשכון ואחר לא היה יכול להקימו - הנה הקמת המשכון לא התאפשרה על ידי אף אחד בשל כובד הקרשים, וכובד הקרשים הוא רק בגלל שהארץ יש לה כוח המושך, ואם כן יוצא שהכוח של משה רבינו להקים את הקרשים הוא בשל יכולתו להרים ולהכריח את הקרשים ולהרחיקם מהארץ ולא מצד כוח המושך שיש לו,

ואם כן אנו רואים שמה בעצמו, שהוא הצדיק שהוא כמו העפר, יש לו כוח המכריח. ועוד יותר מזה דבר פלא, שעם הכוח המכריח הוא בונה את המשכן של כוח המושך?

כ] וזה בחינת הכבוד הנאמר אצל המשכן, כמו שכתוב 'ונקדש בכבודי' וכמו שכתוב 'וכבוד ה' מלא את המשכן' - ומובא בהקדמת ליקוטי מוהר"ן וכן בכללים (כלל טז) שבכל מקום שרבינו מביא ב' או ג' ראיות לדבר אחד יש להתבונן לשם מה היה צריך ב' ראיות, האם לדבר אחד התכוונו או ללמדנו כמה דברים?

כא] כי כל הכבוד והגדולה הוא רק אצל זה הצדיק - האם יש קשר בין המושג 'גדולה' למה שרבינו הזכיר בתחילת התורה 'שהכול גדל מן הארץ'?

כב] כוח המכריח - מדוע רבינו התחיל את התורה לבאר את כוח המכריח לפני כוח המושך, ולכאורה היה לו להתחיל קודם עם הכוח המושך לבאר שהארץ היא מושכת כל הדברים לעצמה והיא יסוד הכול, ואחר כך לבאר את עניין הכוח המכריח שהוא לכאורה מאוחר יותר לכוח המושך.

כג] מתברך מיד - בעניין הזריעה על העפר שהוא הצדיק ומתברך מיד, יש להבין כיצד האדם שנותן צדקה מתברך מיד בפרט לפי הפסוק שרבינו מביא שזה כמו זריעה וקצירה ובוודאי יש זמן רב בין זריעה לקצירה. והנה אם נתבונן בעניין הכוח המושך והכוח המכריח, שככל שהדבר הנזרק על ידי כוח המכריח הוא דבר יותר כבד, כך הכוח המכריח פחות יכול לפעול את פעולתו על אותו החפץ. והנה אם היה ביד האדם בעת שהכוח המכריח מנסה להרחיקו מעבודת ה' ומהתקרבות לצדיק, להכביד כביכול את עצמו כל כך, בוודאי לא היה ביד הכוח המכריח להרחיקו כלל. ועל כן רבינו מגלה שדווקא על ידי הצדקה, שהאדם נותן מעצמו לצדיק, על ידי זה נעשה מיד 'מבורך', דהיינו שיסוד העפר שבו שהוא השפלות והענווה, שהוא הנקודה של הצדיק שבו בעצמו, מתגברת ומתעצמת מאוד, ועל ידי זה הוא נעשה כבד מאוד (כובד רוחני ולא כובד גשמי), באופן שאין שום כוח שיכול להכריחו ולהרחיקו. וזהו בעצמו העניין המוזכר אחר כך בהמשך התורה שבמקום הענווה והשפלות שם נמצא הגדולה. כי דווקא כאשר נעשה שפל נעשה גדול דהיינו שהוא נעשה יותר 'כבד' כביכול, ועל ידי זה אי אפשר להרחיקו כלל.

כד] מחמת שאתם מומעיטין - עיין לעיל בהערות שם הובא מהגמרא שלוש דוגמאות, מאברהם, ממישה ואהרן ומדוד. ושם בגמרא שאלו של מי השפלות יותר גדולה, של אברהם שאמר ואנוכי עפר ואפר או של משה ואהרן שאמרו ונחנו מה, והגמרא משיבה שהשפלות המוזכרת אצל משה ואהרן היהנה שפלות יותר גדולה כי היא ביטול גמור יותר מעפר. ויש לעיין מדוע רבינו הזכיר בתורה במפורש רק את השפלות שהיא

בבחינת 'ואנוכי עפר ואפר' ולמה לא הזכיר את מדרגת השפלות של משה רבינו שהוא בבחינת 'ונחנו מה', ובפרט שכל התורה מדבר מענוות משה רבינו. והנה המעיין שם בגמרא, מבואר אחר כך עוד בדברי הגמרא שכל העולם מתקיים בשביל משה ואהרן, שהרי משה ואהרן אמרו 'ונחנו מה' וכתב 'תולה ארץ על בלימה', שהעולם עומד על השפלות והענווה שהיא בבחינת 'מה'. ואם כן מבואר בגמרא שאפילו בחינת השפלות שהיא בבחינת 'ארץ' שהיא מדרגת השפלות של אברהם שאמר ואנוכי עפר ואפר, גם היא עומדת על ענווה יותר גדולה, בבחינת תולה ארץ על בלימה. ועיין בליקוטי הלכות 'חזקת מטלטלין' ה"ד אות ח'.

ונהר יוצא מעדן

ליקוט ביאורים הנובעים ויוצאים מהספר ליקוטי הלכות על תורה זו הכתובים בהלכות 'יום טוב' הלכה ה' ובהלכות 'חזקת מטלטלין' הלכה ד'.

דברי מוהרנ"ת הינם נראים לפעמים בהסתכלות ראשונה כפשוטים, אך המעיין בהם בעומק, ימצא ביאורים נפלאים בעומק התורה, שאינם נראים כלל אלא רק למעיין בעומק התורה ולמעיין היטב בדבריו.

ליקוט זה אינו כי אם הצצה בין החרכים, ובוודאי מי שרוצה להתעמק יותר ולהבין את מהלך התורה כולה, צריך ללמוד היטב את התורה וההלכות המיוסדים עליה מרישא ועד גמירא, ואנו לא באנו אלא ללקט כמה קטעים עיקריים ללומדי התורה.

כוח המכריח – בשרשו הוא צמצום דקדושה והוא לטובה

כְּשֵׁי־תִגְבֵּר לְהַמְשִׁיךְ אֵלָיו בְּרִצּוֹנוֹ תִמְדֵּי לְנִקְדַּת הָאֲמֶת שְׁשָׁם כַּח הַמוֹשֵׁךְ הָאֲמֶתִי, בְּוַדַּאי יִתְבַּטֵּל הַמְכָרִיחַ וַיִּשׁוּב אֶל מְקוֹמוֹ הָאֲמֶתִי וְאִזּוּ יִהְיֶה לוֹ טוֹבָה גְדוֹלָה מֵהַשְׁהִיחַ לוֹ כַּח הַמְכָרִיחַ שֶׁהִיחַ מִרְחִיקוֹ, כִּי רַק בְּשִׁבִיל זֶה בָּא לְעוֹלָם שְׂיַעֲסֵק בְּמִלְחָמָה זוּ וּבְאֲמָנוּת זֹאת לְהַגְבִּיר כַּח הַמוֹשֵׁךְ עַל כַּח הַמְכָרִיחַ, וְאִזּוּ נַעֲשִׂין מְזָה כְּלָיִם נִפְלְאִים וְתִקְוִיָּם גְּדוֹלִים,

כוח המושך – עיקר המשיכה הוא למקום שנחצב משם

כְּשֵׁמֶת־גְּבִרִין לְמֹשֵׁךְ עֲצָמוֹ תִמְדֵּי אֶל שְׂרִישׁוֹ אֶל נִקְדַּת הָאֲמֶת לְמָקוֹם שֶׁנִּחְצַב נִשְׁמָתוֹ מִשָּׁם וְעַקֵּר הַכַּל הוּא הַצְדִּיק הָאֲמֶת כְּנ"ל. אִזּוּ בְּקַל יִתְגַּבֵּר עַל כַּח הַמְכָרִיחַ כִּי כַּח הַמוֹשֵׁךְ שֶׁל הַצְדִּיק הָאֲמֶת מוֹשֵׁךְ בְּעֲצָמוֹ אֶל הָאֲמֶת. וְכִשְׁהוּא יִהְיֶה נִמְשָׁךְ רִצּוֹנוֹ תִמְדֵּי אֵלָיו בְּוַדַּאי יִתְגַּבֵּר עַל כַּח הַמְכָרִיחַ

כוח המכריח חזק בעוצמתו אבל כוח המושך חזק באמת מצד קביעותו ונצחיותו

כֹּחַ הַמוֹשֵׁךְ חָזַק הַרְבֵּה מִכֹּחַ הַמְּכַרֵּחַ, כִּי כֹחַ הַמוֹשֵׁךְ נִשְׁאָר קָיָם לְעוֹלָם. וְכֹחַ הַמְּכַרֵּחַ הוּא רַק לְפִי שְׁעָה לְפִי הַזְּמַן שֵׁיִשׁ כֹּחַ לְהַמְּכַרֵּחַ לְרַחֵק, אֲבָל בְּסוּר הַמְּכַרֵּחַ יָשׁוּב מֵאֵלָיו לְמִקוּמוֹ וְשָׂרְשׁוֹ עַל יְדֵי כֹחַ הַמוֹשֵׁךְ. וְעַל כֵּן כְּשֵׁיִתְגַּבֵּר לְהַמְּשִׁיךְ אֵלָיו בְּרָצוֹנוֹ תָּמִיד לְנִקְדַּת הָאֲמֵת שֵׁשׁ כֹּחַ הַמוֹשֵׁךְ הָאֲמִתִּי, בְּנֵדָא יִתְבַּטֵּל הַמְּכַרֵּחַ וְיָשׁוּב אֶל מְקוֹמוֹ הָאֲמִתִּי.

שורש הכוח המושך הוא למעלה, אבל צריך דווקא לירד למטה, להמשיך אלוקות למטה ומשם למשוך הכול למעלה. ולכן רבינו מזכיר בתורה שהזריקה למעלה היא בבחינת כוח המכריח. כי כאשר עושים את זה בלי כוונה לכוח המושך האמיתי אז זה כוח המכריח

טָבַע הַנִּשְׁמָה לְהִיּוֹת נִמְשָׁכֶת תָּמִיד לְשָׂרְשָׁהּ הָאֲמִתִּי, כִּי שֵׁם כֹּחַ הַמוֹשֵׁךְ הָאֲמִתִּי, אֵךְ הַכְּרִיחוֹ אוֹתָהּ לִירֵד לְזֶה הָעוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ בְּכֻלָּל הוּא בְּבַחֲיַנַּת כֹּחַ הַמְּכַרֵּחַ נֶגְדַּת הַנִּשְׁמָה שֶׁכְּסוּפָה וְתִשׁוּבָתָהּ תָּמִיד נִמְשָׁכֶת לְמַעְלָה לְשָׂרְשָׁהּ, אֵךְ כָּל כּוֹנֵנָתוֹ יִתְבַּרֵּךְ כְּדֵי שֶׁתִּתְגַּבֵּר בְּכֹחַ הַמוֹשֵׁךְ עַל כֹּחַ הַמְּכַרֵּחַ וְאִז תִּהְיֶה מוֹשָׁכֶת אַחֲרֵים עִמָּה וְאַחֲרֵים לְאַחֲרֵים כְּמוֹ הַגְּלָגֶלִים וְהָאוֹפָנִים שֶׁל הַזַּיִגִיר הַנִּי"ל שֶׁהֵם מִתְנַשְּׂאִים וְהוֹלְכִים וּפּוֹעֲלִים פְּעֻלָּתָם דִּיקָא עַל יְדֵי שֵׁיִשׁ כֹּחַ הַמְּכַרֵּחַ וְכֹחַ הַמוֹשֵׁךְ וְכַנ"ל.

עיקר כוח המושך של הצדיק זה לכוון ולדייק את האומנות של כוח המושך עם כוח המכריח. ולפי זה מובן מדוע משכני בלשון יחיד ונרוצה בלשון רבים, כי כאשר נמשך אחרי כוח המושך מושך איתו אחר ואז זה נרוצה שרצים איתו כל אלו שחתוספו

כָּל מָה שֶׁמִּתְגַּבֵּר כֹּחַ הַמְּכַרֵּחַ וּמְרַחֵק בְּיוֹתֵר גַּעֲשִׂים כְּלָיִם נִפְלְאִים יוֹתֵר וְיוֹתֵר לְמִי שֶׁבָּקִי בְּאֲמָנוּת לְכוּן הַמִּדָּה אֵיךְ לְהַגְבִּיר כֹּחַ הַמוֹשֵׁךְ בְּחֻכְמָה נִפְלְאָה שֶׁיִּפְעַל פְּעֻלַּת אֲמָנוּתוֹ. וְהָאֵדָם הוּא בְּעַל בְּחִירָה וַיֵּשׁ לוֹ כֹּחַ תָּמִיד לְהַגְבִּיר בְּתִשׁוּבָתוֹ וּרְצוֹנוֹ

החזק את פח המוֹשֶׁה. ואז יהיו נעשים גלים נפלאים ותקונים נוראים דיקא על ידי שהיה פח המכריח וכנ"ל, כי על ידי זה דיקא מוֹשֶׁה אחר עמו וכו' שמעלין כל הקדושות הנפולות בבחינת ונשאָר גם הוא לאלקינו, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, עתידין בתי תרטיאות וכו' בבחינת לא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים.

יש עפר טמא זה שהוא כעין כוח המושך, שמושך להתרחק מהצדיק ואינו מכריח בכפייה להתרחק מהצדיק

יש עפר טמא בחינת עפר חוץ לארץ שהוא בחינת פח המוֹשֶׁה דסטרא אחרא שפאמת הוא פח המכריח ומדמה עצמו לפח המוֹשֶׁה, כי בזה העולם הכל נתערב. ויש מונעים שמרחיקין ומפסיקין מן האמת בדבוריהם ומעשיהם שהם עקר בחינת פח המכריח ומתפכין הדבר פאלו הם פח המוֹשֶׁה, כי רוצים להמשיך לעצמם הרעה. וזה בחינת עפר דסטרא אחרא.

הקמת המשכן היא כנגד העפר הטמא שהוא כוח המושך דסט"א

בנישקלקלו בעגל וראה משה שיש פח לכח המכריח להרחיק כל כף וכו', על כן חמל השם יתברך וצוהו לעשות משכן שהוא בחינת קדושת הבית המקדש, דהינו שעשה תקון נפלא כזה שיהיה פח להגביר פח המוֹשֶׁה גם במדבר. על ידי שהיו מקימין המשכן בכל פעם אף על פי שעמד על עפר המדבר שהוא מקום נחש שרף וכו', אף על פי כן נעשה בקדושה כזה עד שגם שם נמשך כל קדושת הבית המקדש שהוא בחינת פח המוֹשֶׁה דקדושה, שעל שם זה נקרא משכן בחינת משכני וכו', כמו שמבאר שם.

עיקר הכוח המושך הוא בארץ ישראל אבל יש כוח להכריחו שימשך גם לחו"ל

מִזֶּה הַמְּלִשָׁה תִּקְוֶה נִפְלֵא לְהוֹרוֹת שְׁגָם עֲתָה בְּמִרְיוֹת הַגְּלוּת שְׁאֲנוּ רְחוּקִים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כָּל כָּהֵן. וְאַפְלוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵין לָנוּ מְקַדֵּשׁ וְכוּ', אַף עַל פִּי כֵן יִהְיֶה לָנוּ כֹּחַ גַּם עֲתָה לְהַגְבִּיר כֹּחַ הַמּוֹשֵׁף עַל כֹּחַ הַמְּכַרִּים אֲפְלוּ בְּהִתְרַקָּה הַגְּדוּלָּה הַזֹּאת בְּבַחֲיִנַת מִרְחוּק ה' נִרְאָה לִי. וְזֶה בַּחֲיִנַת מַעֲלַת בֵּית הַכֹּהֲנֵסֶת וּבֵית הַמְּדַרְשׁ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁעוֹשִׂין בְּגִלוּת שֶׁהֵם בַּחֲיִנַת מְקַדֵּשׁ מַעֲט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, כִּי הִפְּיִצוּתִים בְּגוֹיִם וְכוּ'.

הנסיעה וההתקרבות לצדיק זה גם לקברו הק' ואפילו יותר מבחייו כי עכשיו הוא התבטל לגמרי לעפר

וְזֶה בַּחֲיִנַת מַעֲלַת קְבָרֵי צְדִיקִים, כִּי הֵם שׁוֹכְנֵי עֵפֶר שְׁגָם בַּחֲיֵיהֶם נַעֲשֶׂה שָׂכָן לְעֵפֶר, כְּמוֹ שְׁאֲמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנוֹם לְבִרְכָה. מִי שֶׁנַּעֲשֶׂה שָׂכָן לְעֵפֶר בַּחַיּוֹ, מְכַל שָׂכָן עֲתָה אַחַר הַסֵּתֶלְקוֹתוֹ שְׁאֵז עֵפֶר הַתְּגַבְּרוּת כֹּחַ הַמּוֹשֵׁף שֶׁהוּא עֵפֶר דְּקִדְשָׁה שֶׁהִיא מְקוֹם קְבוּרַת הַצְּדִיק שֶׁשָׂם בַּחֲיִנַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, צְדִיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ.

כוח המושך בלי כוח המכריח הוא פגם – הראיה מנדב ואביהו שנשרפו דווקא ביום השמיני

וְזֶה בַּחֲיִנַת בְּקִרְבָּתָם לְפָנֵי ה' וַיָּמָתוּ, כִּי כֹחַ הַמּוֹשֵׁף בְּעֲצָמוֹ בְּלִי כֹחַ הַמְּכַרִּים כִּלְל הוּא פָּגָם, כִּי אֵי אֶפְשָׁר לְגַמֵּר הָאֲמָנוּת וְלָמָּה לוֹ חַיִּים, כִּי עֵקֶר הַחַיִּים עַל יְדֵי שְׁנֵי הַכּוֹחוֹת יַחַד כַּנ"ל.

התגברות כוח המושך על כוח המכריח על ידי תפילה והתגברות הרצון – כמו שמוזכר בתורה העניין 'ונפשי בעפר לכל תהיה'.

וְזֶה שְׁאֲמְרוּ, רְצוֹנֵי לַעֲשׂוֹת רְצוֹנָה אֶךְ שְׂאוֹר שֶׁבְּעֵסָה מְעַבֵּב וְכוּ'. הֵינּוּ שֶׁהַזְּכִיר שֶׁכֹּחַ הַמּוֹשֵׁף חָזַק מְאֹד וְרְצוֹנוֹ נִמְשָׁךְ אֶל הָאֲמָת לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ יִתְבַּרֵּךְ, אֶךְ שְׂאוֹר

שְׁבַעֲסָה מְעַבֵּב, שֶׁהוּא כַּח הַמְכָרִיחַ. וְזֶהוּ בְעֵצְמוֹ שֶׁהַזְכִּיר זֹאת בְּתַפְלֹתוֹ לְפָנַי הַשָּׁמַיִם יִתְבָּרַךְ בְּזֶה הַגְּבִיר כַּח הַמּוֹשֵׁה מֵאַחַר שֶׁמְעִיד בְּפִיו לְשָׂכַל הַמוֹנְעִים וְהַמְסִיתִים הֵם בְּחִינַת כַּח הַמְכָרִיחַ וְאִין זֶה שְׁלִי כָּלֵל. וְכִי רְצוֹן שְׁלִי הוּא רַק לַעֲשׂוֹת רְצוֹנִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת כַּח הַמּוֹשֵׁה, בְּזֶה מַגְבִּירִים כַּח הַמּוֹשֵׁה שֶׁיִּפְעַל בְּפְעֻלָּתוֹ אִף עַל פִּי שְׂיֵשׁ כַּח הַמְכָרִיחַ, אֲדַרְבָּה, עַל יְדֵי זֶה דִּיקָא יִהְיֶה נִגְמָר הָאֲמֵנוֹת בְּנִפְלְאוֹת גְּדוּלוֹת וְנוֹרָאוֹת.

'נְרוּצָה' מִלְשׁוֹן רְצוֹן וְחֶשֶׁק, כִּי הַמְחִירוֹת וְהַרְיֵצָה הֵם בְּחִינַת אַחַת עִם הַתְּנַבְרוֹת הַחֶשֶׁק וְהַרְצוֹן. כִּי עֵיקַר כּוּחַ הַמּוֹשֵׁךְ הוּא הַתְּנַבְרוֹת הַרְצוֹן וְכּוּחַ הַמְכָרִיחַ זֶה שְׂכּוּפָה וּמְכָרִיחַ אֶת הָאָדָם בְּנִיגוּד לְרְצוֹנוֹ. וְאִף עַל פִּי שְׁגָם זֶה טוֹב בְּקְדוּשָׁה, דְּחִינֵנו שֵׁשׁ כּוּחַ הַמְכָרִיחַ מִצַּד הַקְּדוּשָׁה, אִין זֶה הַשְּׁלֵמוֹת.

וְזֶה בְּחִינַת גְּדוּל מַעֲלַת הַרְצוֹן וְהַפְּסוּפִין בְּעֵצְמָן אֶל הַקְּדוּשָׁה, (כְּמִכָּר בְּדַבְּרֵי וְזָרוּנו לְבָרָכָה רַבָּה מִזֶּה). כִּי עֵקֶר הַתְּנַבְרוֹת כַּח הַמּוֹשֵׁה הוּא עַל יְדֵי הַרְצוֹן וְהַפְּסוּפִין כִּנּוּ"ל, בְּחִינַת מְשֻׁכְנֵי אַחֲרֵי נְרוּצָה. לְשׁוֹן רְצוֹן, שֶׁשְׂפָשְׁפָהוּא נִמְשָׁה בְּרְצוֹנוֹ אֶל הָאֲמֵת לְהַשִּׁים יִתְבָּרַךְ וְלְצַדִּיקֵי אֲמֵת אֲזִי מִתְגַּבֵּר שְׂרֵשׁ כַּח הַמּוֹשֵׁה דְלַעֲלֵא שֶׁהוּא בְּחִינַת מְשֻׁכְנֵי וְכִנּוּ"ל

כּוּחַ הַמְכָרִיחַ שֶׁמְשַׁמֵּשׁ לְכּוּחַ הַמּוֹשֵׁךְ הוּא טוֹב גְּמוּר וְנִכְלָל בְּכּוּחַ הַמּוֹשֵׁךְ, אֲדָךְ מַחֲמַת הַבְּחִירָה יֵשׁ כּוּחַ לְהַרְחִיק לְגַמְרֵי עַל יְדֵי הַכּוּחַ הַמְכָרִיחַ, וּבִפְרָט כֹּאשֶׁר הַכּוּחַ הַמְכָרִיחַ מִתְדַמֶּה לְכּוּחַ הַמּוֹשֵׁךְ

נִמְצָא, שֶׁכָּל כַּחוֹת הַמְכָרִיחִין שְׂבִנֵי אָדָם עוֹסְקִין בָּהֶם הַכֹּל לְטוֹבָה בְּשִׁבִיל כַּח הַמּוֹשֵׁה, כִּי בְּוַדַּאי אִין אָדָם מְכָרִיחַ הָאֲבִין לְהַגְבִּיחַ מִמְקוֹמוֹ לְהַשְׁלִיכוֹ לְמַעְלָה כִּי אִם בְּשִׁבִיל אֵיזָה בּוֹנָה לְצַרְךָ בְּנִין אוֹ אֵיזָה מְלָאכָה. וְהַכֹּל לְצַרְךָ הָאָדָם שֶׁשָּׁם עֵקֶר כַּח הַמּוֹשֵׁה הַעֲלִיזוֹן, כִּי עֵקֶר כַּח הַמּוֹשֵׁה הָאֲמֵתִי הוּא לְהַמְשִׁיחַ הַכֹּל לְהַשִּׁים יִתְבָּרַךְ שֶׁשְׂבִיבִיל זֶה נִבְרָא הַכֹּל. אֲבָל כָּל זֶה אִם הִיָּה עוֹלָם מִתְנַהֵג כְּרָאוֹי תְּמִידָה, אֲבָל הַשָּׁמַיִם יִתְבָּרַךְ בְּרָא הַכֹּל בְּשִׁבִיל הַבְּחִירָה. וְעֵקֶר כַּח הַבְּחִירָה עַל יְדֵי שְׁנֵי הַכַּחוֹת הַנִּי"ל שְׁנַתֵּן כַּח לְטַעוֹת עַד שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם בְּחִינַת כַּח הַמְכָרִיחַ שְׂרוּצִים לְהַכְרִיחַ לְהַרְחִיק

חויז מִפֶּנֶחַ הַמּוֹשֵׁךְ הָאֲמֵתִי לְגַמְרֵי עַל יְדֵי תַאֲוֹתֵיהֶם וּמַדּוֹתֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם וְדַבּוּרֵיהֶם הַרְעִים וְהַפְּגוּמִים, עַל כֵּן הוּא מְלַחֵמָה גְדוֹלָה לְהֵאָדָם בְּזֶה הָעוֹלָם, כִּי הַכֹּל כְּאֲשֶׁר לְכֹל נִבְרָא רַק בְּשִׁבִיל מְלַחֵמָה זֹאת שֶׁל הַבַּעַל בְּחִירָה.

הַגְּאוּלָּה הַרְאִישוּנָה הַיָּא בְּבַחֲנֵת הַכֹּחַ וּשְׁדוּד הַטְּבַע, וְגַם אֲצֵל הָאָדָם יֵשׁ בַּחֲנֵה שִׁמְכָרִיחַ עֲצָמוֹ לְעִבּוּדַת ה' וְנִגְאָל מִכָּל הַכּוּחוֹת הַמְּרַחֲקִים, דַּחֲיֵינוּ שִׁמְפַעִיל מוֹל כּוּחַ הַמְּכָרִיחַ כּוּחַ מְכָרִיחַ אַחֵר, וְזֶה כּוּחַ הַמְּכָרִיחַ בַּקְּדוּשָׁה. אֲבָל הַגְּאוּלָּה הַשְּׁלִימָה הַיָּא עַל יְדֵי כּוּחַ הַמּוֹשֵׁךְ שְׂרוּעָה וּמִשְׁתּוֹקֵק לַה'.

וְזֶהוּ בְּחִינַת הַחֲלוּקִי שְׁבִין גְּאָלָה רֵאִישוּנָה לְגְּאָלָה אַחֲרוֹנָה, כִּי גְּאָלָה הַרְאִישוּנָה הִיְתָה בְּבַחֲנֵת הַכֹּחַ עַל יְדֵי רַבּוּי הָאוֹתוֹת וְכוּ' שְׂאָז נִתְקַדְּשׁוּ כָּל הַיָּמִים טוֹבִים שֶׁהֵם זָכַר לְיִצְיָאֵת מִצְרַיִם, אֲבָל גְּאָלָה הַאֲחֲרוֹנָה הוּא בְּבַחֲנֵת שְׁבֵת שְׁלוֹם. שְׁמַשִּׁיחַ יִכְבֹּשׁ הָעוֹלָם בְּלִי מְלַחֵמָה כְּלָל, רַק עַל יְדֵי גְּדֵל הַדַּעַת שֶׁיִּגְלָה בְּעוֹלָם כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב, לְפָנָיו יִכְרְעוּ צִיִּים וְאִיְבִיו עֶפְרָיִם וְיַחֲכּוּ וְכוּ'. וְכַתִּיב, כִּי לֹא בְּחַפְזוֹן תִּצְאֹו. וְכְמוֹ שְׁכַתּוֹב בְּזֵהָה, בְּגִלּוּתָא קְדָמָאָה וְכוּ' וּבְגִלּוּתָא בְּתַרְתָּא בְּקִנְיָה דִּילָךְ דִּיאִהוּ קְלָמוּס בְּקַע יִמָּא דִּאֲנִרְיָתָא. וְעַל כֵּן כָּל הַמּוֹעֲדִים בְּטָלִים לְעֵתִיהּ. וְכְמוֹ שְׁכַתּוֹב, וְלֹא יֵאָמֵר עוֹד חֵי ה' וְכוּ'.

אָף עַל פִּי שְׁעִיקַר הַשְּׁלֵמוֹת זֶה כּוּחַ הַמּוֹשֵׁךְ לְבַד שֶׁהוּא בְּבַחֲנֵת שְׁבֵת וְגְּאוּלָּה אַחֲרוֹנָה, גַּם הוּא עֲצָמוֹ צְרִיךְ אֶת הַכּוּחַ הַמְּכָרִיחַ מִצַּד הַקְּדוּשָׁה שְׁנִלְחָם בְּכּוּחַ הַמְּכָרִיחַ דַּסְט"א עַל יְדֵי שִׁמְכָרִיחַ עֲצָמוֹ אֶל הַקְּדוּשָׁה בְּבַחֲנֵת יו"ט, וְכֵן הַיּוֹם טוֹב שֶׁהוּא בְּבַחֲנֵת גְּאוּלָּה רֵאִישוּנָה אִינוֹ יוֹכֵל לְהֵאִיר לוֹלֵא הָאֲרַת הַשְּׁבֵת וְגְּאוּלָּה אַחֲרוֹנָה

אֲבָל שְׁבֵת וְיוֹם טוֹב צְרִיכִין זֶה לְזֶה. כִּי אִם לֹא הָיוּ הָאוֹתוֹת וְכוּ' שְׁעַל יְדֵי זֶה קְדָשֵׁת יוֹם טוֹב לֹא הָיוּ יוֹדְעִים מִשְׁבֵּת כְּלָל. וְאִם לֹא הָיָה קְדָשֵׁת שְׁבֵת לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְגִלּוּת אֲלֻקוּתוֹ וְיִתְבַּרַךְ יִצְיָאֵת מִצְרַיִם, כִּי עַקֵּר הַמּוֹפְתִים שֶׁל יִצְיָאֵת מִצְרַיִם הָיָה בְּכַח שְׁבֵת שְׁקִבִיעָא וְקִימָא, שְׁזֵהוּ בְּבַחֲנֵת שְׁבֵת הַגְּדוֹל שְׁקָדָם פְּסַח. וְכֵן גְּאָלָה הַאֲחֲרוֹנָה

אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם עַל יְדֵי שְׁהִיָּה מִקֵּדִם גְּאֻלָּה הֶרְאֵנוּ וְאֶלְמָלָא הִכַּח שָׁל גְּאֻלָּה הָאֲחֵרוֹנָה לֹא הִיְתָה גְּאֻלָּה הֶרְאֵנוּ, בְּבַחֲיִנַת קִיץ בָּא הַקִּיץ (כְּמוֹ שְׁמִבְאָר בְּמָקוֹם אַחֵר).

התחברות הכוח המכריח בכוח המושך הוא 'להכריח' עצמו להתנתק מהתאוות ולהתגבר בדרך 'הכרח' ברצונות טובים אל הקדושה

כִּי הָאָדָם בְּטִבְעוֹ נִמְשָׁךְ תְּמִיד אַחֵר כָּל הַתְּאוּוֹת, אֲבָל הָאֵמֶת יוֹדֵעַ כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל שְׂאִין זֶה פֶּחַ הַמּוֹשֵׁךְ הָאֵמֶתִי וְלֹא בְּשִׁבִיל זֶה נִבְרָא הָאָדָם רַק מֵעֵצָם גְּשָׁמִיּוֹת הָאָדָם וּמִרְבוֵי הָעוֹנוֹת נִתְהַפֵּף אֶצְלוֹ עַד שֶׁנִּדְמָה לוֹ שֶׁזֶהוּ פֶּחַ הַמּוֹשֵׁךְ. וְצָרִיךְ לְהַכְרִיחַ עֲצָמוֹ לִישְׁבֵּר זֶה הַכֹּחַ וְלִמְשֹׁךְ עֲצָמוֹ עַל הָאֵמֶת, אֲשֶׁר בְּאֵמֶת שָׁם עֵקֶר פֶּחַ הַמּוֹשֵׁךְ. וְכִשְׂרֵגִיל עֲצָמוֹ בְּזֶה, שֶׁזֶהוּ בַחֲיִנַת רְצוֹן שֶׁהַזֵּהִיר רַבְּנוֹ זְכָרוֹנוֹ לְבִרְכָה מְאֹד, דִּהְיֵנוּ שְׂאִיךְ שֶׁהוּא יִתְגַּבֵּר תְּמִיד בְּרִצּוֹנוֹת וְכַסּוּפֵינָן חֲזָקִים לְמִשְׁךְ עֲצָמוֹ לְשִׁרְשׁוֹ, בְּוֹדָאֵי יִתְגַּלֶּה לוֹ הָאֵמֶת

הצדיק בעצמו גבוה מקדושת המשכן ובית המקדש, ועל כן ביו"ט עולים למקדש אבל בשבת אין עולים כי אז יש את הארת הצדיק שחורש בית המקדש כי המשכן בעצמו הוא בבחינת כוח המכריח כנגד הצדיק

וְעַל כֵּן בְּיוֹם טוֹב צְרִיכִין לַעֲלוֹת לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ לְקַבֵּל הַקְּדוּשָׁה שָׁם, אֲבָל בְּשַׁבָּת אִין צָרִיךְ, כִּי שַׁבָּת הוּא בְּבַחֲיִנַת הַצְּדִיקִים הַגְּדוֹלִים בְּיוֹתֵר שֶׁנֶּאֱמַר עֲלֵיהֶם, יִקְרָה הִיא מְפִינִים מְלַפְּנֵי וְלַפְּנִים. כִּי כָּל קְדוּשַׁת הַבַּיִת הַמִּקְדָּשׁ לַפְּנֵי וְלַפְּנִים הַפֶּל מֵהֶם, כִּי הֵם בְּבַחֲיִנַת הַסְּתַלְקוֹת מְשִׁיחַ שֶׁנִּסְתַּלַּק בְּרִעוּאֵי דְרַעוּיָן, שִׁשְׁם עֵקֶר הַמְּשַׁכֵּת הַכֹּחַ הַמּוֹשֵׁךְ דְּכָל רְעוּתֵינָן תְּקוּעֵינָן תְּמוֹן, שֶׁזֶה עֵקֶר קְדוּשַׁת שַׁבָּת, שֶׁזֶה בַחֲיִנַת קְדוּשַׁת מְשִׁיחַ שֶׁהוּא מְשִׁיחַ בְּעֲצָמוֹ שִׁיגְמוֹר אִין בְּגֻאֻלָּה הָאֲחֵרוֹנָה מִה שֶׁהִתְחִיל אִין בְּגֻאֻלָּה הֶרְאֵנוּ. כִּי שְׁנֵיהֶם צְרִיכִים זֶה לְזֶה בְּבַחֲיִנַת עַד יַעֲבֹר עַד יַעֲבֹר וְכוּ'. וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכָרוֹנָם לְבִרְכָה, עַל גְּאֻלָּה הֶרְאֵנוּ וְעַל גְּאֻלָּה הָאֲחֵרוֹנָה. שְׂאִין בְּשִׁירַת הַיָּם בְּשַׁעַת קְרִיעַת יָם סוּף, שֶׁהוּא גְּמִיר צִירַת מְצָרִים, הַתְּנַבֵּא עַל סוּף הַגְּאֻלָּה הָאֲחֵרוֹנָה שְׂאִין אַחֲרֵיהֶן גְּלוּת, כִּי שְׁנֵיהֶם תְּלוּיִים זֶה בְּזֶה כְּנ"ל

האדם אינו יודע מהי שפלות וכיצד לעשות עצמו כעפר כי אם על ידי הצדיק, כי בוודאי שיש שפלות כעפר שאינה טובה כלל, כי כוח המושך שיש בעפר הגשמי התערבב מטוב ורע ואינו טהור כמו הכוח המושך של הצדיק, כי הצדיק אינו עפר ממש אלא רק 'משים עצמו כעפר' כמבואר בדקדוק לשון רבינו. וכן כל אדם על ידי שידע שהוא עפר ואינו יודע כלל יהיה שפל ויוכל להתקרב לצדיק.

פי באמת בעת התקונו אין צריכין לישב על העפר ממש כדי להגביר פח המושף, כי הצדיקים הם ענוים באמת ומשימים עצמם כעפר, אף על פי שאינם יושבים על העפר ממש, כי הצדיקים הם למעלה מהעפר למעלה מפח המושף שבעפר, כי כל פח המושף שבעפר הכל נמשך מלמעלה מנשמת ישראל שהם עקר פח המושף שהכל נברא בשבילם. וזה הפח המושף שבעפר מאחר שנמשך למטה לזה העולם נתערב בו טוב ורע, כי כל התאוות והמדות נמשך מהעפר שהוא הד' יסודות שמהם כל התאוות, כי עפר מאנא דכלא, כי בזה העולם הפל נתערב ונתבלבל, כי אפלו בגשמיות באמנות הכלים מי שאינו בקי היטב בהאמנות אינו יודע איזהו פח המושף ואיזהו פח המכריח, כי גם פח המכריח נעשה פח המושף, כי עושין אותו באמנות שיהיה לו פח למשך להפוך עד שזה מושף לכאן וזה מושף לכאן עד שאין יודעין איזהו פח המכריח ואיזהו פח המושף.

על כן העקר שצריך האדם לבטל את עצמו בכל פעם ולזכור שהוא עפר, כי יסודו מעפר וסופו לעפר. ויבטל עצמו בתכלית לבחינת פח המושף האמתי דקדשה שהוא להמשיך עצמו למקור החיים להבנרא היחיד יתברך ויתעלה. וידע שכל התאוות והבלבולים כלם הם בחינת פח המכריחים, אף על פי שמדמין עצמן לכח המושף, כי האדם בטבעו נמשך תמיד אחר כל התאוות, אבל האמת יודע כל איש ישראל שאין זה פח המושף האמתי ולא בשביל זה נברא האדם רק מעצם גשמיות האדם ומרבו העוונות נתהפך אצלו עד שנדמה לו שזהו פח המושף. וצריך להכריח עצמו לשבר זה הפח ולמשך עצמו על האמת, אשר באמת שם עקר פח המושף. וכשירגיל עצמו בזה, שזהו בחינת רצון שהזהיר רבנו זכרוננו לברכה מאד, דהינו שאיך שהוא יתגבר תמיד ברצונות וכסופין חזקים למשך עצמו לשרשו, בודאי יתגלה לו האמת וידע

היכן פנח המושף האמתי שיוכל למשכו לשרשו ומקומו שגנחצבה נשמתו משם (ועקר הכל הוא הצדיק האמת כנ"ל - אות א'). והעקר הוא שפלות, ושלא יהיה רוהף אחר הכבוד, פי מאחר שרואה שהתאוות מתגברים עליו כל כף ראווי לו שעל כל פנים לא ירצה בכבוד וידע שפלותו באמת, פי שרש הכל הוא כבוד השם יתברך שהוא שרש כל הבריאה. ושם עקר פנח המושף (כמוכן בהתורה הנ"ל). ועל כן העקר שיבטל כבודו נגד כבוד השם יתברך וידע שפלותו באמת וישים עצמו כעפר, ואז יתגבר פנח המושף האמתי, שהוא פחינת עפר דקדשה, למשף תמיד אל האמת.

כוח המושך העליון והאמיתי נמצא למעלה מעל הבריאה כולה באור אין סוף אך השי"ת כביכול הכריח את האלוקות שהיא הכוח המושך לשכון בבריאה על ידי צמצום אלקותו

וזה פחינת החלוק שבין שבת ויום טוב, שהוא רק במלאכת אכל נפש. פי שישת ימי המעשה שבהם ברא השם יתברך כל הבריאה הם בפחינת פנח המכריח נגד שבת קדש שבו שבת מכל מלאכתו, שאז הוא רק אהבה ורצון והשתוקקות אל השרש להכלל באור האין סוף, שזהו פחינת פנח המושף האמתי העליון, פי כל הבריאה של ששת ימי החל הוא בפחינת פנח המכריח שהכריח, כפיכול, את חיות אלקותו שירד למטה לתוך כל דבר ודבר של הבריאה שיהיה קשור למטה בעל פרחו כדי להחיות ולקיים אותו הדבר שברא. פי זה ידוע שחיות אלקות שפכל דבר שפעולם נכסף ומשתוקק ומושף עצמו תמיד לשרשו העליון, רק שבהכרח ובגזרת הבורא יתברך הוא מכרח להיות קשור בהבריאה בשביל קיום העולם. נמצא, שכל הבריאה של כל ששת ימי המעשה, הכל הוא פחינת פנח המכריח, אבל עקר פחינת הבריאה היה בשביל התכלית, שהוא פחינת שבת, שהוא פחינת עולם הבא, שהוא פחינת פנח המושף, שאז חוזר ועולה ונמשך ושלב הכל לשרשו פידוע, הינו פחינה הנ"ל שכל האמנות הנפלא של יוצר בראשית שברא כל הבריאה בהכמה ובמלאכה ובאמנות נפלא כזה, הכל היה בפחינת פנח המכריח וכח המושף הנ"ל שצמצם עצמו, כפיכול, והכריח חיות העליון לירד למטה להחיות ולקיים כל הדברים של הבריאה, שזהו פחינת פנח המכריח כנ"ל. אבל הם בטבעם מושכים עצמם לשרשם, פי כל

דָּבַר מוֹשֶׁה עֲצָמוֹ לְשָׂרְשׁוֹ בְּיָדוֹעַ. וְאָז עַל יְדֵי שְׁנֵי הַכַּחוֹת הָאֵלוּ יִהְיֶה נִגְמָר הָאֲמָנוּת הַנִּפְלְאָה שֶׁל יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית בְּעֵת הַתְּכַלִּית שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁבַת שְׁאֵז יִהְיֶה נִגְמָר עַל יְדֵי זֶה דִּיקָא, עַל יְדֵי שֶׁהָיוּ שְׁנֵי הַכַּחוֹת הָאֵלוּ, עַל יְדֵי זֶה דִּיקָא יִהְיֶה נִגְמָר תְּקוּנָיִם נִפְלְאִים וְשִׁעְשׁוּעִים גְּדוֹלִים וְכָל הָעוֹלָמוֹת הַזְּכִים וְהַרוּחָנִיִּים שֶׁל הַצְּדִיקִים שֶׁהוּא קַבּוּל שְׁכָרָן לְעֵתוֹ. כִּי זֶה יָדוֹעַ שֶׁעַקֵר הַכָּל נִבְרָא בְּשִׁבְלֵי הָאָדָם שֶׁהוּא הַבַּעַל בְּחִירָה. וְעַקֵר הַבְּחִירָה הוּא בְּבְחִינַת כַּח הַמְּכָרִיחַ וְכַח הַמוֹשֵׁה, שֶׁכָּל תְּאוּוֹת הַגּוֹף הֵם בְּחִינַת כַּחוֹת הַמְּכָרִיחִים, כִּי הַחַיּוֹת הוּא הַנְּשֻׁמָּה אֵינָה חַפְצָה בְּזָה, כִּי רְצוֹן הַנְּשֻׁמָּה הוּא רַק לְהִמְשִׁיךְ לְשָׂרְשָׁה שֶׁזָּהוּ בְּחִינַת כַּח הַמוֹשֵׁה בְּנ"ל. אֲבָל מְכָרִיחִים אוֹתָהּ לְאָכַל וְלִשְׁתּוֹת וְכו' בְּשִׁבְלֵי קִיּוּם הַגּוֹף:

הָאָדָם צָרִיךְ לְהַכְרִיחַ אֶת נַפְשׁוֹ לְהַתְקִיִּים עִם גּוֹפוֹ כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִמְשֻׁכוּ שְׁנֵיהֶם לְהַשִּׁי"ת, וְעַל כֵּן כָּל עֵיסוּקִיוּ בַּגְּשְׁמִיּוֹת יִחִיו בְּבְחִינַת הַכְּרַח לְבַד

עַקֵר הַבְּחִירָה הוּא בְּזָה שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם תְּמִיד לְהִגְבִּיר כַּח הַמוֹשֵׁה עַל כַּח הַמְּכָרִיחַ וַיִּזְכֹּר תְּמִיד תְּכַלִּיתוֹ וַיִּמְשִׁיךְ עֲצָמוֹ לְשָׂרְשׁוֹ הָעֲלִיוֹן, שֶׁזָּהוּ בְּחִינַת כַּח הַמוֹשֵׁה. וְאִפְלוּ מִה שֶׁמְּכָרְחַח לְעֶסֶק בְּעֶסְקֵי זֶה הָעוֹלָם, כִּי גִּוֹן לְאָכַל וְלִשְׁתּוֹת וְכו'. יִהְיֶה רַק מִחֻמַּת הַכְּרַח שֶׁמְכָרִיחִין אוֹתוֹ לְזֶה נִגְדַּר רְצוֹנוֹ, כִּי בְּנִדְאֵי מְכָרְחַח הָאָדָם לְאָכַל וְכו', כִּי רְצוֹנוֹ יִתְבַּרֵךְ בְּקִיּוּם הָעוֹלָם, וְאֵז כְּשִׁיתְּנַהֵג כֶּה וְאֵז יַעֲשֶׂה בְּנִדְאֵי הַכָּל עַל פִּי הַתּוֹרָה, וְאֵז יִהְיֶה עַל יְדֵי זֶה דִּיקָא תְּקוּנָיִם נִפְלְאִים, עַל יְדֵי שֶׁיִּשׂ לֹ כַּח הַמְּכָרִיחַ וְכַח הַמוֹשֵׁה בְּנ"ל.

וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבַרְכָּהּ, וְכָל מַעֲשֵׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם שְׁמַיִם. שְׂיִכְנוּ בְּכָל עֶסְקֵי וּמְלָאכְתּוֹ שֶׁמְכָנוּ לְגַמֵר הַדְּבָר שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִחֲזַר וַיִּמְשִׁיךְ לְשָׂרְשׁוֹ בְּיָתֵר שְׂאֵת וְכו"ל. וְעַקֵר כָּל הַמְּלָאכּוֹת הֵם בְּשִׁבְלֵי אֲכִילַת הָאָדָם שֶׁהוּא עַקֵר קִיּוּם הָאָדָם וְחַיּוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, כָּל עֲמַל אָדָם לְפִיָּהוּ. כִּי עַקֵר הַחֲבוּר הַגּוֹף וְהַנֶּפֶשׁ שֶׁהֵם בְּבְחִינַת כַּח הַמְּכָרִיחַ וְכַח הַמוֹשֵׁה, עַקֵר חֲבוּרָם עַל יְדֵי הָאֲכִילָה. שֶׁעַל יְדֵי אֲכִילַת הָאָדָם מְכָרִיחַ הַגּוֹף אֶת הַחַיּוֹת שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ שֶׁתְּתַקֵּם בְּאָדָם, אֲבָל צָרִיךְ שֶׁתְּהִיָּה כּוֹנֵן לְשִׁמְיָם שֶׁמְכָרִיחַ הַנֶּפֶשׁ לְאָכַל וְלְהַתְקִיִּים בְּגוֹפוֹ עַל יְדֵי זֶה. וְהַכָּל בְּשִׁבְלֵי שֶׁיִּזְכֶּה עַל יְדֵי כַּח הָאֲכִילָה לְהוֹדוֹת וְלְהִלָּל לְשִׁמּוֹ יִתְבַּרֵךְ וְלַעֲבֹד אוֹתוֹ יִתְבַּרֵךְ כְּרָאוּי, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִחֲזַר

וַיִּמְשֹׁךְ לְשׂוֹשׁוֹ בְּיָדָהּ וַיְהִי נִגְמָר פְּנוֹת הַבְּרִיאָה עַל יְדֵי זֶה דִּיקָא, כִּי יְהִי נִגְמָרִים עוֹלָמוֹת וְתַקוּנִים נִפְלְאִים וְנִרְאִים עַל יְדֵי זֶה דִּיקָא פְּנ"ל.

במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו, ובגמרא נזכר הלשון 'במקום גבורתו' כי דווקא הגבורה של האדם שהיא בבחינת כוח המכריח, שמכריח דברים להגיע אליו, הוא באמת בשורשו כוח המושך שהגבורה בעצמה ממשיכה את כל מה שבאמת היה ראוי להמשך אליו, ועל כן כשאדם מתגבר ומכריח את עצמו לעשות את כל מה שהיה ראוי לעשות מצד כוח המושך אף על פי שעכשיו משתמש בכוח המכריח הוא באמת כוח המושך

כָּל הַמְמוֹן וְהַחֲפָצִים וְכָל הַהֲשָׁפוּעוֹת שְׂיִישׁ לְאָדָם הַכֹּל הוּא כְּפִי כַח הַמוֹשֵׁךְ שְׂיִישׁ לוֹ שְׂמֻקְבֵּל מֵהַצְדִּיק שְׂמֻמְנוֹ נִמְשֹׁךְ הַכֹּל, וְעַל כֵּן פֶּל דְּבַר שֶׁהוּא בְּיַד הָאָדָם הוּא בְּחֻזְקָתָהּ שֶׁהוּא שָׁלוֹ, כִּי מֵאַחַר שֶׁהִיא בְּיָדוֹ. נִמְצָא, שְׂיִישׁ לוֹ כַח הַמוֹשֵׁךְ שְׂמֻמְשִׁיךְ הַשְּׁפָעָה זֹאת אֵלָיו עַל כֵּן הוּא בְּנֻדָּאֵי שָׁלוֹ, כִּי עַקֵּר כָּל הַהֲשָׁפוּעוֹת שֶׁהֵם כָּל הַעֲשִׂירוֹת וְכָל הַחֲפָצִים וְנִמְשָׁכִין לְכָל אֶחָד כְּפִי כַח הַמוֹשֵׁךְ שְׂיִישׁ לוֹ וְכַ"ל. וְכֵּן מוּבָן הֵיטֵב טַעַם הַדִּין שֶׁל 'כָּל דְּאֵלִים גְּבַר' בְּדָבָר שֶׁאֵין שׁוּם אֶחָד מְחֻזָּק כִּהְיָא אַרְבָּא וְכוּ' שֶׁהוּא לְכַאוּרָה תְּמוּנָה וְכִי מִפְּנֵי שֶׁהוּא גְּבוּר יִזְכֶּה בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ שָׁלוֹ וְכֵּן אֶשְׁר נִדְּחָקוּ הַפּוֹסְקִים בְּטַעַם דִּין זֶה. אִךְ עַל פִּי הַנ"ל מוּבָן הֵיטֵב, כִּי זֶה שֶׁהוּא שָׁלוֹ בְּנֻדָּאֵי יִתְגַּבֵּר וְיִזְכֶּה בּוֹ מֵאַחַר שֶׁהוּא יֵשׁ לוֹ כַח הַמוֹשֵׁךְ שֶׁל זֶה הַדְּבָר, כִּי מֵאַחַר שֶׁבְּאִמְתָּהּ הוּא שָׁלוֹ עַל כֵּן אֶצְלוֹ הַכַּח הַמוֹשֵׁךְ שֶׁל אוֹתוֹ הַדְּבָר שֶׁעַל יְדֵי זֶה זֹכֶה וְקוֹנֶה כָּל הַחֲפָצִים שָׁלוֹ פְּנ"ל. עַל כֵּן זֶה שֶׁהוּא שָׁלוֹ בְּאִמְתָּהּ בְּנֻדָּאֵי יִתְגַּבֵּר וְיִזְכֶּה בּוֹ מֵאַחַר שֶׁאֶצְלוֹ כַח הַמוֹשֵׁךְ שֶׁל זֶה הַדְּבָר עַל כֵּן בְּנֻדָּאֵי יְהִי נִמְשֹׁךְ זֶה הַדְּבָר אֵלָיו וְיִתְגַּבֵּר וְיִזְכֶּה בּוֹ, עַל כֵּן אֶמְרִינוּ: "כָּל דְּאֵלִים גְּבַר".

בתחילה הקב"ה המשיך שכינתו לארץ בבחינת שכינה בתחתונים, ונסתלקה על ידי החטאים של דורות הראשונים ואחר כך משה המשיכה במתן תורה

וְזֶה בְּחִינַת שְׁבוּעוֹת שֶׁהוּא קְבֵלַת הַתּוֹרָה, כִּי עַקֵּר קְבֵלַת הַתּוֹרָה הוּא כְּדִי לְהִמְשִׁיךְ אֶלְקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ לְמַטָּה, כִּי מִיּוֹם שֶׁבְּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ נִתְאַוָּה לְהִיּוֹת

שְׁכִינְתוֹ בַּתְּחִילָתוֹ וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבִרְכָה. כִּי דוֹרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים, שֶׁהֵם דוֹר הַמִּבּוּל וְדוֹר הַפְּלָגָה וְכוּ', סָלְקוּ אֶת הַשְּׁכִינָה מִן הָאָרֶץ וְכוּ' עַד שֶׁבָא מֹשֶׁה וְהוֹרִידָה לְאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבִרְכָה. וְזֶה עֵקֶר קַבְּלַת הַתּוֹרָה כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ שְׁכִינַת אֱלֹהֵינוּ לְמַטָּה, כִּי עַל יְדֵי הַתּוֹרָה מִמְּשִׁיכֵינוּ אֱלֹהֵינוּ יִתְפָּרֵד לְמַטָּה, כִּי הַתּוֹרָה הוּא אֲחֻדוֹתוֹ יִתְפָּרֵד וְכִשְׁהַתּוֹרָה אֲצִלְנוּ, כִּפְּיָכוֹל, הוּא יִתְפָּרֵד בְּעֲצָמוֹ שׁוֹכֵן אֲצִלְנוּ

הכוח המכריח הוא לטובה והוא מייצר את הכלים לקבל את האור שהוא כוח המושך, וכל עיקר התהוות הזמן הוא על ידי כוח המכריח וכוח המושך יחדיו

הַיָּמִים הֵם בְּחִינַת מִדּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וּמִדַּת יָמֵי". וְעַל יְדֵי שְׁסוּפְרֵי הַיָּמִים לְעֹמֵר מִתְקַנְנִים הַיָּמִים וְהַמִּדּוֹת כְּדִי לְקַבֵּל עַל יָדָם הָאֹר הַגָּדוֹל בְּשָׁבוּעוֹת בְּהַדְרָגָה וּבְמִדָּה עַל יְדֵי פַח הַמּוֹשֵׁךְ וְכַח הַמְּכַרֵּיחַ הַמְּפַסֵּיק בְּשִׁרְשֵׁם בְּקִדְשָׁם שֶׁשָּׁם שְׁנִיָּהֵם לְטוֹבָה גְּדוּלָה, כִּי הֵם בְּחִינַת רְצוּא וְשׁוּב כַּנִּלְשׁוֹן לְשִׁנּוּי בְּחִינַת הַאֲזָהָרָה הַגְּדוּלָה שֶׁהִזְהִיר וְהִתְרַגַּח בָּהֶם הַרְבֵּה שֶׁלֹּא יִהְרָסוּ לְעֵלוֹת אֶל ה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "רַד הָעֵד בְּעַם וְכוּ' וְהַגְּבַלְתָּ אֶת הָהָר וְכוּ' פֶּן יִהְרָסוּ לְעֵלוֹת וְכוּ'". שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת פַּח הַמְּכַרֵּיחַ הַמְּפַסֵּיק בְּשִׁרְשׁוֹ בְּקִדְשָׁם שֶׁאֵינוֹ מִמְּתִיקֵינוּ אוֹתוֹ בְּכָל יְמֵי הַסְּפִירָה. כְּדִי שְׁנוּכַל עַל יְדוֹ דִּיקָא לְקַבֵּל הָאֹר בְּהַדְרָגָה וּבְמִדָּה כָּל אֶחָד לְפִי עֶרְפוֹ בְּלִי הַרִיסָה חוּץ מִהַמִּדָּה, חֵס וְשָׁלוֹם, וְשֶׁלֹּא יִשְׁתַּלְשַׁל מֵהַכַּח הַמְּכַרֵּיחַ דְּקִדְשָׁם, חֵס וְשָׁלוֹם, כִּי הַמְּכַרֵּיחַ דְּסִטְרָא אַחְרָא שְׂרוּצָה לְמַנְעַ וְלְהַפְּסִיק לְגַמְרֵי מֵהַאֲמַת וְכַנִּלְשׁוֹן

כאשר כוח המכריח מתגבר מעבר למידה ומגיע לשיאו או דווקא הוא נפסק ומתבטל

כִּי בְּאֲמַת בְּשִׁרְשׁוֹ גַם הַכַּח הַמְּכַרֵּיחַ וְהַמְּפַסֵּיק הוּא לְטוֹבָה גְּדוּלָה כְּדִי שְׁיִוָּכַל לְקַבֵּל הָאֹר בְּהַדְרָגָה וּבְמִדָּה שֶׁלֹּא יִהְיֶה רַבּוּי הַשְּׁמֹן גּוֹרֵם כַּבּוּי הַנֵּר, חֵס וְשָׁלוֹם, כִּי כִּפִּי גְדָל פַּח הַמּוֹשֵׁךְ הָיוּ מִתְבַּטְּלִין בְּמַצִּיאוֹת, כִּי כָּל דְּבַר נְמוּשָׁה לְשִׁרְשׁוֹ,

בפרט האדם שיש לו דעת לדעת ולהפיר את בוראו יתברך שזה עקר הדעת. על כן היה נמשך לה' יתברך יותר מדאי עד שהיה מתבטל במציאות, על כן הוא טובה גדולה מה שברא ה' יתברך בחינת פח המכריח המפסיק שהוא מונע ומעכב רדיפת הדעת להכלל בו יתברך יותר מדאי כדי שיוכל לקבל האור בהדרגה ובמדה בבחינת והחיות רצוא ושוב, רצוא על ידי פח המושך, ושוב על ידי פח המכריח, אבל מחמת שפח המכריח נמשך מפחינת צמצומים ודינים על כן פשנשנת לשל למטה לפעמים נתהוים דינים גמורים שמהם יניקת הסטרא אחרא והקלפות עד שנתהוה מהם פח המכריח ומפסיק יותר מדאי שהם כל המונעים והמפסיקים והמעכבים מלהתקרב להתורה ולצדיקים אמתיים ואינם מניחים להתקרב כלל. אבל הכח המכריח המפסיק הזה בהכרח שייפסק ויתבטל כי אם יעלה לשמים שיאו וכו' כגללו לנצח יאבד, ואז בסור המכריח ישוב ויתקרב במהירות גדול אל הצדיק האמת שיש לו פח המושך וכמבאר שם בהתורה הנ"ל.

משכני אחרך נרוצה, משכני לשון יחיד ונרוצה לשון רבים כי על ידי הכוח המושך גם הכוח המכריח מתהפך לקדושה ואז שניהם יחד נמשכים, ועל כן נעשה מהירות יותר בבחינת ריצה

וזה בחינת 'משכני אחרך נרוצה'. 'משכני' לשון יחיד, 'נרוצה' לשון רבים, הינו כי על ידי בחינת פח המושך שמיאיר מלמעלה בנפש האדם על ידי זה הנפש נמשכת תמיד אחר ה' יתברך, אבל הגוף הוא בחינת פח המכריח הרוצה להפסיק כנ"ל, אבל העקר שיעמד האדם במלחמה זאת עד שייגביר הפח המושך על הפח המכריח עד שגם הגוף ישיש כגבור לרוץ ארח. ויהיה נמשך אחר ה' יתברך וכנ"ל. וזהו משכני לשון יחיד, כי עקר פח המושך מלמעלה הוא מאיר רק בהנפש, אבל אנחנו מתגברים להפך גם הגוף שהוא בחינת פח המכריח לבחינת פח המושך כנ"ל. וזהו: "אחרך נרוצה". לשון רבים, הינו שאנחנו נרוץ אחרך בשני הפחות יחד בכח המכריח וכח המושך בגוף ונפש בבחינת ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך בשני יצריך כנ"ל, כי זה עקר הבחירה והנפיון של האדם שייגביר פח המושך על הפח המכריח עד שיעבד ה' יתברך בשני הפחות דיקא, כי אין קיום לפח המושך כי אם על ידי פח המכריח

וְכֵן"ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת מַה שֶּׁכָּתֵב אֲדוֹנֵנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה (בְּסִימָן מַט) בְּלִקוּטֵי
תַּנְיָנָא שֶׁהוּא טוֹבָה גְּדוֹלָה מִה שְׁיִישׁ יֵצֵר הָרַע לְאָדָם, כִּי עִקַּר שְׁלֵמוֹת הָעֲבוּדָה עַל יְדֵי
זֶה דִּיקָא

בכל הדברים יש כוח המושך בגלל שהם נמשכים מהארץ שהיא שפלה כמו
העפר, ובארץ עצמה יש כוח המושך מבחינת מה שזה מהאין הגמור שזה
שפלות גמורה

הַפֶּל הָיָה מִן הָעֶפֶר. וְכָל דְּבָר שֶׁפְּעוּלָם מְקַבֵּל פֶּחַ הַמּוֹשֵׁף מִהָעֶפֶר וְעַל יְדֵי זֶה
מִמּוֹשֵׁף לְעֲצָמוֹ חַיּוּת. וְעַל כֵּן הִתְבּוֹאָה שְׁגוּדָה מִהָעֶפֶר וּמְקַבְּלַת פֶּחַ הַמּוֹשֵׁף מִמְּנָה
וְעִקַּר פֶּחַ הַמּוֹשֵׁף הוּא הַחַיּוּת הָאֱלֹקוֹת שֶׁנִּתְּנָה ה' יִתְּבַרַךְ בְּהָאָרֶץ שְׁיִסְדָּה בְּחֻכְמָתוֹ
שֶׁנִּתְּנָה בָּהּ חַיּוּת כְּזֶה שְׁיִהְיֶה לָּהּ פֶּחַ הַמּוֹשֵׁף שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים שֶׁפְּעוּלָם. וְעִקַּר הַחַיּוּת
הָאֱלֹקוֹת הוּא בְּחִינַת מ"ה, בְּחִינַת עֲנוּה וְשִׁפְלוּת שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲפָה, כְּמוֹ שֶׁמְבָאָר
בְּהַתּוֹרָה הַנ"ל. כִּי אֵי אֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיךְ חַיּוּת אֱלֹקוֹת בְּשִׁלְמוֹת כִּי אִם עַל יְדֵי בְּחִינַת
עֲנוּה וְשִׁפְלוּת בְּחִינַת מ"ה. וְכָל מִי שֶׁהוּא בְּבְחִינַת עֲנוּה בְּחִינַת מ"ה בְּיֹתֵר שׁוֹכֵן אֶצְלוֹ
חַיּוּתוֹ יִתְּבַרַךְ יוֹתֵר בְּבְחִינַת אֲשִׁכּוֹן אֶת דְּכָא כַּנ"ל. וְעַל כֵּן מִחֻמַּת שֶׁהָעֶפֶר הוּא בְּחִינַת
עֲנוּה וְשִׁפְלוּת עַל כֵּן שֶׁנֶּעְלַם חַיּוּתוֹ יִתְּבַרַךְ יוֹתֵר וְעַל כֵּן שֶׁהַפֶּחַ הַמּוֹשֵׁף שֶׁל כָּל
הַדְּבָרִים כַּנ"ל. וְזֶה בְּחִינַת 'תּוֹלָה אָרֶץ עַל בְּלִימָה', שֶׁעִקַּר קוּיָם הָאָרֶץ שֶׁתּוֹלֶיהָ בְּאֹיֵר
בְּאֶמְצַע הַגְּלָגָלִים בְּגִזְרַת הַבּוֹרָא יִתְּבַרַךְ שֶׁנִּתְּנָה בָּהּ פֶּחַ הַמּוֹשֵׁף כִּידוּעַ לְהַמְחַקְרִים, וְכָל
עִקַּר קוּיָמָה תּוֹלָה אָרֶץ עַל בְּלִימָה, דִּהִינּוּ בְּחִינַת שִׁפְלוּת וְעֲנוּה כַּנ"ל.

ח"י כללים ודרכים ללימוד וביאור הספר 'ליקוטי מוהר"ן'

לפני למעלה ממאה שנה הוציא הגאון החסיד ר' אברהם בר' נחמן חזן ז"ל כללים ודרכים לביאור הספר ליקוטי מוהר"ן אותם ליקט מתוך ההוראות והשיחות שר' נחמן מברסלב בעצמו דיבר אודות ספריו, הן אותם אלו שנכתבו בספרים שיחות הר"ן וחיי מוהר"ן והן אלו שנוספו משמו אחר כך, בידי תלמידו מוהרנ"ת בהקדמת הספר ליקוטי מוהר"ן ובספר ליקוטי הלכות.

כללים אלו נכתבו בשפה קשה להבנה בהקדמת הספר 'ביאור הליקוטים'. על כן כתבנו לתועלת שוחרי תורת החסידות בשפה בהירה ומובנת קיצור הדברים הנכתבים שם בצירוף מעט דוגמאות להשלמת הביאור.

כלל א

מנייה וביה – הכלל העיקרי לכל הכללים

הכלל הראשון הוא הבריה התיכון של כל הכללים האחרים והוא בעצם עיקר 'דרך הלימוד' של הספר ליקוטי מוהר"ן. כלל זה מסביר שדברי רבינו מבוארים היטב בכל תורה, בלי צורך להסברים מבחוץ. אך הביאור נעשה על ידי ההיקשים והחיבורים מכל החלקים של התורה, התחלת התורה בסופה ובאמצעיתה, ואפילו בצדדיה, דהיינו חיבורים של פרטים שנראים לכאורה שוליים, אבל על ידי התבוננות מעמיקה בהם, יוכל הלומד לראות כיצד הם מבארים חלקים אחרים בתורה, עד שנשיג את התמונה השלמה.

ההיקשים והדרשות, החיבורים והלימודים, שנעשים על ידי כלל זה, מכל

חלקי התורה על כל חלקי התורה, באותה תורה דווקא ולא מתורה על תורה (דהיינו שלומדים את תורה א' מתורה א' ולא מחברים בין תורה א' לתורה נ"ד לדוגמא), נעשים בהרבה אופנים וסוגים של לימודים והיקשים, שאין כאן המקום להרחיב ולפרט את כולם. יש היקשים שנעשים על ידי לשון דומה או סמוכה, רעיון שחוזר על עצמו ועוד כמה וכמה אופנים, אך הצד השווה שבהם שכולם נלמדים וחוזרים רק מתוך התורה הזאת בעצמה.

הכלל הזה מסייג ואומר, שלא נלך לחפש בתחילה שום תשובה ומענה לשום שאלה וחוסר הבנה, מספרים אחרים או מתורות אחרות אפילו בליקוטי מוהר"ן, שהרי באמת, על ידי חיפוש מתמיד ועמוק בתוך קשרי התורה נמצא את כל התשובות והביאורים הנצרכים והמדויקים ביותר.

אמנם, בכללים החמישי, האחד עשר, והשמונה עשר, יתבארו שני דרכים נוספים, שבהם העיון והלימוד יוצא מחוץ לגבולות התורה הנלמדת. הכלל החמישי והאחד עשר עוסק בעיון והלימוד של המקורות והפסוקים המצוטטים בתוך התורה. הכלל השמונה עשר עוסק בלימוד והבנת המושגים הידועים המוזכרים בתוך התורה כמושגים או רעיונות ידועים, שלפעמים הלומד יודע אותם בידיעה מוקדמת, אך לפעמים הוא נדרש לחפש את ביאור המושג בספרי קודש קדמונים כדי לעמוד על מהותו של אותו מושג. הדברים יתבארו בהרחבה בכלל על מקומו.

ב

לשוננו הקדושה

הלשון הקדושה של רבינו מדויקת בתכלית הדיוק. וכלשון מוהרנ"ת אותה ראבר"נ מצטט 'בפלא ובמשקל גדול'. גם אותם מקומות בהם הלשון נדמית

לארוכה ומיותרת יש תכלית לכל מילה ולכל הטיית לשון.

ויותר מכך - גם במקומות בהם אנו יכולים לזהות שהלשון קצרה מידי או אפילו חסרה, יש הסבר מתוך התורה בעצמה, מדוע רבינו החסיר או קיצר בלשונו, הגם שדקדוק בלשון חסרה היא יותר קשה לביאור והבנה.

בהקדמת ליקוטי מוהר"ן, ר' נתן כותב שלפי גודל העמקות של כל דיבור ודיבור היה מהראוי לכתוב כמעט בסוף כל משפט לשונות המורים למעיין שיעיין היטב, כמו ודו"ק או ועיין היטב.

בוודאי שיש חילוקים ברמת הדקדוק בין תורות שנכתבו בלשון רבינו ממש שבהם 'אפשר לדקדק כמו במקרא' לבין שאר התורות. אבל בוודאי שגם בשאר התורות עדיין אפשר לדקדק מאוד במשקל גדול. וכמו שבלימוד הגמרא והפוסקים אנו מדקדקים הרבה בלשון חכמים, אפשר לדקדק בכל התורות, אפילו שאינם לשון רבינו ממש, לכל הפחות כמו שאנו מדקדקים בלשון הגמרא והראשונים.

ג

דוגמאות ומשלים

דרכו של רבינו להביא דוגמאות ומשלים בתוך דבריו. בדרך כלל דוגמא ומשל לא נבחרים 'בדווקא' אלא רק בתורת משל ודוגמא, אבל בליקוטי מוהר"ן כל משל ודוגמא הם ממש 'בדווקא'. אם אנו רואים שרבינו אומר כגון... או למשל... והוא היה יכול לבחור הרבה סוגים של דוגמאות ומשלים, אבל אנו רואים שהוא בחר דוגמא או משל מסוים בדווקא, הגם שבאמת זה רק דוגמא שבאה ללמד על כל שאר הדברים, יש משהו מיוחד וקשר מיוחד בין הדוגמא הזאת לתורה שבה מוזכר דוגמא זו.

בכדי שיובן היטב כלל זה נציין מספר תורות, שבהם רבינו בוחר להביא דוגמא ומשל, שבאמת הם דוגמה על הכלל ואף על פי כן הדוגמאות מיוחדים דווקא לתורה זו.

בתורה ד' ח"א רבינו מביא שכל העבירות חוקקים צירוף רע על העצמות, ומביא לדוגמא את הלאו 'לא יהיה לך אלהים אחרים'. מצד האמת הרי כל מצוות לא תעשה חוקקים צירוף רע על העצמות למי שעובר עליהם ח"ו, אבל מתוך התורה שם למדים שיש משהו מיוחד בלאו שהוא שכולו קשור ומהודק לתוכנה של תורה ד' (עיין ביאור הליקוטים בהקדמה שנייה).

דוגמה שנייה: בתורות ל"ג ול"ד רבינו כותב שבכל המצוות יש שיעורים וצמצומים שעל ידם מקיימים את המצווה. ומביא לדוגמא את מצוות תפילין שיש לה שיעורים וצמצומים שאי אפשר לעשותה בזהב אלא רק בעור שחור וכו'. דוגמה זו נועדה ללמדנו על כל מצוות התורה שיש בהם שיעורים וצמצומים, אך בעיקר יש קשר בין מצוות תפילין לתורות אלו, שבהם, כפי שכותב מוהרנ"ת, רבינו ביאר את סוד כוונות תפילין.

ד

כלי ההשגה ובניין התורה מאוחדים עם תוכן התורה ומהותה – ג' חלקים מרכזיים

כלל זה עמוק ורחב מאוד, ולא באנו להקיף את כל עמקו אלא רק לגעת בקצה קצהו:

א] הדרך שבה הצדיק השיג את תורתו, היא על ידי קיום העצות והעבודות הכתובות באותה תורה. על ידי הקיום של אותם עבודות הוא השיג את מעלתם, את מהותם ואת פנימיותם, את כל הדברים הקשורים בהם, ומהי הדרך של

כל אחד להגיע אליהם. מכיוון שכך, גם אנו בבואנו ללמוד את תורתו, כדי להבינה, שומה עלינו קודם כל לקיימה במסירות וביגיעה, כפי שאנו מבינים ויכולים לקיימה כבר לפי ההבנה הראשונה. מתוך קיום זה אנו נזכה שתתגלה לנו הפנימיות של אותם עצות ועבודות, כפי שזכה רבינו על ידי קיום עצות אלו להשיג אותם בשלמות.

ב] גם בעת הגילוי בעצמו, בעת שהצדיק גילה את התורה ואמר אותה לפני תלמידיו, הוא קיים את התורה תוך כדי גילוייה, באופן נפלא ומיוחד. קיום זה מתגלה אלינו מההתבוננות במעשיות ובשיחות שאירעו סביב אותו זמן שבו נאמרה התורה. כתוצאה מכך, נוכל אף אנו להעמיק ולראות איך שבתוך הגילוי של התורה בעצמה יש את קיום התורה בעצמה, וכיצד יש ללמוד את התורה שבלימוד בעצמו אנו נשיג חלק מקיום אותה תורה.

ג] לכל תורה יש דרך לימוד מיוחדת משלה, שהיא כתובה בין שיטי התורה בעצמה. כעין קוד שגנוז בתוך התורה, זהו הסוד שאיתו נוכל להעמיק ולהבין את אותה תורה בעמקות יותר גדולה ורחבה מבתחילה.

ה

פסוקים ומאמרי חז"ל

כל פסוק או מאמר חז"ל אותו רבינו מצטט ומביא, הן כראיה והן כמשל או דוגמה, הגם שרבינו מביא את הפסוק לראיה נקודתית בדרך כלל. עם כל זה יש קשר גם בין פסוק זה לכל שאר חלקי התורה. דהיינו שמפסוק זה עולים ביאורים וקשרים לחלקים אחרים באותה תורה.

מלבד זה, יש קשר גם בין כל העניין, של אותו פסוק או מאמר חז"ל, לכלל העניינים המובאים בתורה. דהיינו שכאשר נפתח ונלמד את אותו פסוק במקומו, נראה לפעמים אפילו פרקים שלמים שמתקשרים לתוך התורה, מתבארים לפי התורה, ואף מבארים בדרך עקיפה את התורה בעצמה. בדרך זו נגלה סוגיות שלמות בגמרא ואפילו דפים שלמים בזוהר או במדרש שבדרך מופלאה ומעל כל היגיון נכנסים לתוך התורה מתבארים ומבארים.

שתי חלקים אלו של הכלל, קשורים זה לזה. כי ברוב הפעמים, אין אפשרות להבין כיצד הפסוק שרבינו מביא, קשור לכל התורה מניה וביה בקשרים רבים, רק אם נלמד את כל העניין שסובב את אותו מאמר חז"ל או פסוק, שעל ידי כך נראה את התמונה הכללית והרחבה שאיתה יתקשר כל הפסוק לענייני התורה.

ו

זה לעומת זה

בכל הבריאה שורר חוק רוחני שלכל מציאות של קדושה יש חיקוי מצד הרע. אין עניין או מושג, תהליך או רעיון, שיש מצד הקדושה, שלא עבר חיקוי וזיוף כמו קוף מצד הטומאה והרע. לדוגמה, כמו שיש ענווה יש ענווה פסולה של יאוש וחלישות הדעת. כשם שיש אמונה כך יש גם אמונה כוזבת.

לפי זה, בדברי רבינו אנו יכולים ללמוד בפרוש על אחד מהצדדים, ולהסיק אם כן שאותו דבר קיים גם בצד השני. אם לדוגמא אנו לומדים על כוח קדוש שנקרא תוכחה וחותר מצד הקדושה, אנו יכולים להסיק ולומר, שבוודאי שיש חותרם דסטרא אחרא. וכן להיפך, אם אנו רואים שרבינו מדבר על מושג טמא, בוודאי שיש כנגדו בצד הקדושה מקור אמיתי וטהור לאותו דבר, שהרי אותה טומאה היא בסך הכול חיקוי והשתלשלות.

כלל זה מדבר גם על מושגים וגם על תהליכים. לדוגמא בתורה ז' רבינו אומר שיש עצות של הצדיק, ולעומת זה יש עצות של הנחש. קבלת העצות של הצדיק זה נישואין בקדושה, שזהו כבר תהליך שעל ידי קבלת העצות נעשה דבר חדש שנקרא 'נישואין'. אותו תהליך בהכרח קורה גם כאשר ח"ו האדם מקבל את עצת הנחש שאז נעשה אותו תהליך של 'נישואין' מצד הסטרא אחרא.

בכל פעם שאנו מרחיבים את הלימוד בכל תורה לפי כלל זה, גם אם אנו לא מוצאים סמך מאוד מפורש לדבר זה, מעצם הרעיון שכתוב באותה תורה, אנו יכולים לסמוך על עצם הכלל ולומר שבוודאי יש לכל מטבע צד שני. אך באמת יש להדגיש, שאם נעמיק יותר, ברוב הפעמים אנו נראה ממש בתוך קשרי התורה שרבינו אכן מדבר על שני הצדדים.

ז

כל בחינה כלולה מכל הבחינות

גם בכלל זה, בדומה לכלל הקודם, ענו עוסקים בחוק רוחני יסודי ששורר בכל הבריאה כולה ממש, הן בגשמיות והן ברוחניות. הבחינות הם כמו חלקים שמרכיבים דבר שלם. ואפילו שהם רק חלק מהדבר השלם, יש בהם את כל החלקים האחרים שמרכיבים את הדבר השלם. לשם דוגמא, יסודות הבריאה הגשמיים, אש רוח מים עפר, כל יסוד כלול ומורכב גם משאר היסודות האחרים (ליקו"ה ברכת הודאה ו' ה').

יסוד זה מוזכר הרבה פעמים בכתבי האריז"ל, והוא כלל הנוגע לכל לימוד הקבלה ופנימיות התורה. כמו שידוע בעניין הספירות, שבכללותם כל העשר ספירות הם שלמות של בניין כללי, כך שכל ספירה היא רק חלק מהבניין

הכללי, אבל היא עצמה בפרטיות מכילה את כל שאר החלקים.

בליקוטי מוהר"ן מוזכרים בכל תורה הרבה חלקים שמרכיבים בכל תורה בניין שלם. כל חלק מכיל בצורה כזו או אחרת את כל החלקים האחרים. לדוגמא בתורה י' מוזכרים ג' מדרגות של תפילה הר שדה ובית. ובאמת בכל בחינה כלולים כל הבחינות האחרות כמבואר שם מתוך קשרי התורה.

כלל זה מוזכר עשרות פעמים בליקוטי הלכות, אך לשם דוגמא אנו נציין את מקום אחד שבו מוהר"ן מזכיר כלל זה וכותב כך בפירוש בהלכות גניבה הלכה ד' אות ו'. "כָּבֵד כְּתַבְנוּ כְּמֵה פְּעָמִים שְׁפָל בְּחִינָה כְּלוּלָה מִכָּל הַבְּחִינּוֹת, כִּי זֶהוּ יְסוּד וְהַקְדָּמָה כְּלָלִית בְּכָל סִפְרֵי הַקְּבָלָה, כִּי אֵף עַל פִּי שְׁאֲנוּ אוֹמְרִים שְׂוָה בְּחִינַת חֶסֶד וְזֶה גְבוּרָה וְכוּ', אֲבָל גַּם חֶסֶד כְּלוּל מִכָּל הַסְּפִירוֹת וְכֵן גְבוּרָה וְכֵן בְּכָל הַבְּחִינּוֹת וְהַשְּׂמוֹת וְהַעֲנִינִים הַמְזוּכָּרִים בְּסִפְרֵי קְבָלָה פִּידוּעַ."

במקום אחר (הלכות יין נסך הלכה ג' אות ב') מדגיש מוהר"ן שמצד אחד כל בחינה כלולה מכל הבחינות, אך מצד שני תמיד צריך לדעת מהי הבחינה הכללית שמכילה את כל הבחינות האחרות. כלומר, אם תורה שבעל פה ותורה שבכתב כל אחת כלולה גם מהחלק השני. אסור להתבלבל ולקרוא לתורה שבעל פה תורה שבכתב בגלל שהצלחנו לזהות את התורה שבכתב שבתוך התורה בעל פה. אלא לזכור שמדובר רק בבחינה שכלולה בתוך התורה שבעל פה.

ח

יחסיות באורות וכלים

כלל זה נושק לכלל הקודם, יש ביניהם קשר, אך למעשה הוא מדבר על נקודה שונה. בכל דבר בעולם שאנו באים לדון ולהגדיר את מהותו, אין אפשרות לומר הגדרה מוחלטת אלא רק יחסית. ולכן בכל סולם של מדרגות, שבהם יש

משפיע ומקבל, אור וכלי, הקביעה והדיבור בייחס לכל מדרגה היא יחסית ולא מוחלטת.

במשל פשוט יוכל כל אחד להבין, שכאשר אנו רואים שרשרת דורות של בני אדם: סבא בן נכד ונין, הרי הנין הוא ניין רק בייחס לסבא, אבל בייחס לנכד של הסבא הוא בן, ואם יהיה לו בעצמו בן הרי שהוא יהיה אבא. ולכן באמת הוא כלי כלפי כל המדרגות שמעליו, אבל הוא גם נחשב לאור שמתקבל בכלים שתחתיו.

על דרך זה, בכל השתלשלות של רב ותלמיד, התלמיד ברגע שהוא מלמד עוד תלמיד, הגם שהוא באמת תלמיד של הרב, יש בחינה מסוימת שהוא רב של התלמיד שתחתיו. וכל מה שנאמר כלפי הרב נאמר בבחינה מסוימת כלפיו.

בליקוטי מוהר"ן, בכל תורה, יש סולמות של מדרגות. ניקח לדוגמא את תורה כ"ב, שיש עצם ובשר אצל כל אחד, העצם היא הנשמה, הבשר זה הגוף. אבל בייחס למדרגה יותר גבוהה, הרי מפורש בתורה שהעצם זה החכם והבשר זה העם. לפי יחסיות זו שהיא תורף הכלל השמיני, הרי שגם הנשמה של העם, העצם של כל אחד מאלו שעומדים במדרגת העם, נמוך ונחשב לכלי, בייחס לבשר ולגוף של החכם בעצמו, ולא רק לנשמתו של החכם (עיין ביאור הליקוטים תורה כ"ב).

יחידי הדורות ומשיח

בכל פעם שרבינו מזכיר את הצדיק הגדול ותיקוניו, או את גדולת תורתו, בכל כינוי שהוא שבו הצדיק מכונה, בכל תורה כפי הבחינה שלה, כוונתו על הצדיקים שהם 'יחידי הדורות', שהם נשמת משה, שכל אחד מהם גילה גילוי

חדש לעולם, דהיינו תורה חדשה בתוך התורה המסורה בהר סיני. אבל בעיקר, שלמות התורה והתיקון שבכל תורה, מדבר על משיח צדקנו ועל תיקניו שלעתיד (כמבואר בפרפראות לחכמה אחרי תורה ט"ו).

(ובדרך אפשר, ניתן לומר שבדברי ר' אברהם בכלל זה כלולה נקודה נוספת, כנראה כמה פעמים גם מדבריו בספר ביאור הליקוטים (וכן מבואר מתוך המעשה מעיגולים בחיי מוהר"ן פ"ג). שבכל תורה רבינו מגלה גילוי חדש גם באותם הדברים שכבר דובר עליהם בשאר הספרים משאר הצדיקים מאז ומעולם. ולכן בתוך קשרי התורה רבינו מגלה בדרכים וברמזים שונים את החילוק שיש באותו נושא או עניין עליו נסובה התורה, בין מה שכל הצדיקים גילו בעניין זה, לבין הגילוי שענתה הוא מגלה)

שינוי בהלבשות התורה על מאמר חז"ל או פסוק

רוב התורות הגדולות בליקוטי מוהר"ן מתחילות עם פסוק, מאמר חז"ל, או סיפור מהגמרא, שהוא כעין כותרת לתורה. פסוק זה לא מתבאר בדרך כלל בתחילת התורה. לדוגמא בתורה א', הכותרת של התורה היא הפסוק 'אשרי תמימי דרך', אבל פסוק זה לא מתבאר אלא אחר ההקדמות שכתובות בכל התורה, ובסוף התורה רבינו חוזר לבאר את הפסוק 'אשרי תמימי דרך'.

אבל כשרבינו משנה את הסדר הזה, כלומר כל תורה שחורגת מהדרך השגרתית, והפסוק שעליו מתלבשת כל התורה, מתבאר בתחילת התורה מיד, או מתבאר חלקית בהתחלה או תוך כדי התורה, ולא אחר ההצעה והגילוי של כל הקדמות התורה, דבר זה אומר דרשני. ועל כן בהכרח שמתוך התורה בעצמה, דהיינו מקשרי התורה מניה וביה, יבוא הטעם שרבינו שינה מדרכו.

לדוגמא, בתורה ס"ו, התורה מתחילה עם הפסוקים המדברים מהסתלקות

אליהו: "ויחי נא פי שנים ברוחך אלי", בשונה מרוב התורות, פסוק זה מוסבר בדברי רבינו כבר בסוף אות א'. ומי שמעיין שם בתורה היטב, יראה בבירור מה הטעם לשינוי זה מכל התורות.

יש תורות אחרות, שרבינו פותח את התורה עם שני כותרות. לדוגמא תורה כ"א, שם רבינו מביא גם את הפרק הרביעי של ספרא דצניעותא וגם את הפסוק "בהעלותך את הנרות", את הפרק הרביעי מספרא דצניעותא הוא אכן מבאר רק אחרי אות ט', אבל את הפסוק בהעלותך את הנרות הוא מקדים לבאר כבר באותיות א' ב'.

עוד תורות שבהם רבינו משנה באופן מלא או חלקי את הסדר הרגיל של הלבשת התורה הם: תורה י"ד, תורה י"ח, תורה נ"ד, תורה נ"ח ועוד תורות.

לסיום הכלל יש לציין שלכלל זה יש הסתעפויות נוספות הנוגעות גם לשינויי הלבשת ההשגות שבתוך התורה, בפסוקים או מאמרי חז"ל, אבל מחמת אריכותם אין כאן המקום להביאם.

י"א

משל ומליצה - התאחדות הפשט והדרש מתוך קשרי התורה

בתחילת ספר משלי מובא הפסוק "להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם". פירוש הפסוק לפי רש"י שהרבה פעמים הפסוק מזהיר על דבר מסוים בדרך משל, על אף שכוונתו בעיקר על הנמשל. כמו שבספר משלי מזהיר הרבה להתרחק מ'אישה זרה', ופנימיות המכוון זה להתרחק מהבלי מצרים שנמשלים לאישה זרה. ולכן הפסוק אומר שכל מי שלומד את משלי, בגלל שבאמת יש שתי משמעויות, צריך לקחת לליבו את שני הפירושים, גם

את הפירוש הפשוט להתרחק מ'אישה זרה', וגם להתרחק מהבלי מצרים שהם הנמשל. דהיינו גם להתרחק מהנמשל (שמכונה בפסוק בשם משל) ולהתרחק גם מהמשמעות של הפירוש הפשוט (שמכונה בפסוק בשם מליצה).

כך גם היא דרכו של רבינו, להביא פסוק או מאמר חז"ל, ולדרוש אותו בפירוש פנימי ונסתר שהוא לכאורה אינו הפירוש הפשוט של אותו פסוק. הפירוש הזה הוא הנמשל של הפירוש הפשוט שהוא כעין משל. ולזה בא הכלל האחד עשר לומר שבאמת הפירוש הפשוט של הפסוק והפירוש הפנימי הם כמו משל ומליצה שבאמת הולכים יחדיו.

אך לא זו בלבד שבאמת הפירוש הפנימי של רבינו, והפירוש הפשוט שמובא במפרשים לא סותרים זה את זה, אלא אדרבה הם משלימים אחד את השני ומסייעים זה לזה. ולא זו בלבד ששני הפירושים הולכים יחדיו מצד הבנת הדבר, אלא גם למעשה ממש, קיום עצותיו הקדושות למעשה תלויות הרבה פעמים בחיבור שני הפירושים יחדיו.

כדי למצוא את הדרך שבה שני הפירושים, הפנימי והפשוט הולכים יחדיו, מתחברים ומשלימים האחד את רעהו, צריך לחפש את המסילה מתוך קשרי התורה, יסוד של רעיון שמתגלה בתוך התורה, שעל פיו שני הפירושים מתחברים.

י"ב

נשיאת הפכים

בכל תורה בליקוטי מוהר"ן בהכרח שאנו ניתקל בתנועות הפוכות זה מזה, שבדעתנו האנושית הם נראים ונדמים להפוכים, אך באמת בדעת הבורא שמתגלה בדברי הצדיקים הגדולים, אין כלל סתירה בין שתי הנהגות אלו. כגון

הידיעה והבחירה.

ויותר מכך, יש הנהגות שגם מצד הבורא יתברך נחשבים אלו ההנהגות להנהגות סותרות, ואף על פי כן באמת הם אינם סותרות אלא אדרבה הם מאוחדות בתכלית האחדות. כמו למשל בתורה כ"ב שהאדם מצווה מהבורא לא להיכשל בשום מכשול וחטא, ובוודאי הוא ייענש על כל מכשול, והוא מצווה מהבורא לעלות מדרגה לדרגה. אבל הנהגת הבורא בעצמה שכל העליה מדרגה לדרגה היא רק על ידי הירידה והמכשול. ואנו חייבים להאמין שאף על פי כן אין שום סתירה בין הנהגות אלו.

אך באמת, ככל שהאדם מתחזק באמונה זו הוא עולה למדרגה יותר גבוהה שבה הוא גם נכלל קצת בדעת הבורא, עד שהוא משיג קצת שבאמת אין סתירה כלל בין אותם דברים שלכאורה נראו לו בתחילה כסותרים. ואז בוודאי הוא יראה בדקות סתירה יותר עמוקה, עד שגם את זה הוא ישיג ויראה שהיא אינה סתירה כלל, וכן תמיד בלי הפסק.

כלל זה מלבד מה שהוא ביסודי האמונה, הוא כלל שבלעדיו אי אפשר להבין דברים רבים בליקוטי מוהר"ן. כי נדמה ללומד שהוא רואה שתי מהלכים סותרים תוך כדי לימוד תורה שלימה שבאמת הם בבחינת נשיאת הפכים, ורק כאשר יעמיק יותר בסתירה זו גופא יבין יותר לעומק את כל מהלך התורה.

וניתן לכך דוגמא אחת בקצרה: תורה י"ט מתחילה בעניין החילוק בין מי ששומע מפי הצדיק תורה, לבין מי שלומד את התורה מתוך הספר. ובמילים אחרות, החילוק בין מי שנמצא אצל הצדיק בחיות חיותו לבין מי שמתקרב אליו אחר הסתלקותו שאז יש לו רק את הלימוד בספריו. ומפשט המאמר עולה שהצדיק לאחר הסתלקותו הוא במדרגה פחותה מבחיי חיותו.

אך כאשר נעמיק בתורה זו גופא, נראה בפירוש שבאמת רבינו אומר את ההיפך ממש, שדווקא אחר הסתלקות הצדיק אז הוא בבחינת פי שנים, כי אז דווקא עיקר שלמות לשון הקודש של הצדיק על ידי לשון תרגום.

והנה לכאורה שני הבנות אלו הם ממש שני הפכים, ושניהם אמת. ועל כן צריך להאמין שרוח ה' דיבר בצדיקים את אותם שתי הפכים שבאמת אינם הפכים כלל בדעת יותר גדולה.

י"ג

אמונה ביריעה רוחנית

כלל זה נשאר ברובו נעלם מעין כל ולא יועד להדפסה על ידי המחבר (חלקו מודפס בביאור הליקוטים תורה ס"ו סוף חדר כ'). הכלל עוסק במציאות הזמן והמקום כחלק מהבריאה בעצמה וההשלכה של הבנה בסוגיה זו בתוך תורת רבינו. כחלק מזה מסתעף הכלל לדון באשליית המציאות ובאמתותה כשני הפכים בנושא אחד, שמצד אחד כל העולם הזה מחויב להישפט באמונה הקדושה כדמיון מוחלט ומצד שני התורה הקדושה והאמונה מחייבת להאמין שהמציאות של העולם היא אמיתית בתכלית האמת. מחמת שהכלל עוסק בסוגיות עדינות שלא כל מוחא סביל דא לא הודפס כלל זה.

י"ד

השכינה באחרות ופירוד

הכניסה ללימוד ליקוטי מוהר"ן בעיון, ככל שהעיון יותר גדול ומגיע לעיונים דקים, היא ככניסה לפרדס, שלשם כך צריך כלים של אמונה חזקה, כדי להיכנס בשלום ולצאת בשלום.

הפגם שיכול להיות בעת הכניסה והיציאה מהפרדס היא ח"ו לקצץ בנטיעות.

פירוש הדבר הוא שחש ושלום האדם מדמה בדעתו שיש כוח נפרד ממשי זולת הבורא יתברך (שכינה). עצם המחשבה והתפיסה כאילו קיים כוח רוחני או גשמי שיש ביכולתו ח"ו לפעול פעולה בלעדי אחדותו עם הבורא יתברך היא פגם אמונה נורא. אך מצד שני אנו מצווים להאמין גם במציאותם של דברים שהם כביכול נפרדים ממש (שכינה), ולפעמים דווקא מי שמחבר יותר ממה שצריך באמונה לחבר, דהיינו שהוא מחבר את כל הבריאה כולה כולל כל הדברים הגשמיים לה' יתברך יכול להגיע גם הוא לפגם אמונה ועבודה זרה שהוא אומר כביכול שהדברים הגשמיים הם אלוקות גמורה ואז הוא ממש חוטא בחטא ההגשמה כעין עשיית פסל.

על ידי האמונה בנשיאת ההפכים (כמבואר בכלל השנים עשר) האדם זוכה להיכנס בשלום - לייחד באופן הנכון את כל הבריאה בבחינת אין עוד מלבדו, ובכך להימלט מפגם האמונה שנותן כוח לזולתו. ולצאת בשלום - דהיינו לחיות את מציאות הפירוד באופן הנכון לבלי לחבר ולייחד את מה שאנו מצווים לא לייחד ולחבר.

מעבר לכך שכלל זה הוא ביסודי האמונה, הוא נוגע גם ללימוד כל תורה בליקוטי מוהר"ן בעיון ממש, להבין את האחדות והפירוד שיש בין הבחינות השונות, שבאמת אסור להפריד ביניהם וצריך לגלות כיצד כל בחינה יוצאת ומשתלשלת מהמדרגה שמעליה, עד שמגיעים כל הדברים לאחדות שלימה עם הבורא יתברך, כך שבאמת אין שום כוח נפרד שהוא עצמו כוח שמסוגל לפעול איזה דבר בפירוד.

אך מצד שני לדעת גם להפריד ולחלק בין הבחינות השונות, להבדיל בין קודש לקודש ובין קודש לחול, בין המדרגות השונות והבחינות השונות שיש בכל תורה, ואסור להגיד שכל הדברים הם אחד ממש.

לכלל זה יש עוד פרטים רבים שמשליכים על אופני הלימוד בליקוטי מוהר"ן, אך מכיוון שרבים הם וארוכים עוד חזון למועד להאריך בעניין זה.

ט"ו

אינסופיות בתורת הצדיק שמושגת על ידי אמונה ועל ידי קיום העצות בפועל

כמו כל חכמה עמוקה שמורכבת מפרטים רבים, שמובנים שלב אחרי שלב, עד שאחרי שכלים פרטיים רבים אפשר להסביר את המסקנה הכוללת והמתבקשת מתוך כל אותם שכלים. אם יחסר פרט אחד שמוכרח בתוך מכלול הסוגייה, ההבנה בכל הסוגייה תחסר ולפעמים הדבר ייראה ממש כסכלות. כך גם בתורת הצדיק, יש פרטים וחלקים רבים לאינסוף, שכאשר נחסר מהם אפילו חלקים בודדים, אין יכולת לעמוד על המכוון של כלליות אותה תורה, ואדרבה היא תיראה כמו טיפשות וסכלות ח"ו.

דא עקא, שבאמת בתורת הצדיקים הגדולים, אין אף בן אנוש שיכול לעמוד ולהקיף את כל הפרטים שנכללים בתוך תורה אחת שגילה כי היא תורה אינסופית ממש, כי היא חכמת האינסוף של תורת ה' יתברך ממש, שאין מספר לחלקים שבה שכולם מוכרחים כדי להכניסה בתוך מוחות וגופים מוגבלים כמונו. ועל כן גם החכמים הגדולים ביותר, אלו שמתאמצים וחותרים באמת ביגיעה עצומה להבינה, לא יוכלו לעמוד על שלמותה אף פעם. ואם כן הם עלולים ליפול לריחוק שתורה זו תושפל בעיניהם.

אבל יש לזה ב' עצות.

העצה הראשונה היא כוח האמונה, שהיא מעל למגבלות תפיסת השכל והמוח. כי על ידי האמונה אפשר להשיג בבחינה מאוד גבוהה את מה שאין תופסים ומשיגים במוח. ועל כן כאשר חותרים להבין את תורת הצדיק, יחד עם אמונה שזה מעל לתפיסת המוח, בכל פעם שנפגשים עם חסרונות של חלקים

שחסרים כביכול מהחכמה הכללית, ובכך נוצר חיסרון גם במה שכן רואים ומבינים, אזי עיקר העצה להאמין שיש אינסוף חלקים ופרטים שאינם נראים לעינינו כלל, ולהאמין בהם שבוודאי הם אמת, אפילו שלא רואים אותם ולא משיגים אותם. ובכוח אותה אמונה נגדל הדעת והמוח להשיג ולהבין בצורה אמיתית את החלקים אותם כן תפסנו והבנו, אפילו שהם חסרים את אותם חלקים שאינם נודעים לנו כלל, בכוח אותה אמונה שאנו מאמינים בחלקים המוסתרים אפילו שאין אנו יודעים מהם כלל.

העצה השנייה היא קיום העצות. שהרי כל עצה שכתובה בכל תורה, היא עצה שלימה שבוודאי כוללת בנגלה ובנסתר את כל חלקי החכמה של אותה תורה. ועל כן עצם קיום העצה מרפא את המוח ומשחרר אותו ממגבלות התפיסה האנושית והמוגבלת, ועל ידי זה זורח אור הדעת של אותם חלקים נסתרים אל המוח עד שזוכה להשיג בקיום העצה בעצמה את שלמות החכמה וההשגה של אותה תורה.

ט"ז

שתי ראיות או יותר

דרכו של רבינו שהוא מביא הרבה פעמים שתיים או שלוש ראיות או טעמים לעניין אחד.

ראיות הם פסוקים או מאמרי חז"ל שהם משמשים כאסמכתא לדברי רבינו.

טעמים הם סיבות וטעמים לדברים אותם רבינו מזכיר.

בחלק גדול מהפעמים בהם רבינו מביא שתיים או שלוש טעמים או ראיות, אין הדבר ניכר כלל בהסתכלות ראשונה. ועל כן צריך לדקדק ולשים לב לדבר.

כאשר רואים את ריבוי הטעמים או הראיות, צריך בתחילה להבין את החילוק שבין ראייה לראיה, להבין למה כל ראייה או טעם נוגעים בנקודה אחרת בתוך דבריו הקדושים. אבל בשלב השני, כפי שכותבים מוהרנ"ת וראבר"נ, עלינו לדקדק ולהבין איך כולם קשורים ומחוברים זה לזה.

ולשם דוגמא נזכיר את תורה ו', בתחילת התורה באות ב', רבינו מביא שלושה טעמים שונים למה צריך שפיכות דמים וביזיונות (עיין שם ביאור הליקוטים). ובהמשך אותה תורה באות ה', אנו רואים שרבינו מביא ארבעה פסוקים שונים כראיה לכך שהוא"ו הוא האהל.

יז

א [דברים שאינם קשורים ב] חידושים אחרי סיום המאמר

ביסוד כלל זה עומדת נקודה אחת, שכלול בה שני חלקים. עיקר הכלל הוא שכל עניין שמתגלה בתוך התורה שאין לו קשר לכל מהלך התורה ברצף פשוט. או מצד שהוא נראה כעניין שלא שייך כלל, או שהוא שייך בהשתייכות קלושה, שהיה ראוי כביכול לכותבו כהערה, הוא דבר האומר דרשני. והמעין צריך לדעת שבוודאי שכלל כל התורה היא מקשה אחת, גם בדברים כאלו הנראים כיציאה מכלליות העניין, ועל כן כאשר יחזור ויחפש היטב בדבריו הקדושים יראה כיצד זה נרמז ומקושר בכלליות התורה כולה.

חלק א' של הכלל עוסק בעניינים שמופיעים תוך כדי מהלך התורה ואינם קשורים לעצם מהלך התורה. כמו למשל בתורה י' באות ד' שם רבינו מסביר את הפסוק 'ויהי הם מריקים שקיהם' וכאשר הוא מגיע לבאר את החלק 'שמעון איננו' נכנס בתוך דבריו עניין שלם שהמוכיח הוא שנוא, בעוד שבפשטות התורה אין קשר בין עניין זה שהמוכיח שנוא לכלל תורה י'. אך כאשר יחזור המעיין

יראה בוודאי כיצד כל התורה מקושרת בתוך מסילתה לעניין זה שהמוכיח הוא שנוא.

חלק ב' של הכלל, עוסק בהבאת דברים חדשים בסוף המאמר, בהלבשת התורה על מאמר רבב"ח, פסוק, פרק בזוהר או כל מאמר חז"ל. ודרכו של רבינו להלביש את כל הקדמות המאמר בתוך הפסוק או הסיפור מחז"ל. אך אם אנו רואים ששם הוא הוסיף עניין או מושג שלא הוזכר כלל לעיל בתוך המאמר, שומה עלינו לחתור ולמצוא כיצד באמת עניין זה נרמז כן בתוך דבריו הקדושים.

וכמו שמובא בתורה ט', בהלבשת המאמר על דברי רבב"ח, שיש בחינת תפילה שהיא גבוהה מכל השלוש תפילות והיא בחינת התפילה 'שפכי כמים ליבך', אך עניין זה לא נזכר לפני כן בתורה. (וכמו שמעיר על כך מוהרנ"ת בליקו"ה הלכות דיינים ג' על תורה זו וכן בביאור הליקוטים שם). אך באמת כאשר חותרים בתוך דברי רבינו מוצאים שאכן באמת כל תורה זו סובבת רק סביב מדרגה זו של התפילה.

יח

מושגים ידועים שצריכים ברור או לימוד

בכל מקום בו אנו נתקלים במושג שאינו ידוע לנו פירושו או מהותו, עלינו לדעת שרבינו סמך על הלומד, אחד משתיים: או שהוא מכיר את המושג ואינו צריך לפירושו, או שהוא יחקור אחרי ביאור המושג בפשט מהספרים המיועדים לכל מושג.

כל אחד והיקף ידיעותיו השונות, מכיר מושגים מסוימים ואינו מכיר מושגים אחרים. יש אחד שיודע מהו 'תלת מוחין' אך אינו יודע מהם 'חוליות' של

ציצית. וכן לעומת זאת יש אחד שיודע מהו 'ל"ט מלאכות', אך אינו יודע מהו 'יחודא עלאה'.

ועל כן כאשר אנו לומדים ונפגשים עם כזה עניין, עלינו לחקור ולהבין את פשט הדבר ללא פירושים מיותרים וארוכים, אלא אך ורק את תמצית העניין כפי שהוא מתבאר בספרים שביארו את פירוש המושג ולא בספרים שמרחיבים לדרוש ולפרש את המושג בתוך דרוש וחידוש משלהם.

כלל זה נראה לחלק מהלומדים שהוא הקצה הכי רחוק מהכלל הראשון, בגלל שהוא כביכול מורה לפתוח ולהיעזר בספרים מחוץ לתורה הנלמדת, כך שלכאורה הוא סותר את דרך הלימוד מניה וביה. אך באמת הוא אינו סותר את הכלל הראשון כלל.

כי בתחילה באמת הלומד צריך ללכת וללמוד את התורה עם הכלל הראשון מניה וביה כפי יכולתו וכוחו זמן רב. וכך הוא יראה מהם הביאורים שהתורה עצמה מבארת לאותו מושג שהוא אינו יודע את מהותו. ורק לאחר שבוודאי לא יבלבל אותו לימוד נוסף של עצם פשט המושג, הוא צריך לעיין ולהבין מהו אותו מושג.

